

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА НАПРН УКРАЇНИ
Сектор дослідження кримінально-правових проблем
боротьби зі злочинністю
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедри кримінального права
ГО «ВСЕУКРАЇНЬСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»
Відокремлений підрозділ у Харківській області
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра кримінального права і кримінології факультету № 1
Кафедра кримінального права та кримінології факультету № 6
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
Кафедра кримінально-правових дисциплін

СУЧАСНА ДОКТРИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ДЖЕРЕЛА, ЗНАЧЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ

**Матеріали V міжнародного науково-практичного круглого столу
м. Харків, 14 травня 2021 року**

Харків
«Право»
2021

УДК 343.222.4(094.1)(477)

С91

Редакційна колегія:

Л. М. Демидова (головний редактор),
Н. В. Шульженко (заступник головного редактора),
О. С. Попович, Д. О. Куковинець

Рекомендовано до друку вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України (постанова № 4 від 26.05.2021)

Сучасна доктрина кримінального права в правовій системі України: поняття, джерела, значення, проблеми формування : матеріали V міжнар. наук.-практ. круглого столу, м. Харків, 14 трав. 2021 р. / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.), Н. В. Шульженко (заст. голов. ред.), О. С. Попович, Д. О. Куковинець ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України [та ін.]. – Харків : Право, 2021. – 160 с.

ISBN 978-966-998-252-0

У збірнику об'єднано матеріали підготовки та проведення круглого столу, в яких висвітлено актуальні питання доктринального забезпечення розвитку правової системи України з акцентуванням на проблемах формування сучасної доктрини кримінального права і шляхах їх вирішення, окреслено позиції дослідників щодо значення доктринального підходу в науці зарубіжних країн, а також законотворчої діяльності, зокрема при розробці проекту нового Кримінального кодексу України.

Збірник містить наукові доповіді й повідомлення учасників круглого столу, а також інформацію щодо збірників матеріалів чотирьох попередніх круглих столів з відповідними посиланнями.

Розраховано на науковців, викладачів кримінально-правових дисциплін, студентів, практичних працівників, а також читачів, які цікавляться питаннями кримінального права.

УДК 343.222.4(094.1)(477)

Матеріали надруковані в авторській редакції

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, 2021

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2021

© Видавництво «Право», оформлення, 2021

ISBN 978-966-998-252-0

ПРИВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні учасники
У міжнародного науково-практичного круглого столу!

Від імені організаційного комітету та від себе особисто щиро вітаю вас із початком роботи поважного форуму. Уже п'ятий рік поспіль цей науковий захід проводиться з ініціативи Відокремленого підрозділу в Харківській області Громадського об'єднання «Всеукраїнська асоціація кримінального права» і сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, які мені довірено очолювати. Співорганізаторами круглого столу виступають кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедри кримінального права і кримінології Харківського національного університету внутрішніх справ, кафедра кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Метою обговорення є найактуальніші проблеми кримінального права. У травні 2017 року обговорювалися питання кримінально-правової охорони основ національної безпеки України, у травні 2018 року темою наукового заходу вже міжнародного рівня було обрано «Актуальні проблеми кримінально-правової охорони громадської безпеки», а у травні 2019 року міжнародний форум об'єднав зусилля науковців і практиків над вирішенням проблем ефективності кримінального законодавства у доктринальній, законотворчій та правозастосовній площині. 15 травня 2020 року форум проведено за темою «Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації» з присвяченням 95-тиріччю з дня народження нашого Вчителя, видатного правознавця академіка Володимира Володимировича Сташиса.

Нами з 2019 року розпочато новаційний підхід до більш широкого залучення в межах круглого столу студентів і школярів до вивчення і обговорення проблем кримінального права. Було проведено 3 конкурси серед студентів-дослідників і в 2020 році – конкурс шкільних доповідей за темою «Безпека людини. Безпека суспільства. Безпека світу» серед школярів, що цікавляться правовими питаннями. Таку практику нам слід продовжувати та дуже добре, що схожий підхід знайшов впровадження

серед наших колег-науковців, які організують відповідні заходи. Правове виховання шляхом наукової дискусії належного рівня – це обов’язкова риса правової держави.

У минулому і цьому році дискусія проходить в умовах карантину в *онлайн режимі*. Це новий для нас сучасний досвід, який має як позитивні, так і негативні риси, які ми маємо враховувати і, за можливість, зменшувати, зокрема щодо браку особистого звичайного спілкування. Ми намагаємось надати учасникам наших форумів, суспільству більше інформації, використовуючи технічні можливості інтернет-ресурсів. Серед матеріалів круглого столу розміщено інформацію щодо збірників матеріалів 4-х попередніх круглих столів з посиланням, де можна з ними ознайомитися. Спільно з нашими колегами ми проводили цікаву дискусію з якісними результатами, що є корисними для науки, законотворчої і правозастосовної діяльності.

Підкреслю, що на цей науковий захід запрошуються провідні вчені з різних країн, керівники органів державної влади і місцевого самоврядування, а також представники правоохоронних і судових органів. Щороку зростає коло науковців і практиків, які приєднуються до дискусії. І ми не відмовилися в проведенні нашого заходу в форматі круглого столу, як найбільш плідної для побудови безпосередньої, інтелектуальної комунікації з прикладною спрямованістю, що проводиться між науковців й практиків з обговоренням найактуальніших кримінально-правових питань.

Особливістю цього річного міжнародного науково-практичного круглого столу є його присвячення такому актуальному, важливому і складному питанню як «Сучасна доктрина кримінального права в правовій системі України: поняття, джерела, значення, проблеми формування».

Актуальність предмета сьогоднішньої дискусії підтверджується необхідністю мати в державі науково обґрунтовану стратегію розвитку правової системи України, зокрема, для ефективного і якісного удосконалення кримінального законодавства і правозастосовної практики в умовах реалізації Україною євроінтеграційного курсу. На наш погляд, саме доктринальний підхід до розробки стратегічних документів кримінально-правового характеру з подальшим їх впровадженням є найбільш науково обґрунтований. Разом з тим, сьогодні продовжується дискусія щодо поняття «доктрина кримінального права», її джерела, структуру, роль і значення, напрямки і інші проблеми її формування, в тому числі

з визнанням понять «доктрина» і «наука», як тотожні. Для вироблення спільного підходу в цьому питанні, а, можливо, і посилення дискусії, буде позитивно впливати на рух в науці в доктринальному напрямку. І це не самоціль, а наголошення на важливості стратегічного розвитку правової системи України шляхом використання доктринального підходу, зокрема, в галузі кримінального права. Цінним теоретичним підґрунтям для дослідження проблем формування сучасної доктрини кримінального права України є результати досліджень академіків, членів-кореспондентів Національної академії правових наук України, викладених у відомому 5-ти томному виданні «Правова доктрина України» та інших цікавих публікаціях з проблем розвитку нашої країни як правової держави, а також напрацювання інших українських і зарубіжних колег.

Свої наукові доповіді на цей захід надали науковці і практики з України і Польщі, приєдналися до нас і колеги й з інших країн. Ми дуже вдячні доктору юридичних наук, професору, професору Юридичного факультету Белостокського університету Катаржині Лясковській за її активну участь в 4-х наших форумах, цікаві наукові доповіді. Шановна Професор, вітаємо Вас, і ще раз дякую за те, що знайшли можливість приєднатися до нас, незважаючи на Ваш напружений графік!

Наша вдячність доктору юридичних наук, професору, академіку Національної академії наук України Панову Миколі Івановичу за підготовку цілого випуску відомого журналу «Право України», що цитується в багатьох міжнародних науково-метричних базах, за темою «Доктрина кримінального права України», оприлюдненого в номері 2-му в 2020 р. Дякуємо, вельмишановний Миколо Івановичу, за те, що і сьогодні Ви з нами і ми маємо унікальну можливість ознайомитися з Вашою авторитетною думкою щодо розглядуваних питань.

Дякую усім учасникам нашого форуму за участь в засіданні!
Впевнена, що відбудеться цікава дискусія!

Л. М. Демидова, д. ю. н., професор, голова Відокремленого підрозділу в Харківській області ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права», член Національної групи Міжнародної асоціації кримінального права, професор Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, головний науковий співробітник-керівник наукових робіт Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса, заступник голови організаційного комітету

НАУКОВІ ДОПОВІДІ, НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

ДОКТРИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

Демидова Людмила Миколаївна,
доктор юридичних наук, професор,
голова Відокремленого підрозділу
в Харківській області ГО
«Всеукраїнська асоціація кримінального
права», професор кафедри
кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого;
головний науковий співробітник,
керівник наукових робіт
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України

Останнім часом спостерігається зростання уваги науковців до результативності і значення доктринального підходу у вирішенні сучасних проблем кримінального права. При цьому не вщухає дискусія щодо сутності доктрини як правового явища, його форми і змісту в формалізованому вигляді, а також місця і значення в правовій системі України. І проблеми формування сучасної доктрини кримінального права України є фундаментальною темою, що досліджується науковцями сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, починаючи з січня 2017 року і в цьому році ми закінчуємо цю роботу. За результатами наукових пошуків нами оприлюднено понад 100 наукових публікацій, зокрема тих, що індексуються в науково-метричних базах Скопус та інших.

Питання про доктрину кримінального права розглядалися в багатьох наукових публікаціях [1, 2, с. 47–52; 3, с. 34–35; 4, с. 347–349;

5, с. 168–173 та ін.] з акцентуванням неоднозначного ставлення юристів-науковців і практиків до змісту понять «доктрина» і «наука», «доктрина кримінального права» і «наука кримінального права» та їх співвідношення. При цьому переконливим є сприйняття доктрини в органічному зв'язку з доктриною права (правовою доктриною) як родовим поняттям і доктриною – як їх загальним поняттям.

У філософії доктрина (лат. *doctrina* – вчення) – це систематизоване знання (звичайно філософське, політичне або ідеологічне), концепція, сукупність принципів. Термін «доктрина» сприймають майже синонімічним таким поняттям, як «вчення», «концепція», «теорія», тому він вживається у найширшому розумінні, тобто як «керівний теоретичний або політичний принцип» [6, с. 181].

В енциклопедичній літературі доктрина визначається як «вчення, наукова або філософська теорія, нормативна формула, керівний теоретичний або політичний принцип (наприклад, воєнна доктрина), сукупність визнаних наукових чи офіційних поглядів на мету, завдання, принципи та основні напрями забезпечення будь-чого». В юридичній енциклопедії доктрина визначається як вчення, наукова або філософська теорія, система поглядів, керівна політична програма. На думку І. І. Митрофанова, такі загальні визначення не вносять ясності в питання про розмежування понять правової доктрини та юридичної науки [5, с. 168–173].

У правовій літературі, що присвячена аналізу джерел романо-германської правової системи, термін «доктрина» використовується в досить широкому розумінні: 1) як вчення, філософсько-правова теорія; 2) як думка вчених-юристів з різних питань про сутність і зміст різних юридичних актів, а також із проблем правотворчості та правозастосування загалом; 3) як наукові праці найбільш авторитетних вчених з питань держави та права; 4) у вигляді коментарів різних кодексів, конкретних законів, моделей різних нормативних правових актів.

Наведений висновок підтверджується результатами аналізу багатьох публікацій, в яких юристи-науковці акцентують на різних аспектах змісту поняття «доктрина» і його значенні. Це може бути пов'язано з можливою багатобічністю цього поняття й висвітлює проблему точного визначення його змісту. Наприклад, О. С. Автономов уважає, що додатковим джерелом конституційного (державного) права може бути доктрина, тобто праці провідних учених, чий авторитет визнаний юристами цієї країни. І. С. Зеленкевич доводить, що правова доктрина є частиною юридич-

ної науки, за якою визнана відповідна «переконлива» сила (авторитет). У російській правовій системі така «переконуюча» сила офіційно не визнається за доктриною. Це пов'язано насамперед із тим, що основна частина доктринального впливу припадає не на стадію правозастосування (як в англосаксонській правовій системі), а на законотворчий процес. Таким чином, нормативно-правовий акт уже вміщує положення домінуючої правової доктрини, тому всі інші вчення і теорії не відповідають офіційній правовій доктрині.

С. В. Бошно звертає увагу на те, що для розмежування понять науки й доктрини важливою є та обставина, що далеко не всі ідеї, які реально визначають розвиток соціальних відносин, мають кабінетне походження. У частини з них немає точного, тим більше одноособового автора, немає певного, формального місця перебування. Проте, як правильно пояснюють науковці, існують теорії, встановити походження яких практично неможливо.

На думку І. В. Семеніхіна, правова доктрина є продуктом наукової діяльності, своєрідним підсумком пізнання державно-правової дійсності. При цьому погоджуємось і з С. І. Максимовим у тому, що найбільш концентровано прояв практичної функції юридичної науки, яка полягає в сприянні розвитку і вдосконаленню права, виявляється в правовій доктрині як такому феноменові, що максимально ефективно поєднує наукові розробки з практикою створення й застосування права, враховуючи при цьому як контекст правової культури, так і вплив основних чинників розвитку суспільства.

Правова доктрина має вищий авторитет, ніж юридична наука, та включає найбільш цінні для суспільства розробки, які сприяють сталому розвитку державних і правових інститутів. Загальнозначущий характер правової доктрини проявляється в тому, що, з одного боку, вона формується відповідно до ідейно-ментальних особливостей правової системи, відображає національні правові традиції, а з іншого – відображає потреби соціально-економічного, політико-правового розвитку конкретної держави та її правової системи, пропонує конкретні шляхи вирішення проблем, що виникають у процесі розвитку останніх. Правова доктрина не тільки статично віддзеркалює державно-правову дійсність, формуючи знання про право та його реалізацію. Її функція не зводиться виключно до *інтерпретації* та *систематизації* позитивного права, хоча саме у цьому полягає ключова функція правової доктрини. Вона також має *прескриптивний* характер, позаяк містить бачення

права, яким воно має бути, тобто його уявний ідеальний образ, обґрунтовує необхідність і доцільність закріплення норм права, формування нових галузей та інститутів права, їх удосконалення чи реформування. Важливою складовою правової доктрини є оціночно-прогностичний компонент, що містить програмні положення рекомендаційно-орієнтуючого характеру і становить результат критичного аналізу практики державо- і правотворення (Семеніхін І. В., 2016).

У сучасних правових системах романо-германського та англо-американського права правова доктрина – невід’ємний, хоча й ненормативний елемент механізму правового регулювання. Вона виконує насамперед роль ідейного фундаменту й теоретичного стрижня нормотворчості, сприяє правильному розумінню й застосуванню юридичних приписів (Семеніхін І. В., 2016).

Здається, що визнання поняття «доктрина» тотожним до понять «наука кримінального права» чи «теорія кримінального права» потребує переосмислення й уточнення. І це вже відбувається. Не викликає сумніву, що доктрина кримінального права є науковою за своєю сутністю. Однак такий продукт наукової думки, поглядів, концепцій тощо не може містити різних, наприклад, наукових позицій стосовно одного питання. Це властиво науці кримінального права, проте не може бути притаманне доктрині кримінального права.

Зараз здійснюються лише спроби реформування пострадянської доктрини кримінального права, яка має західноєвропейське коріння, закладене ще представниками класичної школи права на стику XVIII–XIX ст. Ця доктрина впроваджена в КК України 2001 р., прогресивність якого на момент його прийняття не викликає сумніву. Разом з тим у цей час кримінальне законодавство в частині збереження або введення низки доктринальних положень знаходиться в кризовому стані. Насамперед це стосується запровадження кримінального проступку в кримінальне законодавство України, яке одними вченими і практиками підтримується повністю або частково з певними критичними зауваженнями, а іншими визнається як виключно тимчасове рішення (Борисов В. І., Тютюгін В. І., Демидова Л. М., 2016).

Аргументами на підтвердження позиції щодо сучасної доктрини, вже зазначалося, є критика вже офіційно визнаної на рівні прийняття Закону України про внесення змін до КК України конкретної концепції запровадження в законодавство України інституту кримінального проступку; запроваджена в КК України «завуальована» кримінальна відпо-

відальність юридичних осіб з порушенням конституційного принципу про індивідуалізацію покарання як основоположного в пострадянській доктрині кримінального права; уведення (як захід кримінально-правового характеру) спеціальної конфіскації об'єктів власності осіб, що вчинили діяння з ознаками складу кримінального правопорушення, до їх визнання судом винними у вчиненні цього правопорушення, а також запровадження такого заходу й до об'єктів власності третіх осіб до моменту набрання законної сили відповідного обвинувального вироку суду. Остання новела порушує конституційний принцип невинуватості людини.

Існуючу кризу пострадянської доктрини кримінального права розглядаємо як нові можливості для розвитку сучасного українського кримінального права з гармонійним поєднанням традиційного і новаторського.

В одній із наукових праць професор О. Г. Кібальник надав додаткові аргументи на підтримку наукової позиції про те, що *зі зміною соціально-економічних і політичних реалій «новацій» можуть та повинні ставати «традиціями» кримінального права*. Однак, на його думку, «традиції» кримінального права мають настільки базисний характер, що відмова від них змінить саму природу кримінального права – воно перестане бути таким. Знищення таких «традицій» є неімовірним сценарієм розвитку кримінального права (Кібальник А. Г, 2015). Загальна сутність і значення «традицій» і «новацій» полягають в їх здатності бути фундаментальними «скарбницями» українського кримінального права, які сприяють забезпеченню стабільності базисних положень та його динамічному розвитку. Це відповідає відомим законам статичності та руху (питання про превентивну функцію кримінального законодавства, суспільну небезпечність діяння, завуальовану кримінальну відповідальність юридичних осіб тощо в проєкті нового КК України).

На наш погляд, визначальною (основною) ознакою доктрини слугує *офіційність визнання її положень*. Визначальними рисами доктрини також є її *загальна реалізованість її функціонального призначення в суспільстві та нормативного наповнення системи правового регулювання*.

Під правовою доктриною пропонуємо розуміти системну сукупність взаємопов'язаних ідей, принципів та концепцій, які перебувають в органічному взаємозв'язку з юридичною наукою, правовою політикою, законодавством та практикою. Це основні офіційно визнані теоретич-

ні засади, на яких засновується правова система держави, призначені для нормативного наповнення системи правового регулювання.

Доктрина бере свій початок у минулому, прямо регламентує право сучасності, визначає право майбутнього та постійно функціонує як динамічна категорія, що впливає на подальший рух в сфері прийняття політико-правових рішень, законотворчості як форми реалізації останніх, а також правозастосування. Правова доктрина віддзеркалює стан сучасності, його моральність і політико-правову культуру.

Доктрина кримінального права є концептом наукових знань про: а) основні напрями розвитку кримінально-правової політики боротьби зі злочинністю виключно засобами кримінального права; б) функції і в) предмет кримінального права як науки та галузі права на певному етапі розвитку суспільства і держави; г) головні їх інститути (зокрема, інститут кримінального правопорушення, інститут кримінальної відповідальності, інститут покарання).

Доктрина кримінального права – системний критерій, який впливає на структуру та характер функціонування кримінального права. Специфіка доктрини – це особливе наукове джерело кримінального права. Це головний ціннісний орієнтир при прийнятті законів, один із важливіших факторів, впливаючих на формування правової системи (Мадаєв Є. О., 2015).

Принципове значення для розвитку правової системи України має, на наш погляд, науково обґрунтований висновок науковців, що доктрина – це документ стратегічного планування зі зв'язком з минулим шляхом впровадження традицій, перевірених часом. Являє собою результат трансформації наукових ідей, поглядів, принципів, теорій з набуттям регулятивних властивостей.

Останнім часом українські вчені-криміналісти звернули увагу на доктрину як джерело кримінального права. Щодо сучасної доктрини кримінального права європейської України, то, на наш погляд, такої доктрини ще не існує, вона повністю не сформована. Такий висновок можна зробити, якщо поняття «доктрина» розуміти як офіційно визначене вчення чи наукову концепцію, що сприймається як сукупність аксіоматичних гіпотез, на основі яких потім розвиваються змістові аспекти цієї чи іншої теорії.

Не викликає сумніву, що наука кримінального права і прогресивна сучасна доктрина, що має бути сформована в її межах і в перспективі

реалізована владою, має віддзеркалювати інтеграційні процеси, що відбуваються в нашій країні й у світі.

Необхідною умовою для визнання доктрини кримінального права «життєздатною» є також практична *апробація* (визнання практикою). Така апробація здійснюється насамперед судовими інституціями: Конституційним Судом України (далі – КСУ), Верховним Судом, іншими національними судами, а також ЄСПЛ. Так, одним із ключових джерел сучасної доктрини кримінального права є акти (рішення й висновки) КСУ. Причому вплив на сучасну доктрину кримінального права актів КСУ за своїм значенням є різним. Він може бути: 1) обмежувально-остаточним; 2) детермінантним для подальшого вдосконалення кримінального законодавства і/або вдосконалення правозастосування його норм або 3) сукупністю (1) і (2).

Інші питання стосовно поняття доктрини кримінального права будуть висвітлені в подальших наукових публікаціях.

Список використаних джерел:

1. Правова доктрина України : у 5 т. / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргареева та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Харків : Право, 2013. Т. 5 : Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку. 1240 с.
2. Костенко А. Н. Уголовно-правовая доктрина Украины (проблемы развития). *Наук. зап. Харків. екон.-прав. ун-ту*. 2004. № 1. С. 47–52.
3. Костенко О. М. Наукове (доктринальне) тлумачення законів та його роль у здійсненні правосуддя. *Право України*. 2000. № 6. С. 34–35.
4. Митрофанов І. І. Кримінально-правова правотворчість. *Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Сімферополь, 16–17 квіт. 2010 р.). Сімферополь : Кримнавчпеддержвидав, 2010. С. 347–349.
5. Митрофанов І. І. Кримінально-правова доктрина: від визначення поняття до з'ясування ролі механізму реалізації кримінальної відповідальності. *Вісн. КрНУ ім. Михайла Остроградського*. 2014. Вип. 3 (86). С. 168–173.
6. Философский энциклопедический словарь / редкол.: С. С. Аверинцев [и др.]. Москва : Сов. энцикл., 1989. С. 181.
7. Большой энциклопедический словарь. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Большая Рос. энцикл. ; Санкт-Петербург : Норинт, 2001. С. 368.

ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ СВОБОДЫ СОВЕСТИ И ВЕРОИСПОВЕДАНИЯ В ПОЛЬШЕ – ПРАВОВЫЕ НОРМЫ И ПРАКТИКА ИХ ПРИМЕНЕНИЯ

Лясковска Катажина,
доктор юридических наук, профессор,
профессор кафедры уголовного права
и криминологии Юридического
факультета Университета в Белостоке
(Польша)

Польша была крещена в 966 году. До сих пор подавляющее большинство ее граждан исповедует христианские ценности. Однако следует подчеркнуть, что проживают в ней также последователи других религий, в частности ислама, иудаизма, буддизма, индуизма, язычества и неоязычества, а также атеисты. Всем им должны быть гарантированы равные права в отношении свободы их совести и вероисповедания, потому что является она очень важной частью жизни граждан в демократическом правовом государстве.

Целью данного исследования является представление объема правовой защиты свободы совести и вероисповедания, а также практики полицейского преследования и судебного наказания за преступления против них в Польше. Основой анализа будут следующие правовые акты: Конституция Республики Польша от 02.04.1997 года, Закон о гарантиях свободы совести и вероисповедания от 17.05.1989 года и Уголовный кодекс от 06.06.1997 года, а также статистические данные, показывающие эффективность полиции в 1999–2018 годах (начиная с первого полного статистического года действия Кодекса 1997 года по настоящее время) и данные Министерства юстиции, представляющие уголовную политику в отношении лиц, совершивших преступления против свободы совести и вероисповедания в 2008–2018 годах. Выбор лет для анализа был обусловлен наличием статистических данных.

1. Конституция Республики Польша 1997 года

Основным правовым актом, регулирующим вопросы свободы совести и вероисповедания, является Конституция Республики Польша 1997 года. В главе II. п.з.: «Свободы, права и обязанности человека

и гражданина» в ст. 31 принято, что: «Свобода человека защищается законом». Поэтому каждый должен уважать свободы и права других. В этом положении говорится, что осуществление конституционных свобод и прав может быть ограничено только в исключительных случаях (главным образом из-за угрозы национальной безопасности или общественного порядка, защиты окружающей среды, общественного здоровья и нравственности или свобод и прав других лиц). Статья 32 Конституции гарантирует равенство всех граждан перед законом. Это означает, что никто не может подвергаться дискриминации в политической, социальной или экономической жизни по любой причине (включая религию). В статье 35 этот закон предоставляет польским гражданам, которые являются членами национальных и этнических меньшинств, «свободу сохранять и развивать свой собственный язык, сохранять обычаи и традиции и развивать свою собственную культуру». Это позволяет, среди прочего сберечь и защитить религиозную идентичность. В свою очередь, ст. 48 Конституции гарантирует родителям право воспитывать детей в соответствии со своими собственными убеждениями, принимая во внимание свободу совести и вероисповедания, а также убеждения своих детей. Прямые ссылки на анализируемую проблему содержатся в ст. 53 Конституции. На ее основе государство предоставляет каждому гражданину свободу совести и религии, понимаемую как «свобода исповедовать или принимать религию по своему выбору и распространять свою религию индивидуально или совместно, публично или в частном порядке, исповедуя поклонение, молитву, участвуя в обрядах, практикуя и обучая». Храмы и другие места поклонения также являются частью свободы вероисповедания. Это также проявляется в праве лиц использовать религиозную помощь по месту пребывания. Это положение позволяет преподавать в школе религию церкви или другого религиозного объединения с регулируемой правовой позицией при условии, что свобода совести и религии других лиц не нарушаются. Это допускает возможность ограничения свободы исповедания религии только в исключительных ситуациях (защита государственной безопасности, общественного порядка, здоровья, морали или свободы и прав других лиц). Это положение запрещает принуждать людей участвовать или не участвовать в религиозных обрядах. Запрещает государственным властям обязывать граждан раскрывать свое мировоззрение, религиозные убеждения или религию.

2. Закон о гарантиях свободы совести и вероисповедания 1989 года

Другим правовым актом, регулирующим вопросы свободы совести и вероисповедания в Польше, является Закон о гарантиях свободы совести и вероисповедания 1989 года. Согласно ст. 1 «Республика Польша обеспечивает свободу совести и вероисповедания каждому гражданину». Он предусматривает, что он включает «свободу выбора религии или убеждений и выражения их индивидуально и коллективно, в частном порядке и публично». Это гарантирует, что как верующие, так и неверующие граждане имеют равные права в государственной, политической, экономической, социальной и культурной жизни. В связи с этим, согласно ст. 2 настоящего Закона граждане могут, в частности: «1) создавать религиозные общины, именуемые в дальнейшем «костелами и другими религиозными объединениями», созданные для исповедания и распространения религиозной веры, имея собственную систему, доктрину и культовые ритуалы; 2) в соответствии с принципами своей религии участвовать в религиозных мероприятиях и ритуалах, выполнять религиозные обязанности и отмечать религиозные праздники; 2а) принадлежать или не принадлежать к костелам и другим религиозным объединениям; 3) провозглашать свою религию или убеждения; 4) воспитывать детей в соответствии с их убеждениями в вопросах религии; 5) хранить молчание относительно своей религии или убеждений; 6) поддерживать контакты с единоверцами, в том числе участвовать в работе международных религиозных организаций; 7) использовать источники информации о религии; 8) производить и приобретать предметы, необходимые для богослужения и религиозных обрядов, и использовать их; 9) производить, приобретать и владеть предметами, необходимыми для соблюдения религиозных правил; 10) выбрать духовный или религиозный статус; 11) объединяться в светские организации для выполнения задач, вытекающих из религии или убеждений в вопросах религии; 12) получать погребение в соответствии с религиозными принципами или убеждениями в вопросах религии».

3. Уголовный кодекс 1997 года

Третьим правовым актом, регулирующим вопросы свободы совести и вероисповедания в Польше, является Уголовный кодекс 1997 года. Преступления, которые нарушают их, перечислены в Кодексе в главе XXIV (статьи 194–196).

На основании ст. 194 Уголовного кодекса, наказывается ограничение человека в его правах из-за его религии или атеизма. На нарушителя налагается штраф, лишение свободы или наказание в виде лишения свободы на срок до 2 лет. Объектом защиты этого положения является свобода совести и вероисповедания. Это понимается как «право сохранять определенное религиозное мировоззрение, включая исповедование определенной религии или не исповедование какой-либо религии» [1, с. 399]. Объектная сторона преступления состоит в ограничении человека в его правах из-за его религиозной принадлежности или атеизма. Термин «ограничение» следует понимать как поведение, которое препятствует осуществлению конституционно гарантированных прав гражданина (закрепленных в статье 32 и статье 53), специальных законов, а также общепризнанных обычаев [2, с. 976]. Это может состоять, например, в: отказе в приеме на государственную службу или в армию или полицию; исключении из списка кандидатов в депутаты или сенаторы; отказе в приеме на работу; лишении возможности повышения по службе; сокращении заработной платы; увольнении с занимаемой должности; отказе в приеме в школу или детский сад или в вуз, от оказания медицинской помощи, от продажи товаров [3, с. 1233]. Таким образом, это может включать ограничения на право на образование, работу, осуществление избирательных прав и использование различных государственных и частных услуг [2, с. 977]. Это может происходить в форме действия и бездействия. Ограничение происходит по определенному мотиву преступника. В проанализированном положении оно состоит из религиозной принадлежности (отождествление с религиозным сообществом, соблюдение его религиозных принципов, обрядов) или атеизме человека (отсутствие принадлежности к какой-либо религиозной общине) [1, с. 400]. Этот мотив имеет характер религиозной дискриминации [4, с. 197]. Субъектом преступления является любое лицо, способное к уголовной ответственности. Субъектная сторона включает в себя прямую вину.

На основании ст. 195 ч. 1 Уголовного кодекса, наказывается злонамеренное вмешательство в публичное исполнение религиозного акта костела или другого религиозного объединения с регулируемым правовым статусом. Исполнитель подвергается штрафу, наказанию в виде ограничения свободы или лишению свободы на срок до 2 лет. Аналогичным наказанием налагается злонамеренное вмешательство в похороны, траурные церемонии или обряды (ч. 2). Объектом защиты

этого положения является свободное, непрерывное исполнение (участие, выживание) религиозного акта костела или религиозного объединения в общественном месте [2, с. 978]. Религиозный акт означает деятельность религиозного характера, объем и ход которой (место и способ исполнения) определяются соответствующими церемониями, установленными костелом или религиозным объединением [5, с. 505]. Согласно ч. 1 преступления заключается во вмешательстве, то есть в «предотвращении или воспрепятствовании проведению религиозного акта в соответствии с ритуалом и общепризнанным обычаем, касающимся такого поведения» [2, с. 979]. Таким образом, оно включает в себя: временное предотвращение участия в определенном религиозном акте, нарушение его опыта, предотвращение молитв или шествий [1, с. 401]. Поведение характеризуется желанием унижать, высмеивать данную религию, оскорблять чувства ее последователей [5, с. 507]. Согласно ч. 2 преступлением является злонамеренное прерывание похорон, поминальных служб или ритуалов. Похороны – это похороны умершего на кладбище. Они также включают в себя церемонии, связанные с ними до и после него [1, с. 401]. Субъектом преступления является любое лицо, способное к уголовной ответственности. Субъектная сторона включает в себя прямую вину.

На основании ст. 196 Уголовного кодекса, наказывается оскорбление религиозных чувств других лиц. Это наступает публично, оскорбляя предмет религиозного поклонения или место, предназначенное для публичного совершения религиозных обрядов. На нарушителя налагается штраф, лишение свободы или наказание в виде лишения свободы на срок до 2 лет. Объектом защиты этого положения является свобода людей от поведения, которое вызывает у них дискомфорт в результате ощутимого неуважения к их религии [2, с. 980]. Преступление состоит в оскорблении религиозных чувств, то есть оскорблении объекта культа или места, предназначенного для его совершения. Поведение должно быть публичным [3, с. 1272]. Это происходит путем оскорбления объекта религиозного поклонения, то есть проявления презрения к обиженному последователю религии [2, 981]. Это также делается путем оскорбления места, предназначенного для публичного совершения религиозных обрядов, то есть места, признанного таковым сообществом или конкретным государственным органом [5, с. 513]. Субъектом преступления является любое лицо, способное к уголовной ответственности. Субъектная сторона включает в себя прямую вину.

4. Практика применения права в сфере преступности против свободы совести и вероисповедания

Следующая часть исследования должна представить состояние преступности против свободы совести и вероисповедания в Польше по полицейской статистике. Данные в этом диапазоне представлены в таблице 1.

Таблица 1. Динамика преступлений против свободы совести и вероисповедания в Польше в 1999–2018 гг.

Год	Религиозная дискриминация Ст. 194 kk	Вмешательство в религиозные действия Ст. 195 kk	Оскорбления религиозных чувств Ст. 196 kk	Вместе
1999	1	23	59	83
2000	0	15	145	160
2001	1	12	56	69
2002	1	15	44	60
2003	1	44	32	77
2004	2	25	44	71
2005	0	16	88	104
2006	1	22	38	61
2007	0	17	57	74
2008	0	26	49	75
2009	0	12	39	51
2010	2	13	52	67
2011	1	11	33	45
2012	3	15	51	69
2013	0	12	54	66
2014	0	8	38	46
2015	0	0	32	32

Год	Религиозная дискриминация Ст. 194 kk	Вмешательство в религиозные действия Ст. 195 kk	Оскорбления религиозных чувств Ст. 196 kk	Вместе
2016	0	0	46	46
2017	0	0	101	117
2018	0	13	56	69
Вместе	13	315	1114	1442

Источник: <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-5/63489>, [Dyskryminacja-wyznaniowa-art-194.html](http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-5/63491); [Przeszkadzanie-publicznemu-wykonywaniu-aktu-religijnego-lub-obrzedom-zalobnym-ar.html](http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-5/63491); [Obraza-uczuc-religijnych-art-196.html](http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-5/63492); данные получены из штаба Национальной полиции и собственные расчеты.

Как следует из данных, содержащихся в Таблице 1, в анализируемом периоде в Польше наиболее часто зарегистрированными преступлениями были оскорбления религиозных чувств (от ок. 30 до 145), затем вмешательство в религиозные действия (от 0 до 44) и реже религиозная дискриминация (0–3). Следует отметить, что только правонарушение по ст. 194 Уголовного кодекса сформировали устойчивую тенденцию к снижению в последние годы, другие преступления не показали устойчивой тенденции.

Затем необходимо было указать количество осужденных в Польше за преступления против свободы совести и вероисповедания, виды и размеры наказаний, назначенных их виновным. Информация в этой области представлена в таблице 2.

Таблица 2. Динамика осужденных за преступления против свободы совести и вероисповедания в Польше в 2008-2018 гг.

Год	Ст. 194 kk	Ст. 195 kk	Ст. 196 kk	Вместе
2008	0	12	7	19
2009	0	8	13	21
2010	0	7	6	13

Год	Ст. 194 kk	Ст. 195 kk	Ст. 196 kk	Вместе
2011	0	3	0	3
2012	0	7	9	16
2013	0	6	9	15
2014	0	9	4	13
2015	0	3	4	7
2016	0	11	10	21
2017	0	2	12	14
2018	0	13	7	20
Вместе	0	81	81	162

Источники: Skazania prawomocne – dorośli – z oskarżenia publicznego wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary w latach 2008-2018, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> и собственные расчеты.

Данные, представленные в таблице 2, свидетельствуют о том, что за анализируемый период никто не был осужден за преступление религиозной дискриминации. Это интересно, потому что шесть таких преступлений были обнаружены в 2010–2012 годах. Разумеется, разбирательство против их преступников было прекращено или они были оправданы. Однако количество осужденных по ст. 195 и 196 Уголовного кодекса находилось на аналогичном уровне (несколько в год). Не было постоянной тенденции к обоим действиям.

Как следует из данных, содержащихся в Таблице 3, в анализируемый период наиболее часто были приговорены к лишению свободы (в общей сложности 67 человек) и ограничению свободы (в общей сложности 61 человек), а реже – к штрафу (в общей сложности 34 человека). В среднем от нескольких до десятка или около того человек были осуждены за все наказания. Кроме того, тщательный анализ приговоров к лишению свободы показывает, что от 80% до 100% осужденных было приостановлено с отсрочкой. Таким образом, чаще всего преступники не помещались в тюрьму.

Таблица 3. Динамика осужденных к отдельным наказаниям за преступления против свободы совести и вероисповедания в Польше в 2008-2018 гг.

Год	Общее количество осужденных за преступления против свободы совести и вероисповедания в местах лишения свободы	Количество осужденных за преступления против свободы совести и вероисповедания приговоренных к лишению свободы с отсрочкой	Количество осужденных за преступления против свободы совести и вероисповедания приговоренных к ограничению свободы	Количество осужденных за преступления против свободы совести и вероисповедания приговоренных к штрафу
2008	9	8	6	4
2009	14	13	6	1
2010	3	3	7	3
2011	1	1	1	1
2012	8	7	6	2
2013	8	8	5	2
2014	7	7	5	1
2015	5	5	0	2
2016	4	2	11	6
2017	4	2	3	7
2018	4	3	11	5
Вместе	67	59	61	34

Источник: Skazania prawomocne – dorośli – z oskarżenia publicznego wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary w latach 2008-2018, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> и собственные расчеты.

Таблица 4. Динамика количества заключенных, приговоренных к лишению свободы по размеру за преступления против свободы совести и вероисповедания в Польше в 2008-2018 гг.

Год	Количество осужденных за преступления против свободы совести и вероисповедания приговоренных к лишению свободы	2 месяца	3 месяца	4-5 месяцев	6 месяцев	7-11 месяцев	1 год	>1 год- <2 года	2 года
2008	9			2	2	4	1		
2009	14		2		6	1	4	1	
2010	3				1	2			
2011	1			1					
2012	8			2	1	3			2
2013	8			2	6				
2014	7				1	2	4		
2015	5			2	1	1			1
2016	4			2	1			1	
2017	4	1	2		1				
2018	4	1		2	1				
Вместе	67	2	4	13	21	13	9	2	3

Источник: Skazania prawomocne – dorośli – z oskarżenia publicznego wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary w latach 2008-2018, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> и собственные расчеты.

Данные, представленные в Таблице 4, показывают, что в рамках лишения свободы чаще всего суды назначали срок 6 месяцев (всего 21 че-

людей) и 4–5 и 7–11 месяцев (всего 13 человек). Таким образом, доминировали низкие размеры этого наказания. Самое высокое измерение, то есть 2 года, было объявлено редко.

В заключение сформируем следующие выводы и предложения.

1. Вопросы правовой защиты свободы совести и вероисповедания регулируются польским законодательным органом во многих отношениях, т. е. в конституционных и административных, а также в уголовно-правовых актах. Они урегулированы правильно и понятно. Следует отметить, что штрафные санкции, предусмотренные за их совершение, невелики (до двух лет лишения свободы).

2. В анализируемый период количество преступлений против свободы совести и вероисповедания в Польше было невелико. Чаще всего они не формируют постоянной тенденции. Отсюда следует, что в Польше религии и их последователи в целом уважаются.

3. Анализ числа обвинительных приговоров приводит к аналогичным выводам, среди которых преобладают меры наказания за вмешательство в религиозные действия (статья 195 УК) и оскорбление религиозных чувств (статья 196 УК). Они невысокие (часто с отсрочкой), что правильно с одной стороны, потому что изоляция осужденных на короткое время неэффективна, а с другой – из-за отсутствия заметного недуга не позволяет осужденному понять совершенное им зло. Кажется, что более эффективно применять ограничение свободы, включающее общественно полезный труд, позволяющий приложить определенные усилия для общества. Приведенный выше анализ приводит к выводу, что уголовная политика, проводимая польскими судами в отношении лиц, совершающих преступления против свободы совести и вероисповедания, является весьма либеральной, поскольку наказания обычно колеблются вокруг нижнего предела или половины криминальной угрозы, предусмотренной для этих преступлений.

Список цитированных источников:

1. Kozłowska – Kalisz, P. Rozdział XXIV. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania. Kodeks karny. Praktyczny komentarz ; под ред. М. Мозгавы. Warszawa : Oficyna a Wolters Kluwer business, 2010. С. 499–514.

2. Filar, M. Rozdział XXIV. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania. Kodeks karny. Komentarz ; под ред. М. Филар. Warszawa : LexisNexis, 2012. С. 975–982.

3. Sobczak, J. Rozdział XXIV. Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania. Kodeks karny. Komentarz ; pod red. R. A. Stefański. Warszawa : C. H. Beck, 2018. C. 1211–1274.

4. Górniok, O. Rozdział XXIV. Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania. Kodeks karny. Komentarz, T. I. Art. 117-363 ; pod red. O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek. Gdańsk : Arche, 2005. C. 196–200.

5. Kłaczyńska, N. Rozdział XXIV. Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania. Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz ; pod red. J. Giezek. Warszawa : LEX a Wolters Kluwer business, 2014. C. 499–514.

ДОКТРИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОТВОРЕННЯ

Панов Микола Іванович,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України, професор
кафедри кримінального права №2
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
Заслужений діяч науки
і техніки України

Харитонов Сергій Олександрович,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права
№2 Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

I. *Термін «доктрина»* (від латин. *doctrina* – вчення) у звичайному мовному слововживанні трактують як вчення, теорію, систему поглядів політичного, філософського, військового та ін. характеру. У правознавстві виокремлюють *правову доктрину* і визначають її як цілісну логічно-узгоджену сукупність визнаних юридичною спільнотою ідей та наукових поглядів на право, що є основою професійної правосвідомості та концептуальним підґрунтям нормотворчої, правозастосовної і правотлумачної діяльності. Проте поняття «доктрина кримінального права» на даний час ще не отримало достатньої розробки у дослідженнях науковців-криміналістів. Тому при визначенні даного поняття слід виходити з наведених трактувань термінів і понять «доктрина» і «правова доктрина» (загальне), та ураховувати особливості «предмета», «методу», «сутності», «завдань», «функцій» та інших фундаментальних положень кримінального права як публічної галузі права та юридичної науки (особливе), до змісту яких доктрина кримінального права належить.

II. Комплексне дослідження проблеми доктрини кримінального права, з'ясування основних і суттєвих її рис (властивостей), що проявляються в єдності загальних положень, притаманних доктрині кожної галузі права (ознаки загального поняття «доктрина права») і фундамен-

тальних (головних, основних, базових) положень кримінального права, дає підстави визначити *поняття «доктрина кримінального права» наступним чином: це збірне наукове юридичне поняття, зміст якого становить цілісна і складна система сталих і визнаних ідей, теорій, концепцій, вчень щодо фундаментальних положень кримінального права: його сутності, змісту системи, форми, завдань, функцій, закономірностей і підстав його формування та розвитку, кримінальних правопорушень і покарань за них, а також оптимальних правил кримінального правотворення та правозастосування.*

III. Але запропоноване визначення загального поняття доктрини кримінального права (далі – ДКП) хоча і відображає основні і суттєві ознаки йому притаманні, має, тим не менш, надто узагальнений (абстрактний) характер. У реальній дійсності в загальному масиві положень кримінального права можна виокремити декілька їх основних груп, які відрізняються між собою особливостями форм зовнішнього виразу в них змісту ДКП. Залежно від цього показника, можна виділити наступні основні *форми* і відповідні їм *види ДКП*: 1. Базові та основоположні принципи кримінального права; 2. Категорії кримінального права; 3. Постулати кримінального права; 4. Окремі правоположення, що мають фундаментальний характер і відповідають вимогам доктрини кримінального права. Всім їм властиві певні особливості з точки зору форми вираження їх змісту і в той же час зберігають в цілому всі основні якості (властивості, риси) які, як закономірність, притаманні ДКП. Розглянемо їх окремо:

1. *Принципи* (від латин. *principium* – начало, основа) *кримінального права* – це базові, фундаментальні ідеї та засади, які визначають сутність, зміст, мету, завдання і функції кримінального права, її інститутів і норм. До них відносяться: принцип верховенства права; законності; юридичної (формально-логічної) визначеності кримінально-правових норм; кримінальної відповідальності лише за вчинення особою суспільно-небезпечного діяння, що визнане у законі як кримінальне правопорушення; принципи особистої і винної відповідальності; обмеження меж кримінальної відповідальності; диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання; принцип пропорційності (відповідності суворості покарання характеру і ступеню суспільної небезпечності діяння, що визнане законом як кримінальне правопорушення) ін. Вказані принципи змістовно базуються на фундаментальних філософських ідеях демократизму, гуманізму, справедливості, рівності

перед законом і в той же час відображають їх у своєму змісті. Означені принципи «пронизують» всю сферу кримінального права, у тому числі вчення, теорії, концепції, визначають сутність, зміст і межі дії кримінального права, функції та призначення його інститутів, норм, юридичних конструкцій, а тому в обов'язковому порядку мають враховуватись в кримінальному законотворенні. Останнє повинно базуватися на цих принципах, у повній мірі відповідати їм, знаходитись з ними у відносинах логічної узгодженості і зкоординованості. Лише при такому підході можна стверджувати про достатню і необхідну наукову і прагматичну обґрунтованість кримінального законотворення і кримінального законодавства, в тому числі здійснення його на підставі доктринальних положень кримінального права.

2. *Категорії кримінального права являють собою найбільш широкі за обсягом фундаментальні науки поняття, які відображають і фіксують в узагальнених ознаках свого змісту найзагальніші і найсуттєвіші риси (властивості) явищ (фактів) реальної дійсності у сфері кримінального права.* До категорій кримінального права можна віднести наступні: «закон про кримінальну відповідальність», «кримінально-правова норма», «кримінальне правопорушення», «кримінальний проступок», «злочин», «покарання», «кримінальна відповідальність», «кримінально-правові відносини», «склад злочину», «елементи складу злочину» («об'єкт», «об'єктивна сторона», «суб'єкт», «суб'єктивна сторона»), «окремі види покарань» та ін. Категорії кримінального права виконують надзвичайно важливу *консолідуючу функцію*. Інтегруючи знання, що фіксуються в поняттях цієї галузі, категорії узагальнюють їх за предметною і змістовною приналежністю, виокремлюють і акумулюють в своєму змісті і обсязі найбільш загальні та суттєві ознаки, що властиві відповідним кримінально-правовим поняттям і явищам (об'єктам реальної дійсності) що в них відображаються, – на рівні загального. Категорії кримінального права мають важливе теоретичне і практичне значення, вони упорядковують і координують всю сукупність кримінально-правових понять і відповідну їм термінологію, забезпечують їх систематизацію, надають можливість вибудови понятійних рядів кримінального права як надзвичайно важливих елементів категоріально-понятійного апарату даної галузі права.

3. *Постулати кримінального права – це узагальнені правоположення аксіоматичного характеру, що доповнюють і конкретизують принципи і категорії кримінального права, відображають суттєві*

його риси і є загально визнаними. Високий рівень формалізації і узагальнення основних ознак і властивостей норм кримінального права і законодавства та найбільш важливих і сталих практик їх застосування надає можливість розробляти і формувати узагальненні правоположення аксіоматичного характеру – *постулати кримінального права* (від лат. *postulatum* – вимога, твердження, яке приймається без доведення як вихідне, незаперечна істина), що дає підстави визнавати їх в якості важливих елементів доктрини кримінального права, оскільки відображають і визначають його сутність, основні риси і функції. Постулати кримінального права органічно поєднують у собі сталі (в низці випадків багатовічні) знання в сфері кримінального права і практики його застосування. До постулатів є підстави відносити, наприклад, визнання кримінальним правопорушенням лише передбаченого Кримінальним кодексом суспільно-небезпечного винного діяння (дії або бездіяльності), вчиненого суб'єктом кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 11 КК); заборону притягнення особи до кримінальної відповідальності за одне те саме кримінальне правопорушення більше одного разу (ч. 3 ст. 2 КК); заборону застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією (ч. 5 ст. 3 КК); встановлення надзвичайно важливих і принципів положень згідно яких кримінальна протиправність діяння а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки КК (ч. 3 ст. 3 КК); положення, згідно якого особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду – «презумпція невинуватості» (ч. 2 ст. 2 КК) ін.

4. *Окремі правоположення кримінального права, що мають доктринальний характер* – це інші нормативно-правові утворення, що містять приписи загального характеру, і мають установче та відправне значення, наприклад, «повторність», «сукупність кримінальних правопорушень», «загальні засади призначення покарання», «призначення покарання більш м'якого чим передбачене законом», «призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень», «призначення покарання за сукупністю вироків» ін. Вони мають призначення реалізувати базові принципи та відправні установи (приписи) кримінального права.

IV. Розглянуті основні види (за формами зовнішнього прояву) ДКП завжди опосередковуються системою правових наукових понять і юри-

дичних термінів, як засобів відображення і закріплення (фіксування) в змісті кримінально-правових норм закону про кримінальну відповідальність наукових ідей, вчень, теорій, концепцій які в сукупності і єдності становлять основу доктрини та її положень у різноманітні види і форм їх прояву. Як слідує з викладеного, ДКП є поняттям досить широким за обсягом, має різні види і форми зовнішнього виявлення в системі теоретико-прикладних засад науки і практики кримінального права.

Тому з метою поглибленого аналізу і подальшої деталізації ДКП, на підставі урахування рівня узагальнення її положень, доктрину доцільно поділяти на загальну й часткову (окрему). *Загальна ДКП* має найбільш високий рівень абстрагування, висвітлює основні і суттєві властивості концептуального характеру, притаманні науковим ідеям, теоріям, вченням, а також інститутам, нормам і юридичним конструкціям кримінального права як галузі права: визначення кримінального права і законодавства, їх сутності, принципів, завдань, функцій, структури, змісту – це загальні, фундаментальні правові положення доктрини кримінального права. *Часткові (окремі чи спеціальні) ДКП* відносяться до сфери окремих інститутів як Загальної так і Особливої частин кримінального права, мають більш обмежений і тому більш конкретизований (деталізований) характер. Але у всіх випадках часткові ДКП спираються на положення загальної ДКП як на відправні та установчі. І загальні і окремі (спеціальні) ДКП у їх єдності становлять основу (базис) кримінального права, його інститутів, норм, юридичних конструкцій та ін., визначають його фундаментальні положення: сутність і зміст, завдання та функції у кримінально-правовому регулюванні, ін.

V. Знання, що становлять зміст ДКП у всіх формах і видах їх прояву, є результатом (підсумком) наукового і прикладного пізнання фундаментальних, базових та відправних положень кримінального права як галузі права і юридичної науки. В цьому сенсі важливе значення має *легалізація* (від латин. *Legalis* — законний, узаконення, надання законної сили...) цих знань, що здійснюється шляхом їх оприлюднення (для подальшого обговорення з метою сприйняття та визнання) в наукових та науково-практичних виданнях, інших засобах інформації, матеріалах судової практики ін. Позитивним результатом цього є визнання положень ДКП з подальшим упровадженням їх в законотворчу та правозастосовчу діяльність при наявності для цього необхідних підстав. Особливе значення має *легалізація ДКП в законотворчій діяльності*.

Офіційне визнання тих чи інших положень ДКП уповноваженим на те законодавчим органом, – Верховною Радою України, – шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту (в т. ч. у формі закону про кримінальну відповідальність), що містить доктринальні положення кримінального права і базується на них, свідчить про *офіційне визнання Державою і затвердження офіційної доктрини кримінального права України*.

VI. Визнання доктрини кримінального права України (або її положень) *офіційною доктриною* має надзвичайно важливе значення для законотворення. Це, по-перше, означає, що діюче кримінальне законодавство, що базується на ДКП, відображає сучасний рівень знань в галузі кримінального права, яке відповідає основним вимогам теорії і практики правозастосування в сфері кримінального права. По-друге, законодавчі новели, що вносяться до кримінального законодавства, не можуть знаходитись у протиріччі з основними положеннями кримінального права, які базуються на ДКП оскільки останнє виконує у відносно-динамічному розвитку кримінального права надзвичайно важливу *стабілізаційну функцію*. По-третє, інше рішення, сприйняття законодавцем новел закону про кримінальну відповідальність, положення яких суперечить офіційній ДКП, можливе лише за наявності безсумнівного та належно аргументованого доведення, що з точки зору теорії і практики кримінального права ці положення ДКП, з тих чи інших причин теоретичного та (чи) практичного характеру, в даних конкретних обставинах є безумовно неприйнятними, і, отже, одночасно належать відміні та заміні новими положеннями ДКП (як загального так і окремого характеру).

ДОКТРИНА І КОНЦЕПЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Фріс Павло Львович,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
завідувач кафедри кримінального права
навчально-наукового Юридичного
інституту ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя
Стефаника», Заслужений діяч науки
і техніки України

Бурхливий процес соціально-економічних перетворень, який відбувається в Україні з моменту отримання незалежності, обумовив, як закономірний наслідок, необхідність практично повної перебудови законодавчої бази країни. Протягом 30-ти років у країні прийнято тисячі нормативних актів які регулюють основні напрями життєдіяльності держави і суспільства. Однак, аналіз діяльності у сфері законодавчого регулювання призводить до сумного висновку щодо того, що уся вона носить достатньо сумбурний характер, не має під собою відповідного доктринального обґрунтування та не здійснюється на базі затверджених на законодавчому рівні концепцій законодавчих робіт. Як наслідок більшість концептуальних документів, що приймалися за ці роки, мали фактично декларативний характер і не були реалізовані. Усе це в повній мірі стосується і стану у політики у сфері боротьби зі злочинністю у цілому та кримінально-правового регулювання та охорони, зокрема.

Уся сфера правового регулювання повинна базуватись на національних доктрині та концепції правової політики, що повинні бути фундаментом реформування правової системи держави, особливо враховуючи процеси глобалізації та розбудови інформаційного суспільства. Як вбачається, основним завданням правової політики держави є визначення перспектив правового розвитку українського суспільства, визначення конкретних цілей цієї діяльності.

Як зазначає О. Ющик, в основі вирішення усього комплексу проблем, що стоять перед нашою державою сьогодні, повинна перебувати *«юридична доктрина України, тобто задекларована державною владою система офіційних поглядів щодо підходів, принципів, ідей*

і положень, якими визначаються мета, напрями та способи державно-правового будівництва і які становлять основу правової політики держави» [18, с. 12].

Доктрина правової політики повинна розроблятися на базі національної ідеології, відбивати національний менталітет. Вона повинна базуватись «на низці пріоритетів, під якими розуміють першочергові завдання, проблеми, питання, які потребують нагального вирішення державною владою сьогодні та у найближчій перспективі. Їх першочерговий характер визначається відповідно до пануючих у громадянському суспільстві уявлень про ієрархію соціальних цінностей, що підлягають першочерговому забезпеченню та захисту правом. Визначення першочергових завдань правової політики створює сприятливі умови для успішного вирішення державою тактичних (проміжних) завдань, спрямованих на досягнення стратегічних цілей у правовій сфері» [11, с. 29].

Ці позиції по суті є фундаментальними не тільки для визначення підходів до розуміння правової політики у цілому, а і для визначення її галузевих її напрямів у т. ч. кримінально-правової політики.

Одразу доцільно поставити питання про співвідношення доктрини кримінально-правової політики та доктрини кримінального права, визначитись у тому чи є ці поняття синонімічними, чи стосуються окремих наук.

Свого часу [15] нами було обгрунтовано сформованість окремої науки кримінально-правової політики, яка являє собою галузеву науку кримінально-правового циклу, що вивчає потреби держави у сфері кримінально-правового регулювання та охорони найважливіших суспільних відносин, цінностей благ та інтересів особи засобами кримінально-правового впливу за допомогою притаманних їм методів криміналізації та декриміналізації, пеналізації та депеналізації, розробляє пропозиції по законодавчому забезпеченню задоволення цих потреб.

Ю. А. Пономаренко у монографії «Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень» висловлює і обгрунтовує ідентичну точку зору [12, с. 336–338].

Що стосується науки кримінального права, то це, як загальновідомо, є система ідей, теорій, щодо змісту, завдань, практики застосування кримінального закону, його історії та перспектив його розвитку, історії національного кримінального права та кримінального права зарубіжних країн.

Як видно, предмети наук кримінально-правової політики та кримінального права різні. Це дає підстави констатувати, що кримінально-правова політика і кримінальне право є споріднені науки в межах наук кримінально-правового циклу, кожна з яких має власний предмет, завдання, структуру, методи вирішення поставлених перед нею завдань та т. ін. Це, у свою чергу, зумовлює наявність у кожної з цих наук власної доктрини та власної концепції розвитку.

Говорячи про доктрину кримінально-правової політики, (а слід акцентувати на тому, що це питання, практично, не розроблено у сучасній науці), доцільно в першу чергу, здійснити спробу формування її поняття. Як підкреслює О. Ющик: «Слово “доктрина” (лат. *doctrina* – учення, наука, навчання, освіченість) у довідковій літературі має різні значення: 1) наукова або філософська теорія, система; 2) філософська, політична або правова теорія, релігійна концепція, учення, наукове, філософське, політичне твердження, положення; 3) система поглядів, керівний теоретичний або політичний принцип. У цьому разі слово “доктрина” означає систему поглядів, концепцій і положень, керівний теоретичний і політичний принцип» [18, с. 18]¹. Застосовуючи вказану точку зору до поняття «кримінально-правова політика» можна стверджувати, що доктрина кримінально-правової політики являє собою розроблену систему теорій, ідей, поглядів, політичних принципів які вивчають та обґрунтовують науку кримінально-правової політики.

Базуючись на визначені ролі доктрини для кримінального права, яке сформулював академік М. І. Панов, можна сформулювати її роль для кримінально-правової політики, яка «полягає у тому що її положення мають відправний, установчий характер», наповнюють зміст методів кримінально-правової політики (де/криміналізації та де/пеналізації), «визначають їх сутність і цільове призначення, а тому мають фундаментальне значення як для теорії, так і для практики» кримінально-правового законотворення та правозастосовної діяльності [9, с. 15]. Наявність протиріч між ними вимагає негайного втручання законодавця задля їх усунення. Вона є фундаментом, на якому виробляється

¹ Як зазначає А. В. Васильєв: «В етимології існує дві версії про витоки терміну «доктрина». Згідно з першою версією, яка, до речі, є превалюючою, «доктрина» від лат. *doctrina* – вчення, наука. Інші мовознавці посилаються на споконвічно російське походження терміну «доктрина». «Дока» на Русі – це знавець, путня людина, той, хто дійшов до вирішення будь-якої задачі своїм розумом» [2, с. 5]. Якщо говорити про сучасний підхід до розуміння цього поняття то воно базується на латинській версії [17, с. 273].

кримінально-правова політика, оскільки визначає вектори розвитку кримінального законодавства та його застосування. При цьому важливе значення мають її визнання як суб'єктами законотворення, так і правозастосування.

Кримінально-політична доктрина по своїй суті є відповідною теорією боротьби зі злочинністю кримінально-правовими засобами. При цьому, якщо спертись на точку зору Р. В. Пузікова, який вважає, що правова доктрина являє собою не коментування тих чи інших правових положень або, навіть, права (його галузі, інституту та т. ін.) у цілому, а «розвинуту новелістичну теорію яка розгорнута в правозастосовну область» [13, с. 73], то кримінально-правову політику можна і слід вважати новелістичною теорією, яка розгорнута в теоретичну сферу кримінального права.

Зростання ролі доктрини кримінально-правової політики зумовить підвищення залежності законодавця від доктрини, сприятиме підвищенню якості нормотворення, ефективності кримінально-правового регулювання та охорони найважливіших суспільних відносин, цінностей, благ та інтересів людини, ефективності цієї діяльності. Одночасно це призведе до поглибленості рівня наукової обґрунтованості та послідовності самої кримінально-правової політики. При цьому, як справедливо підкреслює М. І. Панов, процес формування доктрини «є доволі складним і тривалим, базується на положеннях Конституції України, нормах і принципах міжнародного права, відправних положеннях кримінального законодавства, основних інститутах і принципах кримінального права, узагальнених матеріалах правозастосування, на сучасних досягненнях науки, зокрема й науки кримінального права, вбирає досвід, знання і погляди у сфері теорії та практики кримінального права попередніх поколінь юристів-криміналістів, відображає потреби соціально-економічного розвитку суспільства, його правосвідомість, правову культуру, національні правові традиції та досвід кримінального правотворення і правозастосування інших держав» [9, с. 12].

Для доктрини кримінально-правової політики України важливе значення має визначення її методологічної основи. Вбачається, що нею має бути національна кримінально-політична ідеологія [16]. «Вибір ідеології – це насправді *свідомий вибір перспективного напрямку розвитку суспільства на науковій основі, тобто такий вибір, який враховує характер і напрям розвитку та вирішення протиріччя між власністю і працею та спрямований до вирішення (зняття) цього протиріччя*» [18, с. 20].

Доктрина кримінально-правової політики будучи цілісним явищем, тим не менш має свою внутрішню структуру. Окрім того, що вона має (повинна мати) цілісний характер, вона може поділятися на складові¹, які стосуються окремих правових галузевих інститутів, теорій, вчень (часткові доктрини). Такими площадками для доктрини кримінально-правової політики є: кримінальне право як цілісна фундаментальна галузь системи права, окремі теорії цієї галузі (доктрина поняття злочину, доктрина покарання за злочин, доктрина співучасті у злочині та т. ін.), доктрини окремих кримінально-правових інститутів. Доктрина галузі має «найбільш високий рівень абстрагування, висвітлює основні та суттєві властивості концептуального характеру», а усі інші, «мають більш обмежений, а тому більш конкретизований характер» [9, с. 12, 13].

Особливо слід зупинитись на характеристиці співвідношення доктрини кримінально-правової політики і науки кримінально-правової політики. У юридичній літературі дуже часто між поняттями доктрина і наука ставиться знак «дорівнює» [5; 3]. Слід зазначити, що ці питання залишаються дискусійними в юридичній науці. С. В. Бошно, яка є авторитетним дослідником цього питання, зазначає, що не вся доктрина є наукою так само як і не вся наука є доктриною [1, с. 73]. Авторка підкреслює, що доктрина характеризується своєю дієвістю, визначеністю, авторитетністю, широтою розповсюдження та впливовістю на суспільні відносини [1, с. 72]. Що стосується юридичної науки, то далеко не вся вона стає доктриною, не вся вона є втіленням науки. Свого часу (70–80 рр. ХХ ст.) дослідженнями кафедри кримінальної політики Академії МВС СРСР біло доведено, що час від моменту висловлення того чи іншого наукового положення до перетворення його у доктрину становив в середньому 15 років. І це, звичайно, стосувалось лише фундаментальних наукових ідей. До цього моменту наукова ідея повинна була отримати відповідну підтримку серед професіоналів (в першу чергу науковців), стати основою відповідної наукової школи, отримати підтримку від практиків і у кінцевому бути сприйнятою суспільством. Самі по собі наукові ідеї, теорії, не виступають в якості регуляторів суспільних відносин. Вони є лише джерелами доктрини. На жаль, у сучасній Україні досліджень цього питання не проводилось.

---

¹ М. І. Панов пропонує визначати їх як рівні доктрини [9, с. 12, 13]. Виходячи з того, що термін рівні застосовується нами для відповідної характеристики кримінально-правової політики, за для уникнення непорозумінь, пропонуємо застосовувати для характеристики елементів структури доктрини термін «площадки».

Доктринальні положення і наука, як правило, мають спільну ідеологічну основу. Однак це не завжди так. Спостерігаються історичні періоди, коли ідеологія і доктрина не співпадають. Це, у першу чергу, пов'язано із періодами, які передують зміні соціально-економічної форми та часу після такої зміни. У першому випадку в середині правової доктрини виникають ідеї, теорії, які суперечать доктрині, що підтримується державою, випереджають ту, яка побудована на старій ідеології, ту, яку сповідують правлячі у державі суспільні групи. У другому вона відповідає новітній ідеології груп, що прийшли до влади, але вступає у конфлікт із законодавством, яке, з об'єктивних причин, не реформовано, а перебуває на позиціях старої юридичної доктрини. Це буває у перехідні періоди розвитку держави, який має місце у наші дні в Україні.

Одночасно не слід ставити знак «дорівнює» між доктриною та ідеологією, оскільки ідеологія являє собою комплекс ідей, теорій, поглядів, які сповідуються відповідною соціальною групою. Вона може бути державною, якщо її сповідують групи, що перебувають при владі, національною, яка відповідає менталітету нації, може або співпадати з державною, або суперечити їй, може виражаючи інтереси окремих соціальних груп, які є наближеними або віддаленими від влади. Доктрина ж має наукове походження і не пов'язана із соціальною структурою суспільства.

І ще одне важливе питання, яке є дискусійним. Воно стосується того, чи може доктрина бути самостійною формою права? Можливо, і історія знає такі приклади, для окремих галузей права така ситуація може мати місце. Ще Л. Петражицький наводив приклади, коли праці видатних юристів по своїй вазі прирівнювались до закону, коли навіть були видумані спеціальні правила, наприклад, «думка семи докторів права дорівнює загальній думці... чим старіше юрист, тим більш вага його думка» [10]. Всі пам'ятаємо кодифікацію права Юстиніана, коли пандекти стародавніх юристів Папініана, Ульпіана, Юлія Павла, Гая та ін. були підніті до рівня закону. Доктринальне положення, як і наукове, практично може бути персоніфіковане і пов'язане із конкретним автором.

Однак, якщо для інших галузей системи права це питання може і бути актуальним, то для кримінального права воно раз і на завжди вирішено, і на сьогодні закріплено статтями 2 і 3 КК, які втілили в законодавчу форму принцип *nullum crimen sine lege*. Таким чином, доктрина

кримінально-правової політики може бути тільки базою, джерелом для розробки доктрини кримінального права.

У більшості випадків доктринальні положення пов'язані із конкретними науковими школами, які представлені комплексами ідей, а не окремими авторами. У зв'язку із цим, прийнятним є погляд на доктрину як на сприйняту наукою точку зору, яке асоціюється з конкретною особою.

Доктрина кримінально-правової політики не є планом чи програмою створення або змін, або розвитку кримінального законодавства. Вона по суті являє собою філософію кримінально-правової політики, на основі якої формується концепція кримінально-правова політики, яка, у свою чергу, повинна стати базою для розробки кримінального законодавства.

Сьогодні ми є свідками фактичного розробки наукових засад кримінально-правової політики України. Потреба в цій діяльності не в кого не викликає заперечень. Вбачається, що сьогодні, паралельно з розробкою наукових засад цієї політики, нагальним є розробка концепції кримінально-правової політики, яка повинна отримати форму «Концепції кримінально-правової політики України на ... роки», та своє нормативне закріплення. Основне завдання цієї концепції вбачається у закріпленні досягнутого рівня кримінально-правової регулювання та охорони, визначені та закріплені перспектив їх розвитку на базі сформульованих доктринальних підходів.

Сам термін «концепція» (від лат. *conceptio* – розуміння, система) являє собою систему поглядів на те чи інше явище; світогляд, світорозуміння, погляди, переконання. [8, с. 321].

Як зазначає А. П. Мазуренко «Під концепцією правотворчої політики пропонується розуміти систему теоретичних положень, що відображають науково обгрунтовані погляди на сутність, принципи, цілі, завдання, механізм формування і реалізації правотворчої політики, а також комплекс практичних заходів щодо підвищення її ефективності...» [7, с. 11, 12]

Концепція кримінально-правової політики являє собою розроблену та затверджену на загальнодержавному рівні строкову програму реалізації теоретичних положень в сфері кримінально-правового регулювання та охорони найважливіших суспільних відносин, цінностей, благ та інтересів людини, яка визначає цілі, принципи, перспективи здійснення

цієї діяльності, виходячи з існуючого стану розвитку кримінального законодавства.

Вбачається, що концепція кримінально-правової політики повинна містити відповіді на дві основні групи питань, які можуть бути умовно визначені як організаційні та змістовні. До першої групи повинні належати ті, що визначають основні завдання, принципи, методи, прийоми, пріоритети самої кримінально-правової політики. Змістовні – конкретні завдання, що повинні бути вирішені при реалізації кримінально-правової політики за окремими напрямками.

Наявний досвід створення такого роду стратегічних документів і інших країнах свідчить про їх значення для послідовного, науково обґрунтованого законотворчого процесу. При цьому слід зазначити, що такого роду акти приймаються як у цілому щодо законодавства відповідної країни, так і щодо законодавства по окремих галузях системи національного права. Аналіз цього питання демонструє його важливість у критичні періоди розвитку країни, у перехідні періоди її розвитку, який переживає сьогодні Україна.

Відповідний досвід створення концепції правової політики є в Україні. Так, ще у 2003 році Центром правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України за участю фахівців Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України під науковим керівництвом доктора юридичних наук, професора О. В. Петришина було розроблено проект Концепції правової політики України [6, с. 13]. Який, на жаль, не було відповідним чином легалізовано. Питання про доцільність створення такого документу не повинно викликати заперечень, адже це придасть законодавчому процесу більшої чіткості, цілеспрямованості, науковості. На підставі такої концепції повинні бути створені галузеві концепції, у т.ч. концепція кримінально-правової політики.

Виникає питання, на якому рівні такі концепції повинні отримати легітимізацію. Наявний досвід країн пострадянського простору свідчить про різноманітність підходів. В одних країнах вони приймаються вищими законодавчими органами, в інших актами голів держави. Різні підходи до цього питання мають місце і в Україні [14; 4]. Вбачається, що оптимальним було б прийняття такої концепції на рівні вищого законодавчого органу країни і впровадження його у дію відповідним законом.

Структура концепції кримінально-правової політики окрім теоретичних обґрунтувань, визначення мети, принципів, конкретних цілей завдань і механізмів повинна містити *конкретні* законодавчі кроки по здійсненню нормативного регулювання кримінальних правовідносин, покращенню системи кримінально-правової охорони. До неї можуть бути включені також перспективні законодавчі кроки по покращенню системи застосування кримінального закону, формування кримінально-правової правосвідомості.

Список використаних джерел:

1. Бошно С. В. Доктрина как форма и источник права. *Журнал российского права*. 2003. №12. С. 70–79.
2. Васильев А. А. Правовая доктрина как источник права: вопросы истории и теории : монография. Барнаул. 2008. 188 с.
3. Гранат Н. Л. Источники права. *Юрист*. 1998. №9. С. 11–14.
4. Гусаров С. Конституція і проблеми правової політики. *Віче*. 2011. №21. С. 12–14.
5. Давид Р., Жоффре-Спинозы К. Основные правовые системы современности / пер. с фр. В. А. Туманова. М.: «Международные отношения», 1996. 400 с.
6. Железняк Н. А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8417/Zhelezniak_Poniattia_derzhavnoi_pravovoi.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 29.04.2021).
7. Мазуренко А. П. Правотворческая политика как фактор модернизации правотворчества в России : автореф. дисс. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.08. Саратов. 2011. 50 с.
8. Новый тлумачний словник української мови : 42 000 слів : у 4 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. К. : Аконіт, 1998. Т. 2 : Ж–ОБД. [Б. м.] : [б. и.]. 1998. 910 с.
9. Панов М. І. Доктрина кримінального права України: значення для науки і практики кримінального законотворення та правозастосування. *Право України*. 2020. №2. С. 11–16.
10. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. Том II : изд. 2-е, испр. и доп. СПб. : Типография М. Меркушева, 1910. 758 с.
11. Петришин О. В. Основні напрями формування і розвитку правової політики. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми*

формування : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5 груд. 2012 р.). Київ, 2013. С. 28–31.

12. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень : монографія. Харків : «Право», 2020. 720 с.

13. Пузиков Р. В. Доктрина как форма и источник формирования правовой политики. *Вестник ПАГС*. 2011. С. 70–75.

14. Руднева О. М., Ярмиш О. Н. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності (аналітична доповідь) : *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5 груд. 2012 р.). Київ, 2013. С. 6–26.

15. Фріс П. Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю та кримінально-правова політика у системі суспільних наук. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 31. 2016. С. 3–27.

16. Фріс П. Л. Ідеологія кримінально-правової політики : монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П. 2021. 390 с.

17. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 2 : Д–Й. 1999. 744 с.

18. Ющик О. Вступне слово. *Право України*. 2021. №2. С. 9–12.

ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ НОРМ СТ. 325 КК УКРАЇНИ «ПОРУШЕННЯ САНІТАРНИХ ПРАВИЛ І НОРМ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ІНФЕКЦІЙНИМ ХВОРОБАМ ТА МАСОВИМ ОТРУЄННЯМ»¹

Борисов Вячеслав Іванович,
доктор юридичних наук, професор,
радник при дирекції Науково-
дослідного інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

Євтєєва Дарина Петрівна,
кандидат юридичних наук, старший
дослідник,
заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

Однією з функцій закону про кримінальну відповідальність є інформаційна, що виражається в закладених у ньому відомостях щодо базових кримінально-правових категорій та понять, переліку діянь, які містять склад кримінального правопорушення, видів та розмірів покарань за їх вчинення, позитивної посткримінальної поведінки як умови звільнення від кримінальної відповідальності, та ін. Разом із тим низка норм закону про кримінальну відповідальність сконструйована таким чином, що для їх повного розуміння та тлумачення необхідно звертатися до інших його положень, положень інших нормативно-правових актів та навіть і до теорії права. У таких випадках доробок науковців може мати безпосередню прикладну цінність і використовуватися правозастосувачем, бути корисним для суб'єктів, уповноважених дотримуватися певних норм, а також становити інтерес для будь-яких громадян.

---

¹ Матеріал підготовлено на виконання проєкту «Соціально-правові та кримінологічні наслідки поширення пандемій та шляхи їх усунення в Україні» (реєстр. номер 2020.01/0155), що виконується за підтримки Національного фонду досліджень України.

У ст. 325 Кримінального кодексу (далі – КК) України передбачено кримінальну відповідальність за порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням. Зазначена стаття складається із 2-х норм (ч. 1 та ч. 2). В її ч. 1 зазначено: «Порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним хворобам, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань, – караються штрафом від тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк». У ч. 2 закріплено відповідальність за ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, що карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Норми закону про кримінальну відповідальність, як і будь-якого закону, мають бути сконструйовані з дотриманням правил законодавчої техніки і бути доступними для розуміння як правозастосувачем, так і громадянами (будь-якими або ж такими, що зобов'язані дотримуватися певних правил і норм та є спеціальними суб'єктами відповідних кримінальних правопорушень). Специфікою формулювання охоронних норм Особливої частини КК України є форма їх викладу, яка виражається в описі кримінально караній поведінки та покарання за її вчинення, при чому безпосередньої вказівки на заборону такої поведінки немає. Ознайомившись зі змістом тієї чи іншої норми, громадяни можуть по-різному їх сприймати, зокрема, як беззаперечну заборону, як заборону, яку можна у деяких випадках не сприймати або ж взагалі ігнорувати. Водночас задача законодавця полягає в доведенні до зацікавлених суб'єктів доступної та чіткої інформації щодо кримінально караній поведінки та спонукати громадян утриматися від її вчинення (тут мова йде уже про превентивну функцію закону про кримінальну відповідальність). У своїй більшості громадяни вимоги кримінального закону сприймають як такі, що відповідають їх уявленням про належну, правомірну поведінку, яка відповідає їх поглядам на міжлюдське спілкування, а, отже, положення кримінального закону відповідають загальній потребі в охороні з боку держави прав, свобод, законних інтересів людини та інтересів суспільства і держави. А тому дуже важливим є, щоб поведінка, що забороняється кримінальним законом, була викладена не

тільки загальнодоступною мовою, але й супроводжувалася вказівкою на ту міру відповідальності, що очікує правопорушника. У такому разі норма закону про кримінальну відповідальність набуває найбільшого загальнорегулятивного ефекту та відповідає саме функції охорони.

Традиційно для національного кримінального законодавства охоронні норми будь-якої статті Особливої частини, у тому числі й норми статті 325 КК України, поділяються на два абзаци. Уявляється, що таке законодавче викладення є найбільш вдалим, оскільки з позиції їх сприйняття правозастосувачем чи будь-яким громадянином (останнє особливо важливо підкреслити) наочно видні їх необхідні нормативні елементи, які взаємообумовлюють одне одного. Так, санкції ч. 1 та ч. 2 ст. 325 КК дозволяють отримати уявлення про небезпечність для суспільства кримінальних правопорушень, зазначених в їх диспозиціях (відповідно до ст. 12 Загальної частини КК України діяння за ч. 1 є нетяжким злочином, а у ч. 2, – тяжким злочином).

Зазвичай нормативне положення, що міститься у статті (її частині) КК іменують «кримінально-правовою нормою» (чи «норма кримінального права») [2, с. 82]. Використовують також поняття «норма кримінального законодавства» (чи «норма закону про кримінальну відповідальність») [6, с. 3].

Варто зазначити, що в загальній теорії права набуло поширення розуміння «норми права» у двох аспектах: логічна норма і норма-припис [1, с. 213; 5, с. 106]. Відповідно, таке розуміння норми права дозволяє «кримінально-правову норму» віднести до класу логічних норм, а «норму кримінального законодавства» – до норм-приписів. Звернення до норми кримінального законодавства (насамперед до охоронної норми статті Особливої частини КК) засвідчує притаманні їй певні характерні риси. Так, текст норми у виді припису обов'язково має бути *письмово викладений у статті КК України*; текст повинен відповідати вимогам визначеності, бути чітко викладеним, ясним, зрозумілим. Саме він є *обов'язковим для безпосереднього використання*. Є й структурна особливість норми статті Особливої частини КК України. Так, охоронна норма, як правило, складається із диспозиції та санкції, тоді як кримінально-правова – із гіпотези, диспозиції і санкції. Норма закону про кримінальну відповідальність є *продуктом законодавчого веління*, тоді як кримінально-правова – *продуктом логічного синтезу* (логічна норма). Суб'єктами такого синтезу є правозастосувачі при застосуванні

законодавства про кримінальну відповідальність та науковці при здійсненні певних дослідницьких розвідок.

Звернення до текстів норм ст. 325 КК в цілому засвідчує їх відповідність зазначеним загальним рисам норми кримінального законодавства. Текст їх диспозицій у своїй більшості є достатньо зрозумілим як для правозастосувача, так і для будь-якого громадянина. За законодавчою технікою побудови і способу опису ознак норма ч. 1 є бланкетною, а норма ч. 2 – і бланкетною, і відсилочною (оскільки словами «ті самі діяння» відсилає до норми, що міститься в ч. 1 цієї ж статті). Бланкетна диспозиція відсилає до правил і норм, що містять положення про запобігання інфекційним захворюванням та отруєнням і боротьби з ними. Такі положення можуть міститися у міжнародних договорах, законах та підзаконних актах. Діяння вчиняється шляхом порушення певних правил та норм, викладених у нормативно-правових актах та договорах, до яких відсилає диспозиція норми ч. 1 ст. 325 КК. Окрім порушення, диспозиція цієї частини вимагає встановлення суспільно небезпечних наслідків у вигляді: поширення епідемічних та інфекційних захворювань, а також масових інфекційних захворювань (отруень) або загрози поширення вказаних захворювань. Ч. 2 цієї статті вказує на значно більш небезпечні наслідки: «загибель людей чи інші тяжкі наслідки». Вказівка на порушення правил та норм дозволяє також зробити висновок щодо суб'єкта правопорушення – це особа, яка зобов'язана їх дотримувати. Зазначеного в нормах ч. 1 та ч. 2 цієї статті достатньо для *попередньої кваліфікації* конкретно вчиненого правопорушення. Однак наведеної в них інформації явно недостатньо для *остаточної кваліфікації* та вирішення низки питань щодо *кримінальної відповідальності* особи, яка вчинила діяння.

Для цього правозастосувач, спираючись на конкретно вчинене діяння та ті ознаки, які закріплені в нормі закону, переходить до формування кримінально-правової норми (логічної). Для цього необхідно, у першу чергу, звернутися до положень норм Загальної частини КК. Ст. 18 та ст. 22 КК дозволяють увести до кримінально-правової норми ознаки суб'єкта заборонної поведінки – це фізична осудна особа (ч. 1 ст. 18 КК), якій до вчинення кримінального правопорушення виповнилося 16 років (ч. 1 ст. 22 КК). Оскільки поведінка особи пов'язана із порушенням правил та норм, то коло таких суб'єктів обмежується тими, хто зобов'язаний їх дотримувати. Тобто це може бути лише певна осо-

ба. Відповідно до ч. 2 ст. 18 КК таких суб'єктів іменують *спеціальними* [4, с. 1011]¹.

Виникає питання, чи достатньо для формування кримінально-правової норми положень, що містяться у КК та підзаконних нормативно-правових актах. Уявляється, що кримінально-правова норма, зокрема і та, що необхідна для застосування ст. 325 КК відповідно до вчиненого кримінального правопорушення, формулюється не тільки завдяки писаним положенням, закріпленим у нормативно-правових актах та договорах, а й завдяки положенням, сформованим судовою практикою. Так, можливість розвивати право, а відтак і зміст кримінально-правової норми, передбачена ст. 442 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

До положень саме теорії кримінального права правозастосувачу треба звертатися у випадках відсутності необхідних змістовних зазначень у нормативно-правових актах або у разі їх текстуальної невизначеності. Так, поширеним стосовно ст. 325 КК є судження, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, що нею передбачена, характеризується умислом або необережністю до порушення вказаних у ній правил та норм, а щодо наслідків можлива лише необережність. У теорії кримінального права можливість умисного ставлення до діяння і необережного до його наслідків іменують «змішаною формою вини». Однак, визначення такої форми вини не наведене у розділі V Загальної частини КК «Вина та її форми». Відповідь на зміст «змішаної форми вини» дає теорія кримінального права. Знання такого змісту дозволяє правозастосувачу побудувати належний висновок щодо вини, її форми та виду стосовно діяння, яке є предметом його дослідження.

Формування кримінально-правової норми, зокрема, відповідно до положень ст. 325 КК, дозволяє завершити процес кваліфікації конкретного вчиненого кримінального правопорушення та закріпити його у відповідному кримінальному процесуальному акті. Зміст саме таких норм стосовно випадків вчинення множини кримінальних правопорушень певного виду дозволяє сформулювати видовий склад злочину, що буде являти відповідну правову модель та фактичний склад злочину стосовно конкретно вчиненого діяння. Наявність фактичного складу злочину є необхідною умовою визнання вчиненого

---

¹ Іншої думки дотримується А. О. Байда, який вважає, що суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 325 КК може бути «будь-яка особа, у тому числі й службова» [3, с. 494].

особою суспільно небезпечного діяння підставою кримінальної відповідальності.

Таким чином, інформаційна функція норм, передбачених ст. 325 КК, виражається у загальних відомостях щодо ознак кримінальних правопорушень, передбачених зазначеною статтею. Для розуміння її змісту та застосування у практичній площині необхідним є віртуальне конструювання «логічної норми» із застосуванням положень Загальної частини КК, нормативних актів, що закріплюють відповідні правила й норми, та можливо і судової практики, що розвивають право. Напрацювання теорії кримінального права дозволяє правозастосувачу отримати найбільш повне уявлення про кримінально-правову норму (норму кримінального права).

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Проблемы теории права: курс лекций в 2 т. Свердловск : Из-во Свердлов. юрид. ин-та, 1972. Т. 1. 396 с;
2. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 584 с.;
3. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.;
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1368 с.;
5. Пашенко О. О. Соціальна обумовленість закону про кримінальну відповідальність : монографія. Харків : Юрайт, 2018. 446 с.;
6. Сташис В. В., Бажанов М. И. Личность под охраной уголовного закона: монография. Симферополь: Таврида, 1996. 236 с.7.

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ, КРИМІНАЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЯНЬ І СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Пашенко Олександр Олександрович,

доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

Одним із проявів проблем формування сучасної доктрини кримінального права є встановлення кримінально-правових заборон, яке відбувається за допомогою таких наукових категорій як «соціальна обумовленість», «криміналізація», «склад кримінального правопорушення». Остання із наведених категорій знаходить своє закріплення у кримінально-правових нормах законодавства про кримінальну відповідальність.

1. Дослідники кримінально-правих проблем, так само як і фахівці у галузі загальної теорії права розрізняють логічну норму і норму-припис. Як зазначає С. Д. Шапченко, *логічні норми* – це загальне правило, яке виявляється логічним аналізом і втілює в собі органічні зв'язки між кількома нормативними приписами, що можуть міститися в різних частинах, розділах (главах) відповідного юридичного акта чи навіть в окремих юридичних актах, а *нормативний припис* – це елементарне, логічно завершене державно-владне веління, безпосередньо виражене в тексті юридичного акта. Якщо здійснювати поділ норм кримінального права на норми Загальної частини і норми Особливої частини, – мова йде про нормативні приписи, якщо ж підкреслюється єдність норм Загальної та Особливої частин кримінального права, їх нерозривний зв'язок – очевидно, маються на увазі логічні норми даної галузі права [8, с. 8]. Л. В. Іногамова-Хегай вказує, що нормою про злочин є логічна кримінально-правова норма, яка складається з декількох норм-приписів Загальної і однієї норми-припису Особливої частини КК [1, с. 62]. А. В. Наумов пише, що кримінальний закон містить кримінально-правові приписи, тобто кримінально-правові норми [3, с. 88]. М. І. Панов вказує:

«норма кримінального права становить складне комплексне нормативно-правове утворення (логічна норма), що знаходить своє закріплення перш за все у відповідній статті (частині статті) Особливої частини КК і, по-друге, в окремих статтях Загальної частини КК» [4, с. 624].

З нашої точки зору, заслуговує на увагу теза М. І. Мельника, який пише, що немає достатніх підстав відмовлятися від вживання терміна «кримінально-правова норма» для позначення положень Особливої частини КК, які встановлюють відповідальність за злочини [2, с. 119]. Саме у такому значенні категорія «кримінально-правова норма», перш за все, і має зв'язок із категорією «склад кримінального правопорушення», адже ознаки останнього віддзеркалюються законодавцем переважно в диспозиціях статей кримінального кодексу. Зокрема, там відображаються ознаки, якими кримінальні правопорушення різних видів відрізняються одне від одного та від діянь, що відповідними правопорушеннями не є.

2. Водночас, не всі ознаки складу кримінального правопорушення певного виду є доцільним закріплювати у відповідній кримінально-правовій нормі Особливої частини КК. Передусім це пов'язано із тим, що багато юридичних ознак характеризують усі без винятку кримінальні правопорушення (передусім ознаки загального суб'єкта: особа фізична, осудна, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність), а ще значна кількість є притаманною їх значній кількості (поняття умислу, необережності тощо). Ознаки складу кримінального правопорушення можуть впливати із Загальної частини КК, теорії кримінального права та практики застосування закону про кримінальну відповідальність.

Щодо першого із зазначених «джерел» ознак складу злочину, влучним вбачається вислів А. А. Пінаєва, що ці ознаки немов би «розсіпані» у КК. Завдання юристів, правильно підкреслює науковець, полягає у тому, щоб усю цю сукупність ознак зібрати воедино, утворивши тим самим неподільне поняття складу шпигунства, бандитизму, вбивства, крадіжки тощо [6, с. 66]. Схожою є і позиція О. П. Рябчинської, яка зазначає, що ознаки складу злочину, які в сукупності і дають підстави визнавати діяння злочином, не містяться в одній лише статті Особливої частини КК. Багато цих статей, продовжує дослідниця, містять об'єктивні ознаки і не містять в тексті диспозицій вказівки на форму вини та ознаки суб'єкта злочину. Для встановлення наявності та змісту

інших ознак того чи іншого складу злочину, підсумовує правознавець, необхідно враховувати положення Загальної частини КК [7, с. 264].

Таке становище, як вже зазначалося, можна пояснити тим, що велика кількість ознак повторюється, є характерною для усіх без винятку кримінальних правопорушень (наприклад, три ознаки загально-го суб'єкта), або їх великого масиву (наприклад, у багатьох статтях Особливої частини КК зазначено лише «умисне», «умисні дії», «умисно вчинені» тощо (ст.ст. 110, 111, 171, 175, 365 та ін.), а от розкривається поняття умислу у ст. 24 Загальної частини КК стосовно всіх подібних випадків, що містяться в Особливій частині. Те саме можна сказати і про необережність). Загальна частина КК має таку назву саме тому, що в ній «узагальнене» все те, що має значення для усіх кримінальних правопорушень, передбачених в Особливій частині або до значної кількості таких діянь [5, с. 164].

Подібна ситуація щодо непереобтяження тексту норми Особливої частини КК зайвими ознаками пояснюється, як вже зазначалося, і тим, що певні положення вже напрацьовані теорією кримінального права і є загальноновизнаними на практиці. Зокрема, вважаємо, що було б недоречним закріплювати у кожній нормі, яка передбачає відповідальність за вчинення кримінального правопорушення з матеріальним складом, правила встановлення причинного зв'язку. Це питання набуло вирішення в доктрині. Більш того, за нашими даними, не те, щоб правила, а навіть *поняття* причинного зв'язку не закріплене в жодному із чинних КК у всьому світі.

3. Криміналізація суспільно небезпечних діянь переважно здійснюється шляхом передбачення в Особливій частині КК нових видів людської поведінки, які до цього кримінальними правопорушеннями не визнавалися (хоча це і не єдиний спосіб криміналізації, але найбільш поширений). Процес криміналізації щодо встановлення кримінальної відповідальності за вчинення відповідних діянь закріплюється за допомогою формулювання юридичних ознак їхніх складів у диспозиціях нових статей Особливої частини чинної на той момент редакції КК. В цьому полягає взаємозв'язок таких категорій кримінального права як «криміналізація» та «склад кримінального правопорушення».

Зазначене дозволяє простежити в кримінально-правовій доктрині зв'язок складу кримінального правопорушення із такими юридичними феноменами як «соціальна обумовленість кримінально-правових норм» та «криміналізація суспільно небезпечних діянь».

Список використаних джерел:

1. Иногамова-Хегай Л. В. Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений: учеб. пособие. М.: Инфра-М, 2002. 168 с.
2. Мельник М. Кримінально-правова норма чи соціальна аномалія? *Право України*. 2004. №9. С. 115–119.
3. Наумов А. В. Российское уголовное право. Общая часть: курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Изд-во БЕК, 1999. 590 с.
4. Панов М. І. Норма кримінального права. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. 2017. С. 623–626.
5. Пащенко О. О. Повнота складу злочину як обставина соціальної обумовленості закону про кримінальну відповідальність. *Право і суспільство*. 2016. №2. Ч. 3. С. 162–167.
6. Пинаев А. А. Курс лекций по Общей части уголовного права Украины. Харьков: Юрид. Харьков, 2002. 568 с.
7. Рябчинська О. П. Значення складу злочину для кваліфікації. *Вісн. акад. адвокатури України*. 2009. №1. С. 264–266.
8. Шапченко С. Д. Поняття, джерела та система Особливої частини кримінального права України. Особлива частина кримінального права України як складова юридичної науки та як навчальна дисципліна. *Кримінальне право України. Особлива частина: підручник* / за ред.: П. С. Матишевського, С. С. Яценка, П. П. Андрушка. Київ: Юрінком Інтер, 1999. Гл. I. С. 7–33.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Шепітько Михайло Валерійович,
доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник, професор
кафедри кримінального права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
провідний науковий співробітник
НДІ вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України

Дослідження кримінальних правопорушень проти правосуддя як інституту кримінального права пов'язується із структурою та системою кримінального права. Інститут кримінального права прийнято визначати як систему (блок) відносно відокремлених, але органічно пов'язаних між собою норм кримінального права, що регулюють певну групу тотожних або тісно пов'язаних однорідних суспільних відносин (М. І. Панов) [1, с. 131].

Через інститут кримінального права, закріплений в межах Загальної або Особливої частини кримінального права, здійснюється охорона та регулювання однорідних суспільних відносин. Також інститут кримінального права виявляється через формально-юридичне закріплення у формі норми або групи норм (В. П. Коняхін вказує на те, що мова може йти навіть про «нормативні приписи») [2, с. 164]. Це дозволяє визначити інститут кримінального права, це – елемент системи кримінального права у формі норми або групи норм Загальної або Особливої частини Кримінального права, механізм правового регулювання якого забезпечує охорону однорідних суспільних відносин.

Кожен інститут кримінального права виконує певні функції властиві як всім інститутам кримінального права (охоронна, регулятивна, превентивна та ін.), так і тільки йому. Ці особливі (додаткові) функції інституту кримінального права можуть виявлятися в залежності від змісту конкретного інституту та можуть співпадати з додатковими функціями кримінального права. Разом з цим певні додаткові функції

інституту кримінального права можуть не співпадати з функціями кримінального права, або можуть виявлятися нові властиві лише для конкретного інституту.

Особливу роль відіграє в інституті кримінального права така специфічна функція як організаційна (системоутворююча). Саме за допомогою неї однорідні суспільні відносини в конкретному інституті кримінального права систематизуються через їх групування у вигляді норми або групи норм. Виокремлення таких функцій інституту кримінального права дозволяє вказати на можливість упорядкування норм кримінального права в певні інститути, а інститутів кримінального права за певним логічним порядком – в Загальну та Особливу частини Кримінального права як галузі права, науки та навчальної дисципліни. Таким чином, бачимо можливим звернення до дослідження «кримінальних правопорушень проти правосуддя» як інституту кримінального права, що дозволить згрупувати норми, які містять склади злочинів та покарання за їх вчинення в певному порядку. Тому «кримінальними правопорушеннями проти правосуддя» як інституту кримінального права є такий елемент системи кримінального права у формі групи норм Особливої частини Кримінального права, механізм правового регулювання якого забезпечує охорону однорідних суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя.

Побудова «кримінальних правопорушень проти правосуддя» як інституту кримінального права має бути заснована на певних принципах, що дозволить розподілити у певному порядку норми, які регулюють та охороняють однорідні суспільні відносини у сфері здійснення правосуддя. Про необхідність вичленування таких принципів, зазначав ще М. І. Бажанов. Він доводив, що правомірно говорити не тільки про принципи кримінального права в цілому, але й про принципи окремих інститутів кримінального права [3, с. 10].

Істотними спеціальними принципами «кримінальних правопорушень проти правосуддя» як інституту кримінального права є: 1) забезпечення досягнення мети та завдань правосуддя; 2) нормальне функціонування органів правосуддя; 3) захист прав людини і громадянина під час здійснення правосуддя; 4) забезпечення здійснення протидії вчиненню посягань на правосуддя; 5) забезпечення здійснення процедур через відправлення правосуддя. Закріплення саме спеціальних принципів «кримінальних правопорушень проти правосуддя» як інституту кримінального права дозволяють вказати на необхідність виокремлен-

ня цих злочинів в окрему групу та як наслідок – розділ КК України. При цьому такі спеціальні принципи «кримінальних правопорушень проти правосуддя» як інституту кримінального права дозволяють винайти його місце серед інших інститутів Особливої частини та структурувати за певним порядком норми, які описують суспільно небезпечні діяння у сфері правосуддя.

«Кримінальні правопорушення проти правосуддя» знаходяться в системі з іншими інститутами Загальної та Особливої частини кримінального права. Якщо «кримінальні правопорушення проти правосуддя» здійснюють певним чином наповнення інститутів Загальної частини, а вони задають тон, надають певний керівний вплив на застосування конкретного інституту Особливої частини кримінального права, то зв'язок «кримінальних правопорушень проти правосуддя» з іншими інститутами Особливої частини кримінального права, дозволить знайти його місце серед інших інститутів Особливої частини кримінального права.

Важливою проблемою також постає формування субінститутів (підінститутів) в межах інституту кримінальних правопорушень проти правосуддя. На нашу думку, їх формування дозволить, класифікувати «кримінальні правопорушення проти правосуддя» на види за певним критерієм. Фактично мова йде про необхідність встановлення певного порядку норм відповідного розділу Кримінального кодексу відповідної країни. Крім того, виокремлення субінституту в межах інституту Особливої частини кримінального права може вплинути на виокремлення глави, параграфу або іншого блоку в залежності від можливостей законодавчої техніки, яка може бути застосована до конкретного нормативного акту. Вичленування субінституту кримінального права в межах інституту Особливої частини кримінального права безпосередньо впливає не тільки на порядок субінститутів, але й на порядок норм, які містять склади злочинів.

Критерієм поділу інституту Особливої частини кримінального права на субінститути традиційно для цих інститутів виступають об'єкти, на які здійснюються посягання через вчинення відповідних злочинів проти правосуддя. Такий підхід пов'язується із проблемою класифікації злочинів за об'єктом злочину (злочинів), який захищається дією такої норми. Тому поділ однорідних суспільних відносин під час здійснення правосуддя в межах інституту кримінального права може бути здійснено на види з вичленуванням видових суспільних відносин під

час здійснення правосуддя тільки за об'єктом. Проте такий підхід не означає, що «кримінальні правопорушення проти правосуддя» як інститут кримінального права може бути поділений на субінститути тільки за названим критерієм. Такий поділ інституту на субінститути може бути здійснений і за іншими критеріями класифікації, однак безпосередній вплив на інші норми класифікація злочинів за об'єктом є домінуючою через те, що вона проявляється при побудові системи інститутів Особливої частини кримінального права.

Список використаних джерел:

1. Панов М. І. Інститут кримінального права. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Харків: Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій, В. І. Борисов та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. М. В. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. С. 403. Див. також: Панов М. І. Системний підхід у кримінальному праві та проблеми удосконалення кримінального законодавства. *Проблеми методології науки кримінального права*: Харків: Право, 2018. С. 131.
2. Коняхин В. П. Теоретические основы построения Общей части российского уголовного права. Санкт-Петербург: Юридический центр «Пресс», 2002. С. 164.
3. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. Киев: Вища школа, 1980. С. 10.

СУЧАСНА ДОКТРИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЕЦЬ ЗАВЖДИ ПРАВИЙ ЧИ МОЖЕ ПОМИЛИТИСЯ

Киричко Василь Миколайович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
№ 1 Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Кримінально-правова доктрина, яка стосується всього Кримінального кодексу України (далі – КК), має теоретичне і практичне значення для нормального функціонування всієї системи кримінально-правових норм, передбачених КК. Зараз, коли розробляється новий КК, питання про сучасну кримінально-правову доктрину постає відразу в трьох аспектах: 1) як оцінка правильності і актуальності доктрини з погляду тих соціальних цінностей, які визнаються основними і пріоритетними як сьогодні, так і в прогнозованому майбутньому; 2) як характеристика змісту чинного КК; 3) як характеристика змісту майбутнього КК.

Як вбачається, однією з важливих та актуальних кримінально-правових доктрин повинна визнаватися доктрина, зміст якої вирішальним чином залежить від відповіді на запитання: законодавець завжди правий чи може помилитися? Тобто слід виділяти *дві доктрини*: 1) *«законодавець завжди правий»*; 2) *«законодавець може помилитися»*. Системи кримінально-правових норм, які відповідають цим доктринам, є протилежними за своїм змістом, якщо їх порівнювати за тим критерієм, що відображений в умовних назвах доктрин. Основними *особливостями* доктрини *«законодавець може помилитися»* слід визнавати: 1) *визнання і врахування в КК того, що законодавець може помилитися під час прийняття рішення щодо криміналізації діянь, розробки чи прийняття різних кримінально-правових норм, їх включення до КК чи їх зміни*; 2) *наявність в системі КК таких положень, в яких: а) визнається факт помилки законодавця таким, що може бути встановлений судом; б) унеможливується обмеження прав і свобод особи на підставі помилкових формальних приписів; в) передбачається обов'язок і порядок виправлення виявленої законодавчої помилки*.

Для правильного розуміння особливостей цієї доктрини ключовим є поняття *«законодавча помилка»*. Тому відсутність цього поняття

у чинному КК та в проекті нового КК (станом на 29 березня 2021 р.), підготовленому Робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України, означає, що в них йдеться не про цю, а протилежну доктрину – *«законодавець завжди правий»*. Із останнім погодитися не можна, оскільки таке рішення не відповідає сучасним поглядам на права і свободи людини та на необхідність забезпечення їх охорони від безпідставного обмеження як іншими особами, так і державою.

Як вбачається, виділення доктрини *«законодавець може помилитися»* та її впровадження до КК (чинного та майбутнього) є важливим кроком у забезпеченні дії принципу *верховенства права* (ч. 1 ст. 8 Конституції України). Цей зв'язок з принципом верховенства права є важливим для правильного визначення змісту поняття *«законодавча помилка»*, яке повинно бути включено до КК. Тобто із всіх можливих видів законодавчої помилки для розглядуваної доктрини повинна братися така помилка, яка *викликає (обумовлює) обмеження прав і свобод особи на підставі помилкових формальних приписів КК*.

Законодавча помилка може стосуватися різних кримінально-правових інститутів та норм, що обумовлює можливість виділення її видів та особливостей їх кримінально-правових наслідків. Разом з тим, у першу чергу потребує вирішення питання про законодавчу помилку, яка полягає в помилковому визначенні законодавцем підстави для обмеження прав і свобод особи, яка вчинила певне діяння. Найбільш актуальним є питання про помилкове визнання законодавцем злочинним діяння, яке за своїми фактичними ознаками *є правомірним, тобто воно не посягає на права, свободи, законні інтереси інших осіб чи законні інтереси суспільства, держави*.

Характерним прикладом такого *правомірного* діяння, яке *помилково визнано злочинним діянням* і до сих пір визнається таким, є пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особою, яка вчинила такі дії внаслідок вимагання у неї такої вигоди службовою особою або особою, яка надає публічні послуги, або працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою (ст. 369, частини 1 та 2 статей 368³, 368⁴, 354 КК). Такі дії завжди вчинюються після того, як особа вступила в правові відносини із зазначеним спеціальним суб'єктом. У цих відносинах особа завжди реалізує своє право чи має інший законний інтерес, наприклад, право на отримання певної адміністративної чи публічної послуги. Такий *правомірний характер* цих дій

зберігається і в тому випадку, коли вона, перебуваючи під погрозою заподіяння їй шкоди невиконанням чи неналежним виконання спеціальним суб'єктом своїх обов'язків, вимушено пропонує, обіцяє чи надає йому свої гроші чи іншу вигоду за те, що вона за законом має право отримати без надання такої вигоди. Такі дії особи взагалі не мають ознак посягання на права, свободи, законні інтереси інших осіб чи законні інтереси суспільства, держави. За Кримінальним кодексом УРСР і до 18 травня 2013 р. за КК таку особу взагалі не можна було притягнути до кримінальної відповідальності, однак це стало можливим внаслідок помилкового рішення законодавця спочатку в Законі України від 18 квітня 2013 р. № 221-VII, а потім у Законі України від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII. Таким чином, особа, яку слід визнавати потерпілою від злочину, вчиненого зазначеним спеціальним суб'єктом, внаслідок законодавчої помилки безпідставно визнається злочинцем.

Цей приклад є досить показовим з погляду як змісту законодавчої помилки, так і часу, протягом якого вона існує в КК як не виправлена. У моїх попередніх наукових публікаціях ця законодавча помилка та її причини детально проаналізовані, а також запропоновані зміни до КК для її виправлення. Тривале нереагування законодавця на цю помилку, як вбачається, головним чином обумовлено відсутністю поняття «законодавчої помилки» безпосередньо в тексті КК та відповідної спеціальної законної процедури невідкладного виправлення виявленої законодавчої помилки.

Поняття «законодавча помилка» необхідно включати до КК, оскільки воно відображає новий «правовий інструмент» для виявлення невідповідності змісту кримінально-правової норми принципу верховенства права. Його відсутність в чинному КК призводить до того, що науковці часто вказують на помилки законодавця в теоретичних роботах, однак при оцінці законодавчих приписів у багатьох випадках надають вирішальне значення формальним юридичним приписам відповідно до доктрини «законодавець завжди правий». Причому це може здійснюватись з переконанням у правильності цієї тези або навіть із суб'єктивною незгодою з нею. У останньому випадку науковець уникає визнання помилки законодавця, тому що це потребуватиме відповіді на похідне питання про правові наслідки такої помилки, а прямої відповіді на нього в тексті КК немає. Показовим підтвердженням цього висновку є той факт, що деякі науковці заперечують проти визнання законодавчої

помилки у наведеному вище прикладі не вдаючись до аналізу змісту помилки, а посилаючись лише на те, що формальними приписами відповідних статей КК охоплюються зазначені дії.

Важливою передумовою того, що поняття «законодавча помилка» може в майбутньому бути включеним до КК, є правильне розуміння законодавцем і науковцями особливої сутності того явища, яке цим поняттям відображається. У наведеному вище прикладі ця сутність полягає в тому, що діяння, яке фактично є **правомірним** (не протиправним), **помилково** визнано законодавцем злочинним і невизнання останнього здійснюється шляхом аналізу фактичних ознак діяння та встановлення його правомірності, після чого останнє набуває пріоритетності в загальній оцінці діяння відповідно до принципу верховенства права (ч. 1 ст. 8 Конституції).

У зв'язку з цим для правильного розуміння законодавчої помилки важливо порівняти її з положеннями ч. 2 ст. 11 КК про малозначне діяння, які не є законодавчою помилкою. У їх характеристиці однаково важливим є виділення формальних юридичних ознак діяння і фактичних (сутнісних) його ознак. Водночас вони мають істотні відмінності. По-перше, це стосується юридичних ознак діяння: при законодавчій помилці йдеться про формально-юридичні ознаки діяння, які були включені законодавцем до КК **помилково**, а в ч. 2 ст. 11 КК – про будь-яке діяння, яке формально містить ознаки діяння, передбаченого КК. По-друге, в ч. 2 ст. 11 КК йдеться про відсутність в діянні суспільної небезпечності в її кримінально-правовому значенні – діяння не заподіяло і не могло заподіяти **істотної** шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. Це означає, що ч. 2 ст. 11 КК може застосовуватися до малозначних діянь, які в дійсності є **незаконними**, але не заподіяли і не могли заподіяти шкоди взагалі, або заподіяли чи могли заподіяти лише шкоду, яка не є істотною. У наведеному вище прикладі законодавчої помилки йдеться про діяння, яке не заподіяло і не могло заподіяти будь-якої шкоди та за своїми фактичними ознаками є **правомірним**.

У чинному КК «виправити» законодавчу помилку можна на правозастосовному рівні стосовно конкретної особи. У наведеному прикладі необхідно посилатись на відсутність суспільної небезпечності як обов'язкової ознаки кримінального правопорушення (ст. 11 КК) та загальних ознак корупції, передбачених ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., а також на принцип верхо-

венства права, який діє в Україні відповідно до ч. 1 ст. 8 Конституції України. Однак дійсне виправлення законодавчої помилки можливе лише законодавцем.

Таким чином, у КК повинна бути реалізована доктрина *«законодавець може помилитися»*, відповідно до якої в ньому *слід передбачити*: 1) визначення «законодавчої помилки»; 2) можливість визнання судом такої помилки; 3) унеможливлення обмеження прав і свобод особи на підставі помилкових формальних приписів; 4) обов'язок і порядок виправлення виявленої законодавчої помилки.

Сутність законодавчої помилки, про яку йшлося вище, в моїх попередніх публікаціях також відображена новим теоретичним поняттям «законодавчий вірус». Разом з тим, ці поняття мають особливості їх теоретичного і практичного застосування.

ТЕРМІНОЛОГІЧНА НАДМІРНІСТЬ ЯК НЕДОЛІК ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Гродецький Юрій Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
№ 1 Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Останнім часом в Україні активно обговорюється можливість прийняття нового Кримінального кодексу. У зв'язку з цим особливо-го значення набуває питання про якість кримінально-правових норм. У науці кримінального права запропоновані такі критерії оцінки якості законодавства України про кримінальну відповідальність: 1) рівень забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина; 2) ступінь наукової обґрунтованості; 3) адекватність об'єктивним закономірностям та соціальним потребам; 4) відповідність Конституції; 5) системність і узгодженість з іншими кримінально-правовими нормами та нормативно-правовими актами інших галузей права; 6) формальна визначеність і структурованість закону; 7) термінологічно-мовна визначеність; 8) логічність змісту [4, с. 52].

Серед цих критеріїв значне місце займають показники, що ґрунтуються на принципах законодавчої техніки. За своїм змістом законодавча техніка складається з 1) засобів і прийомів юридичного викладу волі законодавця та 2) засобів і прийомів документального вираження змісту нормативного акту. Особливе значення для законодавчої техніки має спеціальна юридична термінологія. Необхідними умовами раціонального використання цієї термінології є її єдність, загальне визнання та стійкість. Єдність термінології означає, що однакові терміни повинні мати тотожне значення, а для позначення одних й тих самих понять неприпустимо використовувати різні терміни. Загальне визнання термінології базується на тому, що вона визнається теорією і практикою. Нарешті, стійкість термінології означає, що не слід без достатньо вагомих причин запроваджувати нові терміни та відмовлятися від тих, що використовуються давно [1, с. 530, 533, 534].

Дотримання вказаних правил законодавчої техніки при створенні норм кримінального права є запорукою їх ефективності. Натомість,

у КК України мають місце відхилення від названих правил законодавчої техніки. Прикладом такого порушення є термінологія, що використана у КК для позначення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Норми щодо суб'єкта кримінального правопорушення зосереджені у розділі IV Загальної частини КК. У першу чергу звертає на себе увагу назва цього розділу: «Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт кримінального правопорушення)». У назві відображено два рівноцінних за своїм значенням поняття – «особа, яка підлягає кримінальній відповідальності» та «суб'єкт кримінального правопорушення». Сам по собі такий підхід законодавця викликає питання: 1) чому застосовано дві назви? 2) можливо за цими двома назвами криється різний зміст? 3) якщо обидві назви охоплюють одне поняття, то чи не є це порушенням принципів законодавчої техніки?

При пошуку відповіді на ці питання перш за все слід відмітити, що у розділі IV Загальної частини КК йдеться про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення і підлягає кримінальній відповідальності. Саме на це спрямовані всі норми, що передбачені цим розділом. Інший висновок був би невірним, адже у ч. 1 ст. 11 КК вказано, що кримінальне правопорушення може бути вчинене лише суб'єктом кримінального правопорушення. Виходячи з цього, словосполучення «особа, яка підлягає кримінальній відповідальності» не може позначати якогось іншого поняття крім того, яке охоплюється словосполученням «суб'єкт кримінального правопорушення». Отже, ці два словосполучення є тотожними за змістом. Один з принципів законодавчої техніки полягає у тому, що одному поняттю повинен відповідати один термін (слово, словосполучення). У зв'язку з цим слід визнати, що подвійна назва у заголовку розділу IV Загальної частини КК є надмірною та свідчить про порушення законодавцем вказаного принципу законодавчої техніки.

Крім того, така подвійна назва не відповідає і основним властивостям законодавчої мови, до яких, зокрема, належать точність, ясність, логічність та лаконічність. Для правильного розуміння волі законодавця слід дотримуватися і правил конструювання заголовків, одне з яких полягає у тому, що такі заголовки повинні бути короткими та зрозумілими [2, с. 65]. Натомість, заголовок розділу IV Загальної частини КК є невіправдано довгим та викликає питання щодо того, як розуміти термінологічну подвійність.

Термінологія розділу IV Загальної частини КК порушує і логіку побудови тексту закону. Назва цього розділу «Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт кримінального правопорушення)» свідчить, що законодавець на перше місце ставить словосполучення «особа, яка підлягає кримінальній відповідальності», надаючи йому перевагу над конструкцією «суб'єкт кримінального правопорушення», що вказана у дужках фактично як допоміжна. Проте, вже перша ст. 18 цього розділу має назву «Суб'єкт кримінального правопорушення», а у ч. 1 передбачене визначення цього поняття. При цьому про особу, яка підлягає кримінальній відповідальності, у цій статті взагалі не згадується. Враховуючи, що ця стаття передбачає фундаментальні для даного розділу поняття та дефініції, слід зробити висновок, що у ній перевага надається вже конструкції «суб'єкт кримінального правопорушення». Таким чином, законодавець зробив різні термінологічні акценти у назві розділу IV та у ст. 18 Загальної частини КК.

Безумовно, що назва розділу IV Загальної частини КК потребує вдосконалення, але усунення вказаної подвійності у цій назві не виправить повністю ситуацію, адже у різних статтях КК також використовується різна термінологія щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Так, термін «суб'єкт кримінального правопорушення» в КК використовується, зокрема, в ч. 1 ст. 11, ст. 18, в ст. 26, ч. 2 ст. 27 Загальної частини КК. В Особливій частині КК цей термін вживається один раз – у примітці до ст. 158-1 КК при визначенні осіб, що вчинили кваліфікований вид кримінального правопорушення, передбаченого вказаною статтею.

Разом з тим, законодавець використовує і скорочений вид цього словосполучення – «суб'єкт правопорушення», який передбачений приміткою до ст. 369-3 КК. Проте у цій примітці йдеться про осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, що передбачене вказаною статтею КК. Отже, під «суб'єктом правопорушення» у даному випадку слід розуміти також «суб'єкта кримінального правопорушення». Законодавча техніка вимагає точності термінології, тому вказана скорочена форма «суб'єкт правопорушення» є недоліком КК та потребує виправлення.

У диспозиціях статей як Загальної (напр., ч. 1 ст. 2, ст. 23), так і Особливої (напр., ч. 2 ст. 114, ст. 193) частин КК широко застосовується ще одне слово – «особа», яке використовується у значенні «суб'єкт

кримінального правопорушення». Крім цього, в КК зустрічається ще і поняття «винний» (див., напр.: ст.ст. 46, 53, п. 7 ч. 1 ст. 67 КК), яке також є синонімом поняття «суб'єкт кримінального правопорушення».

Дещо осторонь стоїть поняття «особа винного» (див., напр.: п. 3 ч. 1 ст. 65 КК), яке не тотожне за змістом поняттю «суб'єкт кримінального правопорушення», та охоплює значну кількість характеристик, що не належать до суб'єкта кримінального правопорушення. Зокрема, це можуть бути дані, що характеризують соціально-демографічний, фізичний, психологічний, правовий і морально-етичний статус особи, які використовуються для індивідуалізації покарання.

Отже, у КК використовується такий синонімічний ряд: «особа, яка підлягає кримінальній відповідальності», «суб'єкт кримінального правопорушення», «суб'єкт правопорушення», «особа» та «винний».

Слід визнати, що у КК існують п'ять термінологічних одиниць, які позначають одне й те саме поняття. Необхідності у такому різноманітті немає. Це не що інше, як відхилення від принципів законодавчої техніки.

Теорії кримінального права відоме поняття інформаційної надмірності тексту кримінального закону, яка розглядається як порушення змістовної еквівалентності тексту КК та є недоліком, що потребує виправлення [3, с. 291].

Уявляється, що доцільно говорити і про термінологічну надмірність, під якою слід розуміти використання у КК різної термінології для позначення одного поняття. Термінологічна надмірність свідчить про порушення принципів законодавчої техніки та є недоліком КК, який слід виправляти. Ідеальним способом усунення термінологічної надмірності є виявлення у КК всього синонімічного ряду та залишення лише одного найбільш оптимального терміну. Разом з тим, у деяких випадках з різних причин такий спосіб реалізувати буде важко.

Так, синонімічний ряд «особа, яка підлягає кримінальній відповідальності», «суб'єкт кримінального правопорушення», «суб'єкт правопорушення», «особа» та «винний» доцільно було б замінити одним словосполученням «суб'єкт кримінального правопорушення», адже саме воно використовується у двох статтях Загальної частини КК, які для цього питання є визначальними. Йдеться, по-перше, про ч. 1 ст. 11 КК, де у визначенні поняття кримінального правопорушення законодавець для вказівки на того, хто вчинює кримінальне правопорушення, використовує словосполучення «суб'єкт кримінального правопорушення».

Другою статтею є ст. 18 КК, де у її назві та у визначенні, що передбачене ч. 1, вживається також словосполучення «суб'єкт кримінального правопорушення».

Утім, можна допустити поряд з використанням цього словосполучення ще й вживання більш короткого, а через це й більш зручного, слова «особа». Такий прийом значно економить текст КК, що відповідає вже іншому принципу законодавчої техніки, тому це було б розумним компромісом. Отже, у КК доцільно вживати два терміни «суб'єкт кримінального правопорушення» та «особа», якими слід позначати того, хто вчинив кримінальне правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Собрание сочинений. В 10 т. [+ Справоч. том]. Том 3: Проблемы теории права: Курс лекций. М.: Статут, 2010. 781 с.
2. Бойко А. И. Язык уголовного закона и его понимание: монография. М: Издательство «Юрлитинформ», 2010. 320 с.
3. Загиней З. Кримінально-правова герменевтика: монографія. К.: Видавничий дім «АртЕк», 2015. 380 с.
4. Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні: монографія / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. Х.: Право, 2011. 344 с.

СИСТЕМА ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ І ТРІАДА «ЛЮДИНА – СУСПІЛЬСТВО – ДЕРЖАВА»

Рубашенко Микола Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
№ 1 Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Дискусії щодо системи Особливої частини КК, зокрема в частині послідовності розміщення її розділів, в науці вітчизняного кримінального права мають перманентний характер і час від часу це питання потрапляє в центр уваги. Спершу в 90-х роках ХХ ст. під час роботи над Проектом КК. Потім – після прийняття КК 2001 р. періодично публікувалися критичні зауваження щодо послідовності розділів його Особливої частини. Нарешті, з початком роботи Робочої групи з питань розвитку кримінального права (далі – Робоча група) це питання опинилося у фокусі наукових дискусій з огляду на зміну підходу до побудови Особливої частини.

1. Згідно Концепції реформування кримінального законодавства України, Особлива частина нового КК має складатися з п'яти книг, розміщених у такій послідовності – злочини проти: 1) прав людини, 2) інтересів суспільства, 3) власності, фінансів і господарської діяльності, 4) держави [1]. У зв'язку з цим під час наукових дискусій, присвячених проблема реформування кримінального законодавства, неодноразово доводилося чути такі позиції: 1) чинний КК ставить в пріоритет охорону інтересів держави, а не права людини; 2) нарешті пропонується система КК, котра (на відміну від системи чинного КК) буде відповідати Конституції України та ознаменує відхід від радянської ієрархії цінностей, 3) така система буде логічною і сприятиме посиленню охорони прав людини.

2. Завдання цієї доповіді аж ніяк не полягає в тому, щоб розкритикувати підхід до послідовності розділів (книг) Особливої частини КК, запропонований Робочою групою. Одразу відмічу, що в запропонованій системі простежується зрозуміла логіка, заснована на так званій тріаді цінностей «людина – суспільство – держава», яка випробувана часом та є усталеною в більшості країн Ради Європи. Однак категорично не можна погодитися з тим, що обрання такого підходу до структуризації

Особливої частини обумовлене недоліками системи (логіки побудови) Особливої частини чинного КК.

Не в останню чергу завдяки герменевтичним дослідженням сьогодні загальновідомо, що для з'ясування смислу тексту інтерпретатором недостатньо просто відкрити цей текст та ознайомитися з ним. Необхідно «бути на одній хвилині» з автором тексту, що вимагає вирішення так званих проблем інтерпретації. Інтерпретатор таким чином має звернутися до пояснень Робочої групи з розробки КК 2001 р. та дискусій під час прийняття цього акту. Власне інтерпретатору не треба вигадувати новий смисл там, де певний смисл уже був чітко виражений авторами тексту.

3. Після прийняття КК 2001 р. члени Робочої групи з розробки його проекту академіки В. Я. Тацій і В. В. Сташис звітували, що дискусія стосовно розміщення на першому місці розділу «Злочини проти основ національної безпеки України» була досить напруженою і що розробники зайняли принципову позицію, керуючись насамперед структурою Конституції України, статті 1 і 2 якої вказують на основні постулати української державності, захист яких набуває на даному етапі становлення України принципового характеру, а крім того й тим, що захист прав і свобод людини в державі перебуває в безпосередній залежності від стану її національної безпеки [5, с. 7].

У 1998 р. доповідаючи проєкт КК при розгляді ще за процедурою І читання тогочасна Міністерка юстиції С. Станік (пізніше суддя КСУ) також зазначила, що розділ І Особливої частини обрано виходячи з вирішального значення основ національної безпеки [4]. Можна припустити, що йшлося як про особливий характер охоронюваних цим розділом суспільних відносин, так і важливість цих відносин на етапі становлення України як держави.

Пізніше у своїх статтях члени Робочої групи з розробки проєкту КК 2001 р. – академіки В. В. Сташис та В. І. Борисов також зазначали наступне: 1) «система Особливої частини відобразила ... систему суспільних відносин і соціальних цінностей, що склалися в Україні в перші десять років її формування як незалежної, демократичної держави...»; 2) призначення розділу І більш значуще, ніж просто захист інтересів держави: йдеться про захист інтересів України як певної соціальної спільноти людей, які проживають на одній території і зацікавлені у своєму суверенітеті, збереженні форми державного правління, цілісності та недоторканності держави; 3) наступні 18 розділів Особливої частини

згруповані послідовно в три блоки: *перший блок* – злочини проти інтереси особи і прав людини (злочини проти життя і здоров'я особи; волі, честі та гідності особи; статевої свободи особи та ін.); *другий блок* – це злочини проти суспільства (проти власності; у сфері господарської діяльності; проти довкілля; проти громадської безпеки та ін.); *третій блок* – це злочини проти держави (у сфері охорони державної таємниці, недоторканності кордонів, забезпечення призову та мобілізації; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування; у сфері службової діяльності; проти правосуддя, військові злочини та ін.) [3, с. 615-616; 6, с. 39].

Як я уже обґрунтовував у попередніх публікаціях, унаслідок поєднання принципу наступності, традицій вітчизняного законотворення та процесів деідеологізації система Особливої частини КК отримала форму своєрідного *пентаедра* із п'яти блоків: «*основи національної безпеки – людина – суспільство – держава – мир і безпека людства*» [2, с. 123].

4. Дійсно, дві перші статті Конституції присвячені тим цінностям, охороні яких присвячений і перший розділ Особливої частини КК – незалежність і суверенітет України, її цілісність і недоторканність; демократичний лад, соціальна та правова державність. Далі, якщо керуватися поняттям «національна безпека», то стає зрозуміло, чому творці чинного КК розмістили відповідні злочини на першій позиції. Це поняття спершу Концепцією (основами державної політики) національної безпеки України 1997 р., потім Законом «Про основи національної безпеки України» від 2003 р. і нарешті чинним Законом «Про національну безпеку України» від 2018 р. визначалося як стан захищеності всієї тріади об'єктів – як людини, так і суспільства, і держави. Завдяки цьому вдалося не протиставити ці елементи тріади між собою, а об'єднати єдиним поняттям «основи національної безпеки України», тобто таким об'єктом кримінально-правової охорони, посягання на якого, заподіює шкоду життєво важливим інтересам всіх громадян, суспільства і держави водночас. Місце цього родового об'єкта серед об'єктів кримінально-правової охорони і в системі Особливої частини КК, таким чином, обумовлено специфікою суспільних відносин, що охороняються статтями 109-114 КК. Ці відносини ніби винесені за дужки, бо охоплюють найважливіші з передбачених наступними 18-ма розділами відносини.

Не можна погодитися з тим, що відкриття Особливої частини злочинами, що посягають на конституційний лад, суверенітет, цілісність

і незалежність України, демонструє пріоритет держави над людиною. Ці цінності не охороняються самі собою – задля держави, як якогось окремого суб'єкта. За цими цінностями ховаються збережені від поневолення та винищення життя конкретних людей, їхня власність, незруйновані міста, незагарблені природні ресурси і т.д. У решті завдяки ним українці мають власну державу, власний життєвий простір, боротьба за який на жаль не завершується. Як інакше можна пояснити те, що український військовий зобов'язаний ціною власного життя боронити ці цінності? Якщо життя і здоров'я людини, її честь, гідність і недоторканність є соціальними цінностями, вищими за суверенітет, цілісність і незалежність України, то з одного боку військовий має право відмовитися ризикувати життям заради менших цінностей, а з другого – держава не має права встановлювати обов'язок захищати менш важливу цінність ризикуючи більш важливою.

Описане дозволяє зробити висновок, що суверенітет, незалежність, цілісність України, її конституційний лад – це не ті цінності, які ховаються за назвою «держава», як одного з триадних елементів. Це ті макроцінності, за якими ховається вся триада – людина, суспільство, держава. Посягання на територіальну цілісність і конституційний лад у 2014 р. показали, що страждає від цього не стільки держава, як віртуальний суб'єкт, а людина, її життя і здоров'я, власність, недоторканність, гідність, і вся система суспільних відносин водночас.

Висновки: 1) система Особливої частини КК 2001 р. (принаймні на момент його прийняття) має унікальну продуману логіку її побудови, яка напряму відтворює логіку, закладену в Конституції України; 2) при цьому злочини проти людини знаходяться на I місці, одразу після тих злочинів, які посягають однаковою мірою і на людину, і на суспільство, і на державу; 3) запропоновану Робочою групою структуру Особливої частини КК в контексті послідовності розміщення груп злочинів можна розцінити як підпорядковану логіці, що виключає виділення групи злочинів, які посягають на «основи основ», тобто таких, що загрожують масштабному порушенню прав людини, суспільних та державних інтересів водночас; однак такий підхід не можна оцінити негативно, він випробуваний досвідом багатьох європейських країн і так само заснований на ідеї пріоритетності прав людини; 4) зміна підходу до побудови Особливої частини КК не може обґрунтуватися тим, що Особлива частина чинного КК: а) не відповідає Конституції, б) надає пріоритет охороні держави, а не людини.

Список використаних джерел:

1. Концепція реформування кримінального законодавства України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/about-us#block3>. (дата звернення: 09.05.2021)
2. Рубашенко М. А. Місце злочинів проти основ національної безпеки України в системі Особливої частини Кримінального кодексу України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. №2. С. 117–124.
3. Сташис В. Основні новели нового Кримінального кодексу України. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. №2–3 (33–34). С. 612–626.
4. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України від 10 вересня 1998 р. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/2131.html> (дата звернення: 09.05.2021)
5. Тацій В. Я., Сташис В. В. Новий Кримінальний кодекс України. *Право України*. 2001. 7. С. 3-9.
6. Борисов В. І. Питання систематизації Особливої частини кримінального права. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. №1. С. 258–271.

ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ОДИН З ЧИННИКІВ ПРОБЛЕМАТИКИ МЕТОДОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Бабак Максим Андрійович,
помічник судді Запорізького
апеляційного суду

При дослідженні методології кримінального права, а в контексті за-явленої тематики, доцільно підняти тематику понятійного апарату КК України.

Сучасне тлумачення терміну «методологія» визначає погодження (від грец. *metodos* – спосіб і *logos* – вчення) на переважну думку вчених означає вчення про методи пізнання [4].

На нашу думку, методологія у гармонійному зв'язку із кримінальним правом є певним вченням не про просте пізнання, а й про певну систему методів пізнання предмету кримінального права та його застосування на практиці, яка в той час визначає саме певну проблематику самого права.

Питаннями дослідження проблематики методології кримінального права в аспекти термінології загальної та особливої частини Кримінального кодексу України звертали увагу вчені: В. Навроцький, М. Хавронюк, В. Попович та ін.

Під час вивчення методології кримінального права, постають питання понятійного апарату, яке на нашу думку є важливим в даній темі, оскільки через неоднозначність тлумачення понять кримінального закону, перетворюють практичну і теоретичну діяльність на анархізм, який позитивно не впливає на утвердження верховенства права в країні.

Слушна з цього приводу думка вченого П. Рабінович про те, що вивчення методології не повинно перетворюватися на нерозбірливий, свавільний процес. Що запобігти такому процесу слід дотримувати трьох основних правил: 1. об'єктивна зумовленість; 2. необхідність встановленні істини; 3. спроможність перевірити та наблизити дослідження до практики [3].

Враховуючи вищевикладене та погоджуючись із думкою вченого Панова М. І. доцільно відобразити про те, що одним із основних принципів кримінального права – принцип законності – вимагає не лише верховенства закону над усіма іншими правовими актами, а й чіткості,

однозначного розуміння всіх термінів і термінологічних конструкцій, що містяться у Кримінальному кодексі України (далі – КК). Це має включати неоднозначне тлумачення і застосування норм КК, адже у КК, відповідно до його завдань – охорона правопорядку і запобігання злочинам, мають бути визначені максимально чіткі ознаки і межі злочинної поведінки. На жаль, практика диктує проблематику теорії в аспекті неоднозначності, адже відповідно до теорії зазначено, що кожен винний повинен нести кримінальну відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, але з огляду на деякі проблематики теорії досить складно кваліфікувати та довести винну осіб через недосконалість норм та теорії.

Так, наприклад деякі суди посилаються на терміни «кримінальна справа» або «кримінальне провадження», створюючи різну термінологічну базу в кримінальному праві і процесі.

Ми, наголошуємо, що «кримінальна справа» формується під час судового розгляду кримінального провадження, вивченням доказів та оцінки показів учасників провадження. Окрім того, відповідно до історичних джерел, вказаний термін застосовувався широко під час розслідування за КПК України в редакції 1960 року, означав досудове і судове слідство у зв'язку з скоєння кримінально-караного діяння. З огляду на вказане, кримінальне провадження, відповідно до КПК України в редакції 2012 року, означає досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

Окрім того, в судових рішеннях можливо зустріти використання терміну «відбування» та «виконання» кримінального покарання, що на нашу думку є синонімами порядку застосування кримінальної санкції, тобто застосування правових обмежень прав і свобод засудженого, які застосовуються після набрання вироку законної сили.

Ми погоджуємося із думкою М. Хавронюка, що чинний КК України в редакції 2001 року для визначення суспільно небезпечних наслідків злочину є непослідовним при застосуванні понять «загибель», «смерть», «тяжкі наслідки», «особливо тяжкі наслідки», «шкода», «збитки», «збиток» [5].

Зокрема аналізуючи чинний КК України та наукову думку вченого М. Хавронюка ми можемо зробити висновок: 1) поняття «особливо тяжкі наслідки», яке зустрічається у чотирьох статтях КК України (статті 43, 152, 153 і 188), за звичайною – логікою має передбачати наслідки,

які є тяжкими, ніж «тяжкі наслідки». Проте у ст. 414 КК України навіть «загибель декількох осіб» належить не до особливо тяжких, а до тяжких наслідків. У статтях 43, 152 і 153 КК України зміст особливо тяжких наслідків не визначається взагалі, а відповідно до ст. 188 КК України ними, поряд із загибеллю людей, може бути перерва у забезпеченні споживачів електричною енергією, внаслідок якої, зокрема, порушено функціонування міського електротранспорту; 2) у більшості статей КК поняття «тяжкі наслідки» не визначається взагалі (статті КК України 43, 67, 133, 138, 140, 145–147, 149, 151, 166, 168, 169, 197, 247, 259, 323, 328–330, 352, 371, 375, 380, 402–404, 406, 418–422), і лише у кількох статтях (зокрема статті КК України 364–367, 423–426) воно визначається тільки для випадків, коли ці наслідки полягають у заподіянні матеріальних збитків); 3) у багатьох статтях КК поняття «тяжкі наслідки» визначається через перелік певних суспільно небезпечних наслідків, після якого вживаються слова «інші тяжкі наслідки». Проте у багатьох інших статтях КК України такі самі наслідки не визнаються тяжкими. Наприклад, не визнаються тяжкими наслідками безплідність у ст. 134 КК України, аварія у ст. 277 КК України, велика шкода у статтях 205, 206, 218–224, 276, 277, 281, 282 КК України та ін., значна майнова шкода у статтях 185, 186, 189, 190, 192, 289 КК України тощо. Отже, одні й ті самі терміни у різних статтях КК України мають зовсім різний зміст; 4) очевидно, що натяжними з усіх суспільно небезпечних наслідків є, зокрема, такі, як «загибель людей» і «смерть людини». Проте КК України, шляхом встановлення однакового покарання за діяння, що спричинили їх настання, фактично «прирівнює» до цих наслідків інші [5].

Крім того, розмір тієї чи іншої шкоди прямо визначається у відповідних статтях КК України, в інших він є оціночним поняттям (це, зокрема, стосується понять «значна майнова шкода», «шкода у великому розмірі», «велика шкода», «істотна шкода» та ін.); у різних випадках один і той самий термін може мати зовсім різний зміст (наприклад, шкодою у великих розмірах у ст. 192 КК України визнається така, що перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян у сто і більше разів, а у ст. 270 КК України – у триста і більше разів, і при цьому в останньому випадку враховуються лише прямі збитки) [2, с. 161].

Також доцільно вказати на проблематику понять «близькі», «близькі родичі», «родичі», котрі зустрічаються як в науковому середовищі, в КК України та в судових рішеннях.

Вітчизняні вчені наголошують, що необхідність забезпечити однаковий зміст закону, випливає з загальних правових принципів права. Неприпустимо через різночитання покладати на одного більший обсяг обов'язків, ніж на іншого, вимагати від одного те, що не вимагається від іншого. Це, передусім, стосується оціночних понять, які характеризують суспільно небезпечні наслідки злочину [1, с. 159].

Термінологічні проблемами виникають у науковців при дослідженні певної тематики кримінального права, правозастосуванні норм КК України та в наслідок цього штучно ускладнюють практичне значення кримінального права на практиці.

Відповідно до вищевикладеного та аналізуючи наукові джерела, ми прийшли до дослідницьких висновків. КК України має розбіжності в термінології, не уніфікованість термінів, які дають також різні практичні результати. Практика диктує те, що через недосконалість термінології, як практичному аспекті кримінального права, так і в теоретичній площині виникають проблемні моменти кваліфікації і дослідження різних сторін права.

Враховуючи вищевикладену проблематику, ми пропонуємо провести уніфікацію термінології кримінального права для того, щоб мінімізувати незрозумілість та різне застосування термінології в практичному аспекті та під час досліджень кримінального права.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблем и кримінального права: навчальний посібник / за ред. В. М. Попович, П. А. Трачук, А. В. Андрушко, С. В. Логін. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 256 с.

2. Проблеми методології науки кримінального права : вибр. наук. пр. / за ред. М. І. Панов, Г. М. Анісімов, В. В. Гальцова, О. В. Петришина, В. І. Борисова. Харків : Право, 2018. 472 с.

3. Рабінович П. Проблеми методології кримінально-правових досліджень, гносеологічне та соціально-правове значення складу злочину. URL:http://libnet.com/content/9424_Problemi_metodologii_kriminalno_ppravovih_doslidjen_gnoseologichne_ta_socialno_ppravove_znachennya_skladu_zlochiny.html (дата звернення: 22.04.2021).

4. Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970 – 1980) : [Веб-сайт]. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 22.04.2021).

5. Хавронюк М. Термінологічні вади нового Кримінального кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. №6. С. 77–1.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА АРЕШТУ В ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Шармар Ольга Михайлівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

Проблемні питання покарань у виді позбавлення волі та арешту, відмінності цих видів покарань досліджувалися у працях таких вчених як: І. І. Карпець, Г. С. Резніченко, О. А. Гритенко, А. Х. Степанюк, М. Д. Шаргородський, Ю. А. Пономаренко, В. М. Бурдін, А. М. Авраменко, К. А. Автухов та інші. В умовах реформування кримінального законодавства, зокрема підготовки проєкту нового Кримінального кодексу (далі – КК) України (далі – Проєкту) робочою групою з питань розвитку кримінального права, питання розуміння змісту цих покарань потребує додаткового вивчення.

Згідно з чинним КК України покарання у виді арешту полягає в триманні засудженого в умовах ізоляції і встановлюється на строк від одного до шести місяців (ст. 60 КК України). Відповідно до ч. 1 ст. 63 КК України покарання у виді позбавлення волі полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу.

Частина 1 ст. 50 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) України передбачає, що особи засуджені до арешту, відбувають покарання, як правило, за місцем засудження в арештних домах, а військовослужбовці – на гауптвахтах. Частина 1 ст. 51 КВК України засуджені до покарання у виді арешту тримаються в умовах ізоляції з роздільним триманням чоловіків, жінок, неповнолітніх, засуджених, які раніше притягалися до кримінальної відповідальності, засуджених, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі, і засуджених, які раніше працювали в суді, органах прокуратури, юстиції та правоохоронних органах. Іноземні громадяни і особи без громадянства, як правило, тримаються окремо від інших засуджених. На засуджених до арешту поширюються права, обов'язки, заборони і обмеження, встановлені кримінально-виконавчим законодавством для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі (ч. 2 ст. 51 КВК України).

Враховуючи положення КВК України та законодавче формулювання покарання арешту (ч. 1 ст. 60 КК України) можна зробити висновок, що за змістом арешт має характер позбавлення волі (свободи). Проте в ч. 3 ст. 51 КВК України законодавець наводить перелік прав осіб, які відбувають покарання у виді арешту мають навіть більш суворі обмеження порівняно з правами особи, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі. Це проявляється в тому, що в ч. 3. ст. 51 КВК України не передбачено для осіб, які відбувають покарання у виді арешту, права на телефонні розмови (в т. ч. мобільного зв'язку) та користуватися мережею Інтернет.

Крім цього, засуджені до арешту відбувають його не в арештних домах, які так і не були створені як самостійні установи, а згідно з наказом Мін'юсту від 15.02.2017 №406/5 «Про затвердження Перліку найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів і навчальних закладів, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України» [1] арештні дома функціонують на території установ виконання покарань, виправних колоній, виховних колоній, слідчих ізоляторів, що суперечить ч. 1 ст. 50 КВК України.

Така ситуація викликає питання доцільності передбачення такого виду покарання як арешт в системі покарань КК України, якщо за змістом обмеження прав засудженого та характером відбування він ідентичний з позбавленням волі. Вважаю достатньо зменшити нижню межу позбавлення волі від одного року до нижньої межі арешту, передбаченої в ст. 60 КК України одного місяця і необхідність закріплення покарання у виді арешту як самостійного виду покарання в КК України буде недоцільною.

Схожа ситуація склалася і в Проєкті нового КК України, про що свідчить наступне. Відповідно до ст. 3.1.4 Проєкту за вчинення злочину може застосовуватися ув'язнення на певний строк (автори Проєкту замість поняття позбавлення волі оперують поняттям ув'язнення на певний строк), а за вчинення проступку може застосовуватися арешт. Ув'язнення на певний строк полягає у строковому триманні та ресоціалізації засудженого в установі виконання покарання. Ув'язнення на певний строк встановлюється на строк від трьох місяців до двадцяти років, а за злочини проти міжнародного гуманітарного права, пов'язані з умисним позбавленням життя людини, до тридцяти років. Арештом є тримання особи в установі виконання покарання на строк від 15 днів до 3 місяців (3.1.10 Проєкту) [2].

Отже, авторам Проекту необхідно враховувати реалії відбування покарання у виді арешту, яке здійснюється в тих же установах що і ув'язнення та залишити в системі покарання один вид покарання у виді ув'язнення на певний строк, скоригувавши строки покарання ув'язнення на певний строк.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Переліку найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів і навчальних закладів, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України : наказом Мін'юсту від 15.02.2017 р. №406/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0406323-17#n10> h (дата звернення : 18.04.21 р.).

2. Кримінальний кодекс України (контрольний текст проекту станом на 29.03.2021 р.) <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf> (дата звернення : 16.04.2021).

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЩОДО ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ КК УКРАЇНИ ТА КПК УКРАЇНИ

Дунаєва Тетяна Євгенівна,
кандидат юридичних наук,
науковий співробітник
відділу дослідження проблем
кримінального процесу та судоустрою
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України,

Термін “доктрина (від лат. *doctrina* – вчення) кримінального права” означає відповідне збірне юридичне поняття, зміст якого становить цілісна система логічно узгоджених сталих (тобто визнаних) наукових ідей, поглядів, учень щодо сутності та закономірностей функціонування і розвитку кримінального права та законодавства, кримінального правотворення, практики застосування норм кримінального законодавства та їх удосконалення, а також відносно злочинів як негативних, суспільно небезпечних явищ соціально-правової реальності та покарання за них [1, с. 11].

В Україні визнається і діє принцип верховенства права як сучасний принцип системи українського права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ч. 1 і ч. 2 ст. 8 Конституції України). Конституційний Суд України (далі – КСУ) вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також має інші повноваження відповідно до Конституції України. КСУ визначає норми закону, іншого правового акта як такі, що відповідають або не відповідають принципу верховенству права. Такі конституційні принципи як принцип верховенства права та принцип захисту прав людини перебувають у системному взаємозв'язку між собою та втілені в нормах Конституції України, якими, зокрема, визначається право на судовий захист [2, с. 83].

У рішенні КСУ від 27 жовтня 2020 р. №13-р/2020 зазначено, зокрема, «Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними): ст. 366¹ Кримінального кодексу України». Відповідно до п. 1 ст. 7 «Повноваження Суду» Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 р. №2136-VIII, до повноважень Суду належить, зокрема: вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. На перший погляд, рішення Конституційного Суду України від 27.10.2020 р. законне. У Конституції України прямо не передбачено норми, яка б забороняла притягати до кримінальної відповідальності за декларування завідомо неправдивих відомостей [2].

У Кримінальному кодексі України є дві норми, які дозволяють притягати до кримінальної відповідальності за декларування завідомо неправдивих відомостей (ст. 366² «Декларування недостовірної інформації» та ст. 366³ «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»).

Розглянемо окремі рішення щодо неконституційності (конституційності) окремих положень КПК України. У Рішенні КСУ у справі за конституційною скаргою Татькова Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини п'ятої ст. 190, пункту 1 частини першої, частини третьої ст. 309 Кримінального процесуального кодексу України від 17 березня 2020 р., №5-р/2020 визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення ч. 5 ст. 190 КПК України «Ухвала про дозвіл на затримання з метою приводу», п. 1 ч. 1, ч. 1 і ч. 3 ст. 309 КПК України «Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування» щодо заборони оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу. Обмеження права на апеляційне оскарження рішення суду не може бути свавільним та несправедливим; таке обмеження має встановлюватися виключно Конституцією та законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленим суспільною потребою досягнення цієї мети, пропорційним та обґрунтованим; у разі обмеження права на оскарження судових рішень законодавець зобов'язаний запровадити

таке нормативне регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію права на судовий захист і не порушувати сутнісний зміст такого права (рішення КСУ від 8 квітня 2015 р. №3-рп/2015). Згідно з ч. 2 ст. 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення. Конституційні приписи спрямовані на забезпечення розумних строків розгляду справи судом (п. 7 ч. 2 ст. 129 Конституції України), оскільки апеляційний перегляд будь-якого процесуального судового рішення, яким не вирішується справа по суті, призведе до затягування судового процесу, а отже, і до порушення розумних строків розгляду та вирішення по суті справи судом, що нівелює зміст права на доступ до правосуддя [3].

Рішення КСУ є важливим для розвитку доктрини в кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві України.

Список використаних джерел:

1. Панов М. Доктрина кримінального права України: значення для науки і практики кримінального законотворення та правозастосування. *Право України*. 2020. №2. С. 11–16.
2. Крайник Г. С., Дунаєва Т. Є. Щодо декриміналізації ст. 366-1 Кримінального кодексу України «Декларування недостовірної інформації». *Юридична Україна*. 2020. №12. С. 83–84.
3. Рішення КСУ у справі за конституційною скаргою Татькова Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини п'ятої ст. 190, пункту 1 частини першої, частини третьої ст. 309 КПК України від 17 березня 2020 р., №5-п/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-20/#Text.4>.

ДОБРОВІЛЬНА ЗГОДА У ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ, СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ТА СТАТЕВОЇ МОРАЛЬНОСТІ ПРОЄКТА КК УКРАЇНИ

Політова Анна Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент

На сьогодні найбільш резонансними кримінальними правопорушеннями, які мають високу латентність та піднімають хвилю громадського обурення, є кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Це спонукає до удосконалення кримінально-правової політики протидії таким суспільно небезпечним діям, розробки ефективного механізму боротьби з ними.

Слід відзначити, що натеper у нашій державі розпочався новий етап реформування кримінального законодавства. Відповідно до Указу Президента України від 07.08.2019 р. № 584/2019 «Питання Комісії з питань правової реформи» затверджено Положення про Комісію з питань правової реформи та персональний склад Комісії з питань правової реформи, у складі якої утворено робочу з питань розвитку кримінального права, до складу якої увійшли відомі вчені-фахівці у галузі кримінального права.

Станом на 29.03.2021 р. робочою групою з питань розвитку кримінального права підготовлено та оприлюднено на сайті <https://newcriminalcode.org.ua/> для обговорення Загальну частину та більшість розділів Особливої частини проекту Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Розділ 4.5. Злочини проти статевої свободи, статевої недоторканості та статевої моральності Книги 4. Злочини проти прав людини Особливої частини проекту КК України, передбачає такі норми: ст. 4.5.2. Згвалтування; ст. 4.5.3. Дії сексуального характеру, не пов'язані з сексуальним проникненням; ст. 4.5.4. Дії сексуального характеру з особою віком від 14 до 16 років; ст. 4.5.5. Сутенерські та інші дії, пов'язані з дитячою проституцією; ст. 4.5.6. Сексуальне примушування; ст. 4.5.7. Розбещення особи віком від 14 до 16 років. Окрім того, ст. 4.5.1. Роз'яснення термінів, дає тлумачення щодо термінів «сексуальне проникнення» та «добровільна згода», на якому ми зупинимось у рамках нашого дослідження.

Відповідно до п. 2 ст. 4.5.1. Роз'яснення термінів Проекту зазначено, що «добровільна згода – виражена зовні воля особи на вчинення щодо неї певного діяння, передбаченого цим Розділом, що сформована при повному і точному усвідомленні нею фактичних обставин і соціальної значимості цього діяння, без застосування до неї насильства чи погрози і при наявності у особи реальної можливості у будь-який момент відмовитися від вчинення щодо неї такого діяння. Згода, надана малолітньою особою, не вважається добровільною згодою» [5].

При більш детальному аналізі статей Розділу 4.5. Злочини проти статевої свободи, статевої недоторканості та статевої моральності Книги 4. Злочини проти прав людини Особливої частини проекту КК України, можна відзначити, що у ст. 4.5.2. Зґвалтування та ст. 4.5.3. Дії сексуального характеру, не пов'язані з сексуальним проникненням мова йде про вчинення суспільно небезпечних діянь «без добровільної згоди потерпілої особи»; ст. 4.5.4. Дії сексуального характеру з особою віком від 14 до 16 років – «за добровільною згодою потерпілої особи»; в інших статтях цей термін не згадується взагалі.

Чому така увага членів робочої групи саме до добровільної згоди? Відповідь на це питання можна знайти у змінах до чинного КК України.

Так, зокрема, Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 р. (набув чинності 11 січня 2019 р.) було внесено ряд законодавчих змін, серед яких стало законодавче закріплення добровільної згоди на статевий акт. Таке законодавче закріплення викликало численні дискусії щодо його змісту з позиції кримінального права.

У ст. 152 КК України зґвалтування визначається як вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, *без добровільної згоди потерпілої особи* (вид. – А. С. П.). Вказівка на відсутність добровільної згоди міститься і у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 153 КК «Сексуальне насильство». При цьому, у примітці до ст. 152 КК України зазначено, що згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин.

О. О. Дудоров відзначає, що стаття 152 КК, викладена в редакції Закону від 6 грудня 2017 р. №2227-VIII, як на криміноутворювальну

ознаку вказує (за винятком ч. 4 цієї статті) не на конкретний спосіб, а на недобровільність – відсутність вільного волевиявлення потерпілої особи на проникнення в один із трьох її природних отворів. Вагінальне, анальне або оральне проникнення в тіло іншої особи визнається зґвалтуванням як у тому разі, коли воно поєднується із застосуванням фізичного насильства, погрозою його застосуванням або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, так і в інших випадках відсутності її добровільної згоди на таке проникнення [1, с. 13]. Також в іншій науковій праці вчені відзначають, що формулювання, закріплене в ч.4 ст. 152 КК України, дає змогу стверджувати, що сексуальне проникнення в тіло малолітньої особи має визнаватися зґвалтуванням незалежно від того, чи давала така особа на це згоду, є остання добровільною (така згода визнана нікчемною, фікцією) або вимушеною, чи розуміла малолітня особа характер і значення вчинюваних стосовно неї дій тощо. Тобто в КК втілено ідею законодавчої конкретизації віку, недосягнення якого зобов'язує правозастосовувача беззастережно розцінювати сексуальне проникнення в тіло відповідної особи як зґвалтування. З огляду на інформаційне та виховне навантаження згаданої кримінально-правової заборони слід визнати виправданою вміщену в ній вказівку саме на певний вік потерпілої особи, а не на її малолітній стан. Так само вирішується питання кримінально-правової оцінки відмінного від зґвалтування сексуального насильства, учиненого щодо малолітньої особи (ч. 4 ст. 153 КК) [2, с. 77].

Не можна оминати і такої думки, що фактично поняття «супутні обставини» не тільки не вирішує проблему змісту добровільності, але й навпаки ще більше її розмиває, створюючи можливості індивідуальної інтерпретації зацікавленими сторонами, що може вплинути на об'єктивність судових вироків. Вирішенням вказаної суперечності може стати вичерпний перелік способів передачі та (або) отримання такої згоди. Так, згода особи на сексуальне проникнення в її тіло не може вважатися добровільною, якщо вона була надана під впливом: застосування фізичного насильства; погрози його застосуванням; погрози щодо безпеки потерпілої особи; обману; використання щодо особи її матеріальної чи службової залежності, безпорадного чи уразливого стану [3, с. 175–176].

Отже, підводячи підсумок нашого невеликого дослідження, можна відзначити, що члени робочої групи при формуванні визначення «добровільної згоди» у проєкті КК України уникнули тих проблем, які

наразі висловлюються вченими щодо його тлумачення у чинному КК України. Разом з тим, чи не створить таке визначення «добровільної згоди» нових дискусій, адже як відзначає І. Маркін, запровадження добровільної згоди у своєму змісті несе позбавлення суб'єкта злочину добровільної відмови. Особу, яка в останній момент добровільно відмовилася від доведення до кінця зґвалтування, все одно можна буде притягнути до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 154 КК України «Примушування до вступу в статевий зв'язок» [4].

Список використаних джерел:

1. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) : практич. порадник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Северодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. 92 с.
2. Дудоров, О. О., & Задоя, К. П. (2019). «Вік сексуальної згоди» у міжнародному праві, кримінально-правовій доктрині та кримінальному кодексі України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*, 1(85), 75-94. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.85.75-94>
3. Малиш Д. Г. Кримінально-правова характеристика добровільної згоди на статевий акт. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/15244/1/%D0%97%D0%91%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_2019_p176-177.pdf. (дата звернення 01.05.2021).
4. Маркін І. Секс за новим Кримінальним кодексом: нова редакція. Юридична газета online. 20 лютого 2018 р. URL: <http://yurgazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/seks-za-kriminalnimkodeksom-nova-redakciya.html>.
5. Проєкт Кримінального кодексу України. Станом на 29.03.2021. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/03/30/kontrolnyj-proekt-kk-29-03-2021-1.pdf>. (дата звернення 01.05.2021)

ОБМОВА ЗАВІДОМО НЕВИНУВАТОГО ПІДОЗРЮВАНИМ, ОБВИНУВАЧЕНИМ – ЗЛОЧИН ЧИ ВІДСТОЮВАННЯ ВЛАСНИХ ІНТЕРЕСІВ?

Навроцька Віра Вячеславівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-
правових дисциплін
Львівського державного університету
внутрішніх справ

У ст. 384 КК України серед суб'єктів введення в оману суду чи іншого уповноваженого органу про підозрюваного, обвинуваченого взагалі не згадано, серед спеціальних суб'єктів даного злочину (що полягає, зокрема, й у даванні завідомо неправдивих показань) йдеться лише про свідка й потерпілого.

Схожий підхід при вирішенні цього питання демонструють укладачі проекту нового КК України (ст. 7.5.10) та законодавці більшості держав СНД (про це йдеться у ст. 297 КК Азербайджанської Республіки, ст. 307 КК Російської Федерації, ст. 338 КК Республіки Вірменія, ст. 345 КК Киргизької Республіки, ст. 420 КК Республіки Казахстан, ст. 351 КК Республіки Таджикистан, ст. 238 КК Республіки Узбекистан, ст. 175 КК Естонії, ст. 312 КК Республіки Молдова).

Вочевидь, адепти такого підходу вважають, що подібна поведінка підозрюваного, обвинуваченого, є допустимим способом захисту. По суті ж, це є грубим зловживанням належним правом.

Ознаками такого явища як зловживання правом (виділеного у кримінально-процесуальній науці) є те, що:

- така поведінка пов'язана із порушенням порядку реалізації наданого суб'єктивного права (причому правові приписи, по-суті, не порушені);
- ця поведінка суперечить принципам добросовісності та розумності, а також призначенню суб'єктивного права;
- у суб'єкта є й інші можливості досягнення своїх інтересів (окрім того, як вдаватися до зловживань);
- «зловживач» правом усвідомлює характер свого діяння (тобто, діє умисно);

Обмова завідомо невинуватого повністю відповідає наведеним вище ознакам зловживання правом у кримінальному судочинстві.

Окремі дослідники стверджують, що шляхом обмови завідомо невинуватого підозрюваний, обвинувачений захищається від негативних наслідків висунутої щодо неї підозри/ пред'явленого обвинувачення; що можливість давати будь-які показання (неправдиві зокрема) відповідає процесуальному становищу підозрюваного, обвинуваченого, бо спрямована на задоволення інтересу цього учасника процесу на ухилення від кримінальної відповідальності та покарання. Окремі фахівці взагалі вказують на те, що при реалізації права давати будь-які показання, які підозрюваний, обвинувачений вважатиме за потрібне, взагалі відсутня суспільна небезпека.

З цього приводу слід зазначити, що обмова завідомо невинного створює перешкоди досягненню об'єктивної істини у провадженні. Шкода заподіюється як інтересам розслідування, так і особі, яку «оббrehали». Адже при безпідставному перекладенні вини на іншу людину здійснюється посягання на гідність людини, може бути порушене її право на свободу та особисту недоторканість тощо.

З огляду на виняткову тяжкість та серйозність наслідків як для окремих осіб, так і для правосуддя при обмові завідомо невинуватой конкретної особи у вчиненні злочину (чи іншого суспільно небезпечного діяння) варто заборонити у КК України вчинення такого діяння та перевести його до категорії злочинів (із категорії зловживання суб'єктивним правом).

Слід зазначити, що розглядуване діяння уже визнано злочином у низці зарубіжних держав (до прикладу, у §164 КК Німеччини, у ст.303 КК Швейцарії, у ст. 465 КК Іспанії).

Підсумовуючи вищезазначене, можна констатувати, що:

- 1) і право на захист, і право на давання показань не є безмежним;
- 2) снує необхідність встановлення законодавчих обмежень права на давання будь-яких показань підозрюваним/ обвинуваченим;
- 3) обмова завідомо невинуватой особи є соціально небажаною поведінкою і не повинна залишатися без належної реакції з боку держави;
- 4) така реакція повинна полягати у встановленні кримінальної відповідальності за вказані дії.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАНІМАЦІЇ ТОВАРНОЇ КОНТРАБАНДИ

Забуга Юлія Юріївна,

кандидат юридичних наук, науковий
співробітник Науково-дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

Михайліченко Тетяна Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та
кримінально-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Кримінально-правова політика є складовою кримінальної політики і має важливе значення при проведенні реформування законодавчою та виконавчою гілками влади в кримінально-правовій сфері. Досвід законотворчості останнього десятиріччя яскраво свідчить про те, що кримінально-правова політика в Україні здійснюється непослідовно та часто суперечливо. Причиною такої ситуації вчені називають відсутність розробленої доктрини кримінально-правової політики [1, с. 20].

На сьогодні яскравим прикладом непослідовності кримінально-правової політики в Україні є спроба повторної криміналізації контрабанди товарів, яка відбувається більше, ніж через 9 років з дня скасування кримінальної відповідальності за її вчинення у межах ст. 201 Кримінального кодексу (далі – КК) України. Саме стільки часу минуло після набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 р. №4025-VI, яким були внесені відповідні зміни до ст. 201 КК України. В результаті чого особи винні у вчиненні т. зв. «товарної» контрабанди мали б підпадати під ознаки злочину, передбаченого ст. 212 КК України «Ухилення від сплати податків, зборів (обов’язкових платежів)». Так й підхід доволі негативно було сприйнято науковою спільнотою, а самі

вчені неодноразово висловлювалися за повернення кримінальної відповідальності за її вчинення в межах ст. 201 КК, окремі з науковців навіть називали це декриміналізацією «товарної» контрабанди [Див: 2; 3; 4]. Проте 23 квітня 2021 р. у Верховній Раді України було зареєстровано Проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів» (реєстр. №5420). Як свідчить аналіз пояснювальної записки до цього законопроекту (далі – законопроект від 23.04.2021 р.), метою його прийняття є відновлення кримінальної відповідальності за контрабанду товарів та підакцизних товарів, а також встановлення кримінальної відповідальності за недостовірне декларування товарів. Так, автори цього законопроекту пропонують доповнити чинний КК України трьома новими статтями: 201² «Контрабанда товарів», 201³ «Контрабанда підакцизних товарів», 201⁴ «Недостовірне декларування товарів».

У цілому, ідею авторів законопроекту «відновити» товарну контрабанду, варто оцінити позитивно. Проте в прагненні її реалізувати вбачається низка суттєвих недоліків, що можуть негативно вплинути на практику застосування його положень. Звернемо увагу на найбільш суттєві із них.

По-перше, виступаючи за відновлення кримінальної відповідальності за «товарну» контрабанду, законодавець водночас пропонує доповнити КК України статтями 201² «Контрабанда товарів» та 202³ «Контрабанда підакцизних товарів». Видається, що такий крок є дещо недоцільним, адже призведе до подальшого перевантаження Особливої частини чинного КК України окремими складами, які фактично встановлюють відповідальність за одні й ті самі дії, («переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю...»), але із різними предметами. Поява нових т. зв. «спеціальних складів» є необхідною там, де існує потреба встановити посилену кримінальну відповідальність за певні діяння через особливості або потерпілої особи, або предмету кримінального правопорушення. Виходячи ж із аналізу чинних та пропонованих санкцій у статтях 201, 201¹ КК України, 201² та 201³ законопроекту від 23.04.2021 р., можна зробити висновки, що: 1) нетяжким є виключно злочин, передбачений ч. 1 ст. 201¹ КК¹, тоді як інші ж злочини, передба-

---

¹ Недоліки даного складу злочину вже обговорювали раніше науковці [5; 6].

чені статтями 201, 201² та 201³ КК, є тяжкими (відповідно до ч. 5 ст. 12 КК України); 2) кваліфіковані склади злочинів, які передбачені частиною другою у цих статтях, всі є особливо тяжкими злочинами (відповідно до ч. 6 ст. 12 КК України). Отож, цілком логічним було б їх віднесення щонайменше до однієї статті, наприклад, 201 КК України, в якій можна так само диференціювати кримінальну відповідальність особи, яка вчиняє дії, спрямовані на незаконне переміщення через митний кордон України певних предметів, залежно від виду самого предмету. В контексті цього, за доцільне видається розглянути питання необхідності подальшого існування ст. 201¹ КК України, враховуючи неточності в існуючій диспозиції цієї статті, що має наслідком її незначне застосування практичними працівниками.

По-друге, Додатково варто звернути увагу і на неодноманітність в описі такої кваліфікуючої ознаки як повторність/рецидив. Так, у ч. 2 ст. 201 КК України йдеться про особу, «раніше *судиму* за злочин, *передбачений цією статтею*»; у ч. 2 ст. 201¹ КК – особу, яка «раніше *вчинила* один із злочинів, передбачених статтями 201, 201¹, 201², 201³, 246 цього Кодексу», у ч. 2 ст. 201² КК – особу, «раніше *судиму* за один із злочинів, передбачених статтями 201, 201¹, 201², 201³, 305 цього Кодексу», у ч. 2 ст. 201³ КК – це «особою, раніше *судимою* за один із злочинів, передбачених статтями 201, 201¹, 201², 201³, 204, 305 цього Кодексу». Така варіативність потребує однозначного коригування.

По-третє, відсутні пояснення, чим обумовлена непослідовність в розумінні значного та великого розмірів у пропонованих складах контрабанди товарів та контрабанди підакцизних товарів? Так, у примітці до ст. 201² законопроекту від 23.04.2021 р. під шкодою у значному розмірі пропонується вважати ту, що у 100 і більше разів перевищує установлений законодавством н.м.д.г.; у великому розмірі – якщо загальна вартість предметів контрабанди у 600 і більше разів перевищує установлений законодавством н.м.д.г. Натомість, у примітці до ст. 201³ цього законопроекту ці коефіцієнти набагато менші – 50 та 400 н.м.д.г. відповідно. І знову ж таки жодних аргументів пояснювальна записка до аналізованого законопроекту не містить.

По-четверте, поява пропонованих авторами законопроекту норм у чинному КК України призведе до того, що «вчинення контрабанди організованою групою» виступатиме особливо кваліфікуючою ознакою складів товарної контрабанди (ст. 201²) та контрабанди підакцизних товарів (ст. 201³), тоді як при вчиненні контрабанди предметів, описаних

у ст. 201 КК її врахування можливе лише судом при призначенні покарання в якості обставини, яка його обтяжує. Така ситуація вочевидь є неприпустимою.

Окремо варто наголосити на надмірні розміри штрафів у пропонуваніх санкціях (див. ч. 2 ст. 201² та ч. 2 ст. 201³ законопроекту від 23.04.2021 р.). Нині найбільші штрафи у КК України встановлені саме за вчинення кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності (приміром, ч. 3 ст. 212 КК), де максимальний розмір цього виду покарання сягає 25 тисяч н.м.д.г. Автори ж законопроекту від 23.04.2021 р. пропонують встановити штрафи в максимальних розмірах 40 тисяч, 50 тисяч, 75 тисяч і навіть 120 тисяч н.м.д.г. (!) І це за умови, що в ч. 2 ст. 53 КК України зазначено, що «за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, або отриманого внаслідок вчинення кримінального правопорушення доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу». То чи є такі розміри в санкціях пропонованих статей доцільними і справедливими? Видається, що вони є надмірними та необґрунтованими, а тому підлягають перегляду в бік їх зменшення. Більш того, встановлюючи надмірно високі розміри штрафу за контрабанду товарів та підакцизних товарів, законодавець вочевидь забув, що відповідно до положень абз. 2 ч. 5 ст. 53 чинного КК України «у разі несплати штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, призначеного як основне покарання, та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді позбавлення волі».

Ще більш непропорційними і надмірними пропоновані санкції виглядають під час порівняння із санкціями чинних статей 201 та 201¹ КК України. Так, при вивезенні групою осіб з України, приміром, ікон XV–XVII ст. або ж рідкісних порід дерев, винні можуть бути засуджені до 5 років позбавлення волі та бути звільнені від покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК. Натомість, за вивезення тютюнових виробів тією ж групою осіб пропонується вже штраф (75 тис. – 120 тис. н.м.д.г.) або щонайменше 6 років позбавлення волі, що унеможлиблює застосування положень ст. 75 КК напряду (без застосування положень

ст. 69 або 69¹ КК)! Отож, санкції нових діянь, які пропонують криміналізувати, потребують перегляду.

Підсумовуючі вищевикладене, варто звернути увагу на те, що діяльність законодавця щодо декриміналізації та криміналізації «товарної» контрабанди виглядає достатньо невваженою та непослідовною, що зайвий раз підкреслює необхідність розроблення напрямків кримінально-правової політики доктриною кримінального права.

Список використаних джерел:

1. Борисов В. І., Фріс П. Л. Поняття кримінально-правової політики. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. №1 (1). С. 15–21.
2. Кухар В. В. Декриміналізація «товарної» контрабанди: теорія та практика. *Університетські наукові записки*. 2013. №3. С. 408–412.
3. Михайліченко Т. О. Товари, які мають важливе економічне значення, як предмет контрабанди. *Форум права*. 2015. №4. С. 180–186.
4. Прокопенко О. С. До питання про криміналізацію контрабанди товарів. *Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (08–09.10.2015). Х.: Право, 2015. С. 381–384.
5. Дудоров О. О. Законодавчі новели щодо кримінально-правової охорони українських лісів – обґрунтоване посилення відповідальності чи її невинуватна гуманізація? *Гуманізація кримінальної відповідальності: II Міжнар. наук.-практ. симпозіум (Івано-Франківськ, 16–17.11.2018 р.)*. Івано-Франківськ: Ред.-вид. відділ Університету Короля Данила, 2018. С. 85–95. URL:www.dspace.lduvs.edu.ua/bitstream/123456789/378/1/4.%20Дудоров%20КП%20охорона%20лісів.pdf
6. Михайліченко Т. О. І знову щодо питання контрабанди. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу, присвяченого пам'яті акад. В. В. Сташиса, м. Харків, 15 трав. 2020 р. / [редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), Л. М. Демидова (заст. голов. ред.), А. П. Гетьман та ін.]. Харків : Право, 2020. С. 248–253.

ВСТАНОВЛЕННЯ ОБСЯГІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

Христич Інна Олександрівна,
доцент, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

Як загально відомо відокремлення розділу XI Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту з'явився лише у чинному Кримінальному кодексі України. До цього часу такого відокремлення не існувало. Залежно від послідовності розташування в нормах Кримінального кодексу України, безпосереднього об'єкта та виду транспорту, в теорії кримінального права, всі кримінальні правопорушення розділу XI Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту» поділяють на три види (групи): 1) кримінальні правопорушення, що вчиняються на залізничному, водному чи повітряному транспорті (ст. ст. 276–285 КК України); 2) кримінальні правопорушення, котрі вчиняються на автомобільному та міському електротранспорті (ст. ст. 286–290 КК України); 3) кримінальні правопорушення, які полягають у порушенні чинних на транспорті правил і в пошкодженні магістральних трубопроводів (ст. ст. 291 та 292 КК України).

Офіційні статистичні дані ніколи, особливо в нашій країні не містять повної інформацію про всі вчинювані злочини внаслідок того, що існує таке явище, як латентна злочинність. У зв'язку з цим, кримінологічний аналіз статистичних даних необхідно проводити з урахуванням рівня латентності, але ми можемо припустити, що, як правило, рівень латентності залишається з року в рік однаковим.

Так, за 2020 р. було обліковано 15795 кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, а також виявлено 6042 осіб, що їх вчинили.

Як і більшість вчених, вважаємо, що до даного розділу непотрібно було вносити статтю 289 «Незаконне заволодіння транспортними за-

собами», тому що головне при вчиненні її – це отримання вигоди корисливої, особливо якщо користь розуміти в широкому розумінні слова. Тим паче, що у 2020 р. на цю статтю припадає 28,6% від загальної кількості облікованих кримінальних правопорушень за цим розділом. (В окремі роки і більше, так в 2014 р. 51,4% (12584 з 24497), в 2015 р. 47,9% (11423 з 23837)). Зрозуміло, якщо її виключити з даного розділу, то офіційні статистичні дані щодо стану кримінальних впроваджень за розділом XI стане значно меншою.

В цілому зараз з року і рік даний розділ складає в цілому стабільне значення порядку 4 відсотків (в 2013 р. – 3,5% (19521 із 563560), в 2014 р. – 4,6% (24497 із 529139), в 2015 р. – 4,6% (23837 із 565182), в 2016 р. – 4,4% (26010 із 592604), в 2017 р. – 4,2% (21904 із 523 911), в 2018 р. – 3,6% (17375 із 487133), в 2019 р. – 3,9% (17210 із 444 130), в 2020 р. – 4,4% (15795 із 360622)).

Дуже хвилює і стан наслідків від дорожньо-транспортних пригод на дорогах України. Рівень смертності на українських автошляхах в чотири рази вищий, ніж в Європейському Союзі. За статистикою експертів Світового банку щорічні економічні втрати України від дорожніх катастроф, які спричиняють тисячі людських смертей та травмувань, еквівалентні близько 5 мільярдів доларів США. Хороші та швидкі дороги – є також драйвером національної економіки. [1]. Серед європейських країн Україна продовжує займати лідируючі позиції за рівнем дорожньо-транспортного травматизму, за офіційними даними у 2020 р. Україна знаходилося на 4 місці в Європі після Албанії, Боснії/Герцеговини та Білорусі.

Наприкінці 2020 р. Уряд Д. Шмигала затвердив чергову програму безпеки дорожнього руху на наступні три роки. Вона передбачає ще більш високі прогнозовані показники смертності: у 2021-му гинутиме 11,3 людини на 100 тисяч, у 2022-му – 10,1, в 2023 р. – 8,8. У Міністерстві інфраструктури пояснюють: почали рахувати також людей, які загинули не тільки на місці аварії, а й померли в лікарні від травм протягом 30 днів. Натомість у попередні роки у прогнозі враховували лише померлих на місці автокатастрофи. За таким підходом, реальна статистика смертності на дорогах України ще вища, ніж рапортує поліція: у 2017 р. внаслідок ДТП загинули 5316 людей (а не 3432), в 2018 р. – 5201 людини (а не 3350), в 2019 р. – 5418 людей (а не 3454). [2].

Нещодавно Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» від 16 лютого 2021 року [3]. У пояснювальній записці до проекту Закону його ініціатори, народні депутати України О. С. Бакумов, В. А. Медяник і В. М. Неклюдов, наголошують, що міжнародний досвід забезпечення безпеки на дорогах свідчить, що одним з найпростіших і водночас найбільш дієвих способів примусити водіїв дотримуватися вимог Правил дорожнього руху є запровадження системи ефективного покарання [4].

Тому вважаємо, що в новому Кримінальному кодексі України обов'язково потрібен розділ Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, але він не повинен в своєму складі містити статтю 289, яка містить відповідальність за «Незаконне заволодіння транспортними засобами».

Список використаних джерел:

1. Підвищення безпеки українських доріг/ *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/uk/results/2013/06/20/ukraine-making-roads-safer>. (дата звернення: 28.04.2021)

2. Кабмін суттєво підвищив прогноз смертності на дорогах. Як це пояснюють? *Хмарочос*. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/02/08/kabmin-suttyevo-pidvyshhyv-prognoz-smertnosti-na-dorogah-yak-tse-poyasnyuyut/> (дата звернення: 28.04.2021).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху: Закон України від 16.02.2021 № 1231-IX. *Верховна Рада України* : офіц. сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/203384.html> (дата звернення: 28.04.2021)

4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі порушення у сфері безпеки дорожнього руху» : від 27.12.2019. *Верховна Рада України: Законодавство України* : офіц. сайт. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=67814&pf35401=516582> (дата звернення: 28.04.2021).

РОЗМЕЖУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ ЗІ СХОЖИМИ ОЗНАКАМИ

Попович Ольга Станіславівна,
кандидат юридичних наук,
науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України

Теоретичні засади розмежування кримінальних правопорушень висвітлюються в низці наукових праць дослідників, проте залишаються дискусійними або невивченими проблеми розмежування: а) терористичного акту, вчиненого загальним суб'єктом (ст. 258 КК) і терористичного акту, скоєного членом терористичної групи (терористичної організації), тобто спеціальним суб'єктом; б) терористичного акту, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, від інших злочинів зі схожими ознаками, передбачених статтями 255, 258³, 260 КК, у частині участі у кримінальних правопорушеннях, вчинюваних злочинним об'єднанням (злочинною організацією, терористичною групою (терористичною організацією), незаконним воєнізованим (озброєним) формуванням).

Розмежування – це родове поняття, що відображає процес і результат розрізнення відповідних об'єктів, якими визнаються склади кримінальних правопорушень, незалежно від типу їх співвідношення [2, с. 708]. Критеріями розмежування є ознака складу кримінального правопорушення, а в окремих випадках – частина ознаки складу кримінального правопорушення, яка має самостійне змістове наповнення [2, с. 709].

Терористичний акт, як правило, відрізняється від інших кримінальних правопорушень, у тому числі суміжних за ступенем суспільної небезпечності і за моментом визнання кримінального правопорушення закінченим. Попередня редакція ст. 258 КК була значно перевантажена. Адже кожна людина має право на справедливий суд, порушення цього принципу є підставою для звернення не лише до апеляційної і касаційної судової інстанції, а й до ЄСПЛ. Так ось, щодо попередньої редакції

ст. 258 КК таких підстав для звернення осіб до ЄСПЛ й інших судових інстанцій було набагато більше.

При кваліфікації кримінальних правопорушень разом з дотриманням правил, що стосуються точності установлення властивостей учиненого діяння, важливо точно встановити норму Особливої частини КК, яка містить схожі обов'язкові ознаки складу вчиненого кримінального правопорушення, і довести їх ідентичність.

При цьому правозастосувачам належить правильно розмежовувати це кримінальне правопорушення та інші кримінальні правопорушення, що мають схожі ознаки. Правила розмежування кримінальних правопорушень містяться в юридичних публікаціях дослідників із різними підходами й рівнями визначення критеріїв розмежування, що віддзеркалює предмети наукових пошуків дослідників. Їх напрацювання становлять цінне методологічне й теоретичне підґрунтя для розмежування терористичного акту та інших кримінальних правопорушень.

Проаналізувавши матеріали кримінального провадження із кваліфікацією вчиненого діяння за ч. 1 ст. 258³ КК (участь у терористичній групі (терористичній організації)) дає підстави для твердження, що суди, вчинені членами таких злочинних об'єднань закінчені або незакінчені терористичні акти додатково кваліфікують за ч. 2 ст. 258 КК як терористичний акт (закінчений або незакінчений), вчинений за попередньою змовою групою осіб або вчинений за попередньою змовою групою осіб і повторно. Можемо констатувати подвійний підхід ПВСУ щодо кваліфікації злочинів, вчинених учасниками злочинних об'єднань у їх складі. З одного боку, визнається, що участь у банді – це вступ до неї й участь у вчинюваних нападах, з другого – злочини, скоєні у складі злочинної організації, належить самостійно кваліфікувати за відповідними нормами за сукупністю з нормою, що передбачає відповідальність за створення такої організації, участь у ній або у вчинюваних нею злочинах. Використання останньої рекомендації призводить до подвійного інкримінування винній особі вчиненого нею злочину у складі злочинного об'єднання. Додаткова кваліфікація потрібна, якщо санкція статті, що передбачає кримінальну відповідальність за вчинений злочин у складі терористичної групи (терористичної організації) карається більш суворо, аніж це передбачено санкцією ч. 2 ст. 258³ КК, тобто якщо йдеться про злочини з покаранням у виді довічного позбавлення волі, наприклад, при вчиненні терористичного акту, що призвів до загибелі людини (ч. 1 ст. 258³ і ч. 3 ст. 258 КК України).

При кваліфікації терористичних актів, вчинених учасниками терористичних організацій, важливо звертати увагу на міжнародні документи, зокрема прийняті й оприлюднені ОБСЄ. Так, згідно з рекомендаціями цієї міжнародної інституції рішення про кримінальне переслідування особи за її належність до терористичної організації повинно набувати чинності тільки після визнання організації такою судовим органом. Проте це не звільняє особу від кримінальної відповідальності за підготовку терористичних актів [3]. Отже, у судових рішеннях (обвинувальному вирокі) з обвинуваченням у вчиненні особою терористичного акту як учасником терористичної групи слід зазначати, яким саме судовим рішенням, що набуло чинності, організація визнана терористичною, а вже далі доводити, що така особа є її учасником.

Кримінальне правопорушення у виді злочину, про яке ідеться в ч. 2 ст. 258 КК (терористичний акт, учинений за попередньою змовою групою осіб), треба розмежовувати з кримінальними правопорушеннями, передбаченими ст. 260 КК України. Критеріями такого розмежування є: а) наявність або відсутність безпосереднього додаткового об'єкта кримінального правопорушення та його види (при вчиненні терористичного акту за попередньою змовою групою осіб безпосереднім додатковим обов'язковим об'єктом є життя чи здоров'я особи, власність, довкілля тощо; при вчиненні злочинів, передбачених ст. 260 КК додатковий об'єкт життя чи здоров'я особи або власність, довкілля тощо є тільки при кваліфікованому кримінальному правопорушенні, вказаному в ч. 5 ст. 260 КК; б) наявність або відсутність певної форми злочинного об'єднання (проста форма має місце при вчиненні терористичного акту за попередньою змовою групою осіб, а складна – при вчиненні кримінального правопорушення, передбаченому ст. 260 КК (це воєнізоване або збройне формування)); в) ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, у першу чергу, діяння та його форми, наявність або відсутність наслідків; г) ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, зокрема зміст інтелектуального й вольового моментів прямого умислу. Наприклад, при вчиненні терористичного акту за попередньою змовою групою осіб вольовий момент виражається в бажанні вчиняти терористичний акт при такій формі співучасті для отримання загального бажаного результату; д) вид суб'єкта кримінального правопорушення (щодо злочину, передбаченого ст. 260 КК, суб'єкт злочину є спеціальним, суб'єкт терористичного акту, вчинюваного за попередньою змовою групою осіб є загальним зі зниженим віком кри-

мінальної відповідальності); е) момент закінчення кримінального правопорушення.

Терористичний акт, учинений за попередньою змовою групою осіб, розмежовується з участю у злочинній організації (ч. 1 ст. 255 КК) за такими критеріями, як: а) додатковий обов'язковий об'єкт (при вчиненні терористичного акту за попередньою змовою групою осіб безпосереднім додатковим обов'язковим об'єктом є життя чи здоров'я особи, власність, довкілля тощо, а при участі у злочинній організації такими об'єктами є безпосередні (основні безпосередні) об'єкти тяжких чи особливо тяжких злочинів, з метою вчинення яких і створено злочинну організацію); б) форма співучасті (проста форма при вчиненні терористичного акту за попередньою змовою групою осіб і складна – при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК, тобто участь у злочинній організації, що охоплює вчинення кримінальних правопорушень таким об'єднанням, якщо вони не караються довічним позбавлення волі); в) ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, у першу чергу це діяння та його форми, наявність або відсутність наслідків; г) ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, зокрема наявність або відсутність мети вчинення кримінального правопорушення (злочину) як терористичного; д) вид суб'єкта кримінального правопорушення (щодо кримінального правопорушення, передбаченого ст. 255 КК, суб'єкт цього злочину є спеціальним, терористичний акт, учинений за попередньою змовою групою осіб, скоюється суб'єктом загальним зі зниженим віком кримінальної відповідальності); е) момент закінчення кримінального правопорушення.

Розміщення кримінальних правопорушень, суміжних з терористичним актом, в окремих статтях сприяє точності й повноті законодавчого визначення обов'язкових ознак цього злочину, зокрема обставин, що обтяжують кримінальну відповідальність, а також призначенню винному справедливого й законного покарання. У той же час вбачається за доцільне продовжувати теоретичні напрацювання з метою вдосконалення редакції як ст. 258, так і статей 258¹–258⁵ КК України.

Список використаних джерел:

1. Борьба с терроризмом и права человека : руководство / БДИПЧ ОБСЕ, 2009. С. 288. URL: www.osce.org/odihr.
2. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013.

ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ

Плаксюк Інна Юріївна,
аспірантка Науково-дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

Підставою кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції є суб'єктивні та об'єктивні ознаки злочину. До суб'єктивних ознак даного злочину належать суб'єкт та суб'єктивна сторона.

Досліджуючи та аналізуючи суб'єкт злочину, необхідно розкрити обов'язкові ознаки загального суб'єкта злочину, визначити, чи є суб'єкт даного злочину загальним чи спеціальним, та розкрити ознаки спеціального суб'єкта.

У ч. 1 ст. 18 Кримінального кодексу України вказано, що суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність [1]. Отже, обов'язковими ознаками суб'єкта злочину є: фізична особа, осудна, яка досягла віку кримінальної відповідальності.

Суб'єкта злочину, що володіє такими загальними ознаками, як фізична, осудна особа, яка досягла встановленого законом віку кримінальної відповідальності, прийнято називати загальним суб'єктом злочину. Відсутність хоча б однієї з цих ознак виключає суб'єкта як елемента складу, а отже, виключає склад злочину і кримінальну відповідальність [2, с. 142].

У ч. 2 ст. 18 КК України зазначено, що спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа [1].

Отже, обов'язкові ознаки суб'єкта злочину є у суб'єкта будь-якого злочину, у тому числі і у суб'єкта злочину, передбаченого статтею 227 Кримінального кодексу України.

Перш за все суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа, тобто людина. Цей висновок фактично закріплено у статтях 6–8 КК, де прямо вказується, що нести кримінальну відповідальність можуть громадяни України, іноземці та особи без громадянства. Тому не можуть бути визнані суб'єктом злочину юридичні особи (підприємства, установи, громадські організації тощо) [2, с. 139].

Другою обов'язковою ознакою суб'єкта злочину є осудність. Згідно ч. 1 ст. 19 КК України осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого Кримінальним кодексом, перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки. До такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру (ч. 2 ст. 19 КК України [1]).

Третьою обов'язковою ознакою суб'єкта злочину є досягнення віку кримінальної відповідальності. Ч. 1 ст. 22 Кримінального кодексу України передбачає, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років. У ч. 2 цієї статті наведено список злочинів, за вчинення яких підлягають кримінальній відповідальності особи у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років. Однак серед цих злочинів немає умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції, отже за вчинення злочину передбаченого ст. 227 Кримінального кодексу України кримінальну відповідальність несуть особи, яким на момент його вчинення виповнилося шістнадцять років.

В юридичній літературі зазначається, що суб'єкт досліджуваного злочину є спеціальним. Про це йдеться в роботах Дудорова О. О. [3, с. 433], Хавронюка М. І. [4, с. 629], Кайдашова В. С. [5, с. 424] та ін.

Ознаки суб'єкта злочину у диспозиції ст. 227 не фіксуються і встановлюються шляхом тлумачення законодавства, у тому числі регулятивного. Із положень останнього випливає, що кримінальну відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції передусім

мають нести керівники юридичних осіб – суб'єктів господарювання, які є виготовлювачами, імпортерами або розповсюджувачами відповідної продукції, і ті працівники вказаних суб'єктів господарювання, на яких покладено службовий обов'язок здійснювати контроль за безпечністю продукції, що виготовляється, імпортується або розповсюджується. Інші працівники зазначених суб'єктів господарювання можуть притягуватись до кримінальної відповідальності як співучасники.

Суб'єктами аналізованого злочину мають визнаватись також фізичні особи (включаючи підприємців і тих, хто займається підприємницькою діяльністю без належної реєстрації), які є виготовлювачами, імпортерами або розповсюджувачами продукції, а так само керівники та інші відповідні працівники суб'єктів господарювання, які є уповноваженими представниками виготовлювачів продукції в Україні (якщо виготовлювачами продукції є нерезиденти України) [3, с. 333].

За ст. 227 КК за наявності підстав можуть нести відповідальність, зокрема, особи, які реалізують вироблені у кустарних умовах товари, а так само вирощену в особистому підсобному господарстві, на присадибній, дачній або садовій ділянці продукцію рослинництва і бджільництва, кролів, нутрій, птицю або продукти їх забою в сирому вигляді або у вигляді первинної обробки, а також особи, які, будучи працівниками сільськогосподарських підприємств і рибних господарств, реалізують одержану ними натурою продукцію власного виробництва зазначених підприємств і продукцію її переробки [4, с. 629].

На цей час вироблено досить багато пропозицій щодо кола осіб – суб'єктів цього злочину, проте, на думку В. С. Кайдашова, правильним було би визначення такої особи не за критерієм наявності в неї організаційно-розпорядчих чи адміністративних повноважень (службова або посадова особа) або ж за назвою посади, що така особа обіймає, а за конкретними посадовими обов'язками, що покладені на таку особу законом, іншим нормативно-правовим актом чи актом індивідуального характеру (посадовою інструкцією). Крім того, слід підкреслити, що суб'єктами цього злочину можуть бути як громадяни України, так і іноземці, особи без громадянства, біженці та інші особи, що перебувають на території України. Убачається, що саме в такий спосіб органи, що провадять дізнання чи досудове слідство, а також суд зможуть уникнути ситуацій безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності невинних осіб та реально впроваджувати в життя принцип невідворотності кримінального покарання [5, с. 424].

На думку О. О. Дудорова, передусім до кримінальної відповідальності за вчинення аналізованого злочину мають притягуватись ті працівники промислових, сільськогосподарських підприємств, торговельних та інших підприємств, на яких покладено службовий обов'язок здійснювати контроль за якістю та комплектністю продукції, що реалізується споживачам. Наявність вказаного обов'язку встановлюється у кожному конкретному випадку, для чого потрібно залучати посадові інструкції, накази, розпорядження, інші документи, що визначають межі службової компетенції конкретного працівника.

Як зазначає О. О. Дудоров, суб'єктом злочину, передбаченого ст. 227 КК України, слід визнавати також приватних підприємців, які займаються виробництвом та (або) торговельною діяльністю, оскільки згідно з чинним законодавством вказані особи несуть відповідальність за якість реалізованої ними продукції [6, с. 833–834].

У науково-практичному коментарі до Кримінального кодексу України зазначено, що суб'єктом даного злочину може бути особа, на яку покладено обов'язки забезпечення відповідності продукції, що вводиться в обіг, установленим нормативно-правовими актами вимогам безпечності. Зокрема, це може бути як службова особа чи інший працівник суб'єкта господарської діяльності, який є виробником продукції, представником виготовлювача продукції в Україні чи імпортером продукції, так і підприємець, який здійснює таку діяльність.

Відповідно до ч. 7 ст. 8 Закону України від 2 грудня 2010 р. №2735-VI, згідно з яким ст. 227 КК викладена в новій редакції, у разі якщо виробник продукції не може бути ідентифікований органом ринкового нагляду, для цілей цього Закону особою, що ввела таку продукцію в обіг, вважається кожен суб'єкт господарювання в ланцюгу постачання відповідної продукції, який протягом узгодженого з органом ринкового нагляду строку (терміну) не надав документацію, що дає змогу встановити найменування та місцезнаходження виробника або особи, яка поставила суб'єкту господарювання цю продукцію. Тобто в таких випадках особою, що ввела небезпечну продукцію в обіг, може вважатися й особа, яка є розповсюджувачем такої продукції на ринку України (про це буквально зазначено в ч. 3 ст. 25 Закону) [7, с. 365–366].

Підсумовуючи досліджене, робимо висновок про те, що суб'єкт даного злочину є спеціальним. Йому притаманна сукупність ознак загального суб'єкта злочину, а саме фізична, осудна особа, яка досягла вста-

новленого законом віку кримінальної відповідальності. У той же час суб'єктом вказаного злочину може бути лише керівник або інший працівник суб'єкта господарської діяльності – виробника, імпортера або розповсюджувача продукції, на якого законом або іншими нормативно-правовими актами чи актами індивідуального характеру покладено обов'язок здійснювати контроль за якістю продукції, що реалізується споживачам.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 04.04.2021).
2. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2010. 456 с.
3. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. [2-ге вид.]. К.: «ВД «Дакор», 2013. 786 с.
4. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг.ред. М. І. Хавронюка. К.: Ваїте, 2014. 944 с.
5. Кайдашов В. С. Кримінально-правова відповідальність за випуск або реалізацію продукції неналежної якості як засіб забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції / В. С. Кайдашов // *Форум права*. 2010. № 4. С. 422–426. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10kvcjcr.pdf> (дата звернення 10.05.2019).
6. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: Монографія. К.: Юридична практика, 2003. 924 с.
7. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-ге вид., допов. Х. : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 2013. 1040 с.

ОРГАНІЗОВАНІ ФОРМИ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ (НА ПРИКЛАДІ СТ. 255¹ ККУ): ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Максименко Антон Ігорович,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України,
аспірант кафедри кримінального права
№ 1 Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Організована злочинність є однією з актуальних кримінально-правових проблем, що досліджується юристами-науковцями багатьох країн світу.

Важливим питанням вивчення проблем боротьби зі сучасними стійкими злочинними об'єднаннями є особливий вид злочинної діяльності, який має своє відображення в вчиненні специфічних злочинних дій, передбачених Кримінальним кодексом (далі – КК) України у розділі кримінальних правопорушень проти громадської безпеки у статті 255¹, примітки 1 статті 255 КК. Стаття 255¹ КК передбачає кримінальну відповідальність за умисне встановлення або поширення злочинного впливу особою, яка не є організатором, керівником, учасником злочинної організації або злочинної спільноти, але має безпосередній зв'язок зі стійкими злочинними об'єднаннями. Обставинами, що обтяжують кримінальну відповідальність за цей злочин, є вчинення кримінального правопорушення злодієм в законі, повторно або в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах чи в установах виконання покарань.

Поняття «злочинний вплив» знаходиться у зв'язку з нормами інституту співучасті, а також злочинний вплив може бути причетністю до вчинюваного кримінального правопорушення (кримінального проступку або злочину). Метою злочинного впливу є схилення осіб до кримінального правопорушення шляхом сприяння, спонукання, координації, розподілу коштів, та інших дій спрямованих на забезпечення злочинної діяльності. Такий вплив на кримінальне правопорушення може мати спеціальний суб'єктний склад, який складається з осіб з особливим статусом у кримінальному середовищі – злодіїв в законі.

У чинній редакції КК України (ст. 255, 255¹, 255³) є термінологічна неточність. Законодавець використовує правову конструкцію «вор в законі» шляхом запозичення слова «вор» з російської мови, замість правильного з точки зору юридичної техніки та української філології – «зłodий в законі». Відповідні пропозиції редакції зазначених статей КК України щодо удосконалення нами підготовлені.

Зарубіжним історичним прикладом злочинного впливу є італійське стійке злочинне об'єднання (мафія) «Коза ностра», її лідер Чарльз Лучіано, перший почав залучати до злочинної діяльності осіб, які виконували необхідні для мафії злочинні дії, але не були членами мафії та не мали права вступу до «Коза ностра» [2].

У сучасному кримінальному праві багатьох країн діють спеціальні кримінально-правові норми боротьби з таким явищем як злочинний вплив. Ефективність цих заходів доведена досвідом Грузії, Російської Федерації, Італійської Республіки, Японії, Китаю та інших. Так, у 2005 році почались реформаторські зміни в розділі IX «Преступления против общественной безопасности и общественного порядка» КК Грузії, який доповнився статтею 223¹ «Членство в «воровском сообществе»», «вор в законе» [3], а також Законом Грузії «Об организованной преступности и рэкрете». Для правозастосувача є корисним дефініції понять «воровское сообщество», «деятельность «воровского сообщества»», «член «воровского сообщества»», «вор в законе», «воровская разборка», «воровской сход» наведені у ст. 3 зазначеного закону [1].

Пізніше в 2018 році в КК Грузії з'явилися статті 223² «Участие в «воровском сходе»», 223³ «Поддержка деятельности «воровского сообщества»», 223⁴ «Обращение к члену «воровского сообщества»/«вору в законе» или получение материальной выгоды либо материального преимущества в результате такого обращения». Такі зміни в кримінальному законодавстві Грузії сприяли притягненню до кримінальної відповідальності близько 50 осіб зі статусом зłodий в законі, а також надало змогу для депортації із Грузії інших кримінальних «авторитетів» осіб, які не є громадянами цієї країни.

Кримінальний кодекс Російської Федерації від 1 квітня 2019 р. №46-ФЗ доповнено статтею 210¹ «Занятие высшего положения в преступной иерархии». Такий підхід дав можливість притягнути до кримінальної відповідальності зłodіїв в законі, які приймали участь в злочинній організації або злочинній спільноті [4].

Організація Об'єднаних Націй (ООН), Рада Європи, інші органи Європейського Союзу активно підтримують боротьбу з організованою злочинністю. Наприклад, ООН прийняла низку міжнародно-правових актів: а) Неапольська політична декларація та Глобальний план дії проти організованої транснаціональної злочинності (затверджена на Генеральній Асамблеї ООН 23.12.1994 р.); б) Рамкова Конвенція ООН проти організованої злочинності (затверджена на Генеральній Асамблеї ООН 21.07.1997 р.); в) Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (затверджена на Генеральній Асамблеї ООН 15.11.2000 р. та ратифікована Законом України 04.02.2004 р. № 1433-IV).

Рада Європи та Європейський Союз, у свою чергу, запровадили важливі заходи з питань боротьби з організованою злочинністю:

а) План дій з боротьби з організованою злочинністю (Європейська Рада, 17.06.1997);

б) Стратегія Європейського Союзу на початок нового тисячоліття (2000/С 124/01) із запобігання та контролю організованої злочинності (01.01.2000 р.).

Ці та інші документи мають важливе значення для розробки стратегічних планових завдань для локалізації злочинного впливу кримінальних «авторитетів» і притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Враховуючи складність проблеми слід зазначити, що є необхідним виправлення законодавцем термінологічних помилок та неточностей. Потребує аналізу міжнародних стандартів боротьби зі стійкими злочинними об'єднаннями, продовження вивчення проблемних ознак та розмежування з суміжними складами кримінальних правопорушень, які викликають дискусію і труднощі при кваліфікації правоохоронними органами та судовими інституціями.

Список використаних джерел:

1. Закон Грузии Об организованной преступности и рэкрете. *Законодательный вестник Грузии*: офіц. веб-портал. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/27814> (дата звернення: 11.03.2020 р.).

2. Munzinger Archiv: офіц. веб-портал. URL: <https://www.munzinger.de/search/go/document.jsp?id=00000006766> (дата звернення: 11.03.2020 р.).

3. Уголовный кодекс Грузии. *Законодательный вестник Грузии*: офіц. веб-портал. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426?publication=229> (дата звернення: 11.03.2020 р.).

4. Уголовный кодекс Российской Федерации. *Консультант*: веб-портал. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/ (дата звернення: 11.03.2020 р.).

ВИЗНАЧЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 146 КК УКРАЇНИ

Ромашкін Сніжана Іванівна,
аспірантка Науково-дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

Питання визначення родового об'єкту кримінального правопорушення за статтею 146-1 Кримінального кодексу України «Насильницьке зникнення» – є надзвичайно важливим та актуальним. В першу чергу, це сприятиме правильному та точному з'ясуванню змісту ознак складу кримінального правопорушення та кваліфікації злочинного діяння передбаченого статтею 146¹ Кримінального Кодексу України (надалі – **ККУ**), а також відмежуванню аналізованого діяння від суміжних кримінальних правопорушень.

Насильницьке зникнення особи створює ризик порушення цілої низки норм як національного, так і міжнародного права, зокрема, заборони свавільного позбавлення волі, заборони катувань та іншого жорстокого чи нелюдського поводження з особою.

Родовий об'єкт є частиною загального об'єкту, і, як зазначає вчений В. Я. Тацій, «під родовим (груповим) об'єктом розуміють об'єкт, який охоплює певне коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною і економічною сутністю суспільних відносин, які повинні охоронятися внаслідок цього єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм» [1, с. 105]. Саме така властивість покладена в основу побудови Особливої частини Кримінального кодексу 2001 року [2], що дозволило законодавцю в цілому правильно об'єднати в межах одного розділу Кримінального кодексу норми, в яких встановлюється відповідальність за посягання на тотожні чи однорідні суспільні відносини [1, с. 106].

Саме правильне визначення родового об'єкту кримінального правопорушення відповідно до ст. 146¹ Кримінального Кодексу України сприятиме зменшенню кількості наукових дискусій стосовно регулювання статті 146¹ ККУ, а також неоднозначних рішень, що приймаються

в правозастосовній діяльності стосовно випадків насильницьких зникнень в Україні.

Окремі аспекти насильницького зникнення були предметом дослідження таких українських вчених як Цвікі В. Ю., Задоя К. П., Єрошкін М. В., Наумова О. С., Газдайка-Василишин І. Б., Созанський Т. І. та інші.

Відповідно до Закону України від 17.06.2015 № 525-VIII, Україна приєдналась Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, а отже наклала на себе обов'язок враховувати норми Конвенції та інших міжнародних документів, ратифікованих Верховною Радою України у питаннях насильницьких зникнень [4]. Згідно із Законом № 2505-VIII від 12.07.2018, Кримінальний Кодекс доповнено статтею № 146-1 – Насильницьке зникнення [5]. Однак, питання щодо кваліфікації насильницького зникнення людини, а також виокремлення складу кримінального правопорушення все ще потребує ретельного наукового дослідження та обґрунтування.

Відповідно до ст. 2 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (надалі – Конвенції), насильницьким зникненням вважається арешт, затримання, викрадення чи позбавлення волі в будь-якій іншій формі представниками держави чи особами або групами осіб, які діють з дозволу, за підтримки чи за згодою держави, при подальшій відмові визнати факт позбавлення волі або приховування даних про долю чи місцезнаходження зниклої особи, унаслідок чого цю особу залишено без захисту закону [4].

За правилами ст. 4 Конвенції кожна держава-учасниця зобов'язана вживати необхідних заходів для того, щоб насильницьке зникнення кваліфікувалося як кримінальне правопорушення в національному праві [4].

Варто зазначити, що Конвенція поділяє акти насильницького зникнення на 2 категорії: одиничні випадки насильницького зникнення, а також такі акти, які становлять собою злочин проти людяності. У ст. 5 зазначено, що «широкомасштабна або систематична практика насильницьких зникнень проти будь-яких цивільних осіб, якщо такий напад здійснюється свідомо – являє собою злочин проти людяності (crimes against humanity), передбачений міжнародним кримінальним правом, та тягне за собою наслідки, передбачені міжнародним правом» [4].

Як наслідок при імplementації насильницького зникнення в національне право та враховуючи природу даного злочинного діяння – ви-

окремлюються питання чи може поодинокий випадок насильницького зникнення вважатися злочином проти людяності? Або ж скільки актів насильницького зникнення повинні бути скоєні для того, щоб вважати такі кримінальні правопорушення – злочином проти людяності?

Не дивлячись на закріплення насильницьких зникнень в Римському статуті, між науковцями та представниками держав досі виникають дискусії щодо природи даного порушення прав людини в якості злочину проти людяності.

Повертаючись до українського законодавства, та враховуючи розміщення статті у розділі III Особливої частини ККУ [2], родовим об'єктом цього складу кримінального правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують волю, честь та гідність особи.

Воля особи – це відповідна міра можливої та юридично дозволеної поведінки людини, що проявляється у розпорядженні собою, своїми вчинками на власний розсуд, а також захищеність особи від фізичного, психологічного та іншого впливу з боку будь-кого, якщо можливість такого впливу прямо не передбачена законом. Честь – це соціальна оцінка людини, її якостей, яка є наслідком її поведінки, а також ставлення до оточуючих та суспільства, як гідна поваги і така, що відповідає моральним принципам. Гідність особи – це відчуття людиною своєю цінності як людини взагалі, конкретної особистості, безвідносно до індивідуальних якостей, соціального статусу [1, 450–451].

Розміщуючи злочин насильницького зникнення у розділі 3 Особливої частини ККУ, законодавець не розглядає цей злочин як такий, що є злочином проти людяності (відповідно до Римського Статуту), а отже нівелює питання строку давності стосовно актів насильницького зникнення.

Аналізуючи склад кримінального правопорушення за статтею 146¹ Кримінального кодексу України, виокремлюємо таку ознаку, як «з приховуванням даних про долю такої людини» [2], яка свідчить про те, що на відміну від позбавлення волі чи викрадення людини, насильницьке зникнення може тривати й тоді, коли обмеження фізичної свободи та волі особи реально уже припинилось через її смерть.

В статті 8(1)(b) Міжнародної Конвенції 2006 року вказано, що *«Кожна держава-учасниця, що застосовує строк давності стосовно актів насильницького зникнення, уживає необхідних заходів для того, щоб строк давності в кримінальному судочинстві: б) починав обчис-*

люватися з того моменту, коли злочин насильницького зникнення стає закінченим, з урахуванням його триваючого характеру» [5].

Аналізуючи санкції статті 146¹ Кримінального Кодексу України, розуміємо, що приховування даних у випадку насильницьких зникнень може тривати і більше десяти – п’ятнадцяти років, а особа, яка вчинила даний злочин може бути звільнена від покарання у зв’язку із закінченням строків давності.

Беручи до уваги ч.5 ст. 49 ККУ та розділ XX «Кримінальні правопорушення проти Миру, Безпеки Людства та Міжнародного Правопорядку» ККУ [2] до якого не застосовується давність вчинення кримінального правопорушення та який регламентує такі кримінальні правопорушення як геноцид, воєнні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення агресії, розуміємо, що український законодавець оминає злочини проти людяності (куди відповідно до Римського Статуту безпосередньо входить злочин насильницького зникнення).

У теорії національного кримінального права, кримінальні правопорушення передбачені розділом XX ККУ класифікуються на міжнародні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення міжнародного характеру.

Склад кримінального правопорушення за статтею 146¹ ККУ передбачає діяння «вчинене представником держави, в тому числі іноземної, з подальшою відмовою визнати факт такого арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховуванням даних про долю такої людини чи місце перебування».

Відповідно до статті 1 Декларації про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: «Будь-який акт насильницького зникнення... засуджується як заперечення цілей Статуту Організації Об’єднаних Націй і як серйозне і кричуще порушення прав людини і основних свобод...» [6].

Висновок: Дискусії з приводу розміщення статті 146¹ ККУ у розділах III чи XX Особливої частини ККУ тривають з моменту її доповнення згідно із Законом №2505-VIII від 12.07.2018, а питання визначення родового об’єкту кримінального правопорушення – насильницького зникнення залишається відкритим, оскільки від цього залежить правильна правова кваліфікації діяння, а також правильне правозастосування кримінальної норми.

Аналізуючи статтю 146¹ «Насильницьке зникнення» Кримінального Кодексу України, а також інші норми національного та міжнародного

законодавства, розуміємо, що існує необхідність врегулювання певних прогалин в національному законодавстві для того, щоб передбачити ефективний та дієвий захист осіб від насильницького зникнення на території України.

Список використаних джерел:

1. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: Навчальний посібник. К.: Ваіге, 2014. 944 с.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. Ю. В. Баулін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-е вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2010. 456 с.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. №25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 20 грудня 2006 р. № 995_154, Приєднання від 17.06.2015 № 525-VIII, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
5. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти, Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>
6. Резолюція 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року «Декларація про захист усіх осіб від насильницького зникнення», Міжнародний документ № 995_225, поточна редакція — Редакція від 18.12.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_225#Text

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАГАННЯ ДИТИНИ ДЛЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ІСПАНІЇ: ПРАВОВЕ ПОРІВНЯННЯ

Куковинець Дар'я Олександрівна,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України

Належне правове порівняння щодо забезпечення охорони прав дитини від різноманітних посягань сексуального характеру, пов'язаних із використанням цифрового простору, відноситься до числа завдань сьогодення, що стоять перед кримінальним правом. Дослідження досвіду зарубіжних країн з нормативної регламентації положень, що стосуються убезпечення неповнолітніх від посягань сексуального характеру, із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, є необхідною складовою у розв'язанні зазначеної вище задачі. Особливої актуальності це питання набуває у зв'язку із імплементацією відповідних положень міжнародно-правових актів (зокрема, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 року (далі – Ланцаротська Конвенція), що була ратифікована Законом України 20 липня 2012 р. № 4988-VI) і прийняттям на їх основі національним законодавцем нових норм: як-от відповідальність за *домагання дитини для сексуальних цілей*. Зазначене положення знайшло нормативне урегулювання в багатьох країнах світу, а українському законодавцю та, відповідно, правозастосувачу стало відомо лише донедавна [1].

Аналізуючи зарубіжний досвід криміналізації домагання дитини для сексуальних цілей, зазначимо, що назване нормативне положення уведено до законодавства про кримінальну відповідальність Австрії, Австралії, Бельгії, Великобританії, Іспанії, Канади, Латвії, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Португалії, Румунії, США, Франції, Швеції та інших країн.

Для порівняння вважаємо за можливе, зокрема, навести положення законодавства Іспанії. Ч. 1 ст. 183 тер Кримінального кодексу цієї країни

(далі – КК Іспанії) визнає кримінально караними дії осіб, які, використовуючи Інтернет, телефон або будь-яку іншу інформаційно-комунікаційну технологію, зв'язуються з неповнолітнім у віці до шістнадцяти років і пропонують організувати з ним зустріч для здійснення одного із злочинів, описаних у статтях 183 і 189 КК Іспанії, за умови, що така пропозиція супроводжується матеріальними діями, спрямованими на зближення. За ч. 2 зазначеної статті підлягає кримінальній відповідальності будь-хто, хто через Інтернет, телефон або будь-яку іншу інформаційно-комунікаційну технологію зв'язується з неповнолітнім, якому не виповнилося шістнадцяти років, і виконує дії, спрямовані на те, щоб шляхом обману змусити неповнолітнього надати йому порнографічні матеріали чи показати порнографічні зображення, на яких представлений або він, або неповнолітній [2].

У вітчизняному законодавстві кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей встановлена у ст. 156¹ Кримінального кодексу України (далі – КК України). Відповідно до норми ч. 1 цієї статті кримінально караною вважається «пропозиція зустрічі, зроблена повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, особі, яка не досягла шістнадцятирічного віку, з метою вчинення стосовно неї будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій, у разі якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася» [3]. Норми подальших частин містять обставини, що обтяжують відповідальність за кримінальне правопорушення: втягнення неповнолітнього у виготовлення дитячої порнографії (ч. 2), вчинення діяння повторно або за попередньою змовою групою осіб, або щодо малолітньої особи відповідно (ч. 3).

В обох зазначених випадках *об'єктом* посягання домагання дитини для сексуальних цілей є статева недоторканість особи та нормальний фізичний, психічний і соціальний розвиток неповнолітніх. *Потерпілий* – фізична особа, незалежно від її статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, віком до 16 років – за ст. 183 *ter* КК Іспанії та за ч. 1 ст. 156¹ КК України, неповнолітня особа – за ч. 2 ст. 156¹ КК України, малолітня особа – за ч. 3 ст. 156¹ КК України.

Об'єктивна сторона полягає у здійсненні пропозиції зустрічі, поєднаній з вчиненням *хоча б однієї дії*, спрямованої на те, щоб така зустріч відбулася (за КК України), або з *матеріальними діями*, спрямованими на зближення (за КК Іспанії).

Натомість у Ланцаротській Конвенції при конструюванні домагання дитини для сексуальних цілей використовується поняття «істотні дії» [4]. Український же законодавець застосував зазначену термінологію лише на етапі законопроектної підготовки відповідної норми. Натомість у чинній редакції статті 156¹ КК наголошено на вчиненні «хоча б однієї дії, спрямованої на те, щоб така зустріч відбулася» без надання їй оціночної характеристики – «істотності». Вважаємо підхід українського законотворця у цьому випадку можливим і виправданим з огляду на те, що використання оціночних понять далеко не завжди гарантує достатнє дотримання того змісту, тієї оцінки, яку вкладав законодавець при формуванні норми, і може містити елемент суб'єктивного розсуду. А тому, якщо це можливо, краще їх не використовувати.

Під «матеріальними діями, спрямованими на зближення» в контексті ст. 183 *ter* КК Іспанії розуміють такі дії, які обов'язково повинні відбуватися за межами цифрового простору, мати певні наслідки і при цьому наблизити правопорушника до неповнолітнього, посилюючи при цьому його прихильність та довіру [5].

Однією із характерних відмінностей законодавств про кримінальну відповідальність Іспанії та України є регламентація в нормах, що розглядаються, способу *вчинення діяння*. Так, у КК Іспанії йдеться про вчинення означеного діяння лише за допомогою Інтернету, телефону або будь-якої іншої інформаційно-комунікаційної технології. Натомість український законодавець зазначив, що використання інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій може бути лише одним із способів вчинення домагання дитини для сексуальних цілей, що не виключає здійснення пропозиції зустрічі поза цифровим простором (наприклад, при фізичній зустрічі на вулиці). Такий відхід українського законодавця від положень міжнародно-правового акту вважаємо виправданим, тим більше, що таке доповнення не протирічить принципам імплементації міжнародних договорів.

Суб'єктивна сторона – прямий умисел щодо пропозиції зустрічі та щодо відповідних дій, спрямованих на те, щоб така зустріч відбулася. Мета є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони кримінального правопорушення за законодавством обох країн, проте, характеризується різним ступенем деталізації. При цьому мета діяння має двоїстий характер: складається з найближчої та кінцевої. Якщо перша – це домогтися зустрічі з потерпілим, то друга – вчинити щодо нього одне із означених у законі діянь. Так, іспанський законодавець застосував підхід чіткої

вказівки на перелік дій, вчинення яких становить кінцеву мету правопорушника у разі пропонування зустрічі неповнолітньому. Зокрема, в КК Іспанії такими є: вчинення дій сексуального характеру щодо неповнолітнього (ст. 183 КК Іспанії), використання неповнолітнього в ексгібіційністичних або порнографічних шоу, у виробництві порнографічних матеріалів (ст. 189 КК Іспанії). Натомість у КК України передбачено більш широкий підхід: такою кінцевою метою може бути вчення *будь-яких* дій (курсив наш – Д. К.) сексуального характеру або розпусних дій. Цей елемент нормативної невизначеності стосовно вчиненого діяння може бути подолано за допомогою висновків фахівців (експертів, спеціалістів) з означених питань.

Суб'єкт, в обох випадках, – фізична осудна особа, незалежно від статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності.

Цікавим та нехарактерним для українського законодавства про кримінальну відповідальність є передбачена статтею 183с КК Іспанії спеціальна підстава звільнення від кримінальної відповідальності за вчинене діяння за наявності декількох взаємопов'язаних умов. Ними, зокрема, є *вільна згода потерпілого* щодо зустрічі задля подальшого вчинення діянь, означених у статті 183 *ter*. По-друге, *винною* повинна бути особа, *близька до неповнолітнього за віком і рівнем розвитку або зрілості*.

Порівнюючи законодавство про кримінальну відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей Іспанії та України, слід також говорити про те, що іспанська модель криміналізації домагання свідчить про більш конкретизоване врегулювання відповідальності порівняно з українською. Відмінною рисою, як вже було показано, є більш чіткій підхід до визначення переліку дій, що становлять кінцеву мету правопорушника та умов, необхідних для звільнення від кримінальної відповідальності.

Отже, можна зробити висновок про те, що дослідження зарубіжного законодавства в контексті порівняння нормативної регламентації кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей буде сприяти подальшій трансформації законодавства України у напрямі уніфікації криміналізації таких дій відповідно до положень міжнародно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлу-

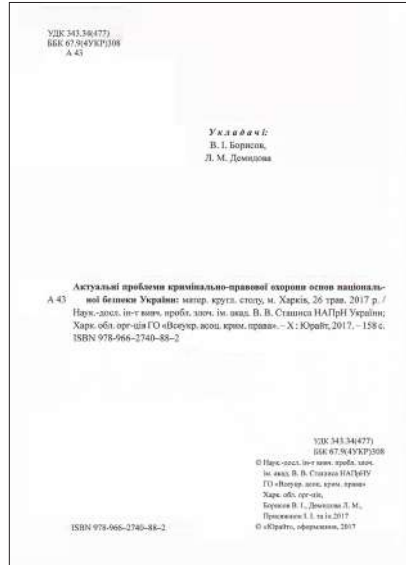
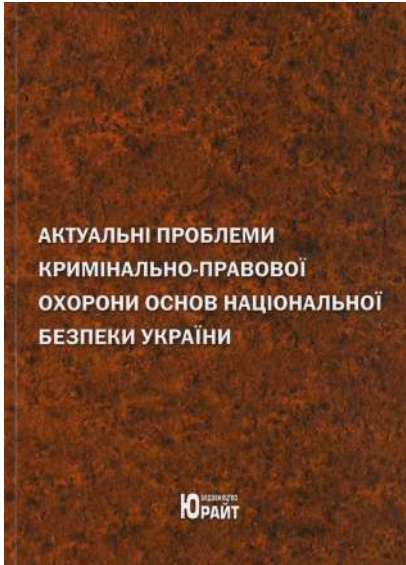
атації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції): Закон України від 18.02.2021 № 1256-IX. *Верховна Рада України: Законодавство України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#Text>

2. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. Legislación consolidada : оф. вебсайт. URL: <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/11/23/10/con>

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Верховна Рада України: Законодавство України: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>;

4. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Конвенція від 25.10.2007. Верховна Рада України: Законодавство України: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

5. Teresa Martínez Sánchez M. El acceso a menores con fines sexuales a través de las TIC: delito online child grooming y embaucamiento de menores, tras la reforma del CP por la LO 1/2015. *Elderecho*: вебсайт. 2017. URL: <https://elderecho.com/el-acceso-a-menores-con-fines-sexuales-a-traves-de-las-tic-delito-online-child-grooming-y-embaucamiento-de-menores-tras-la-reforma-del-cp-por-la-lo-12015>.

ЗМІСТ

Борисов В. І.
ПРИВІТАННЯ..... 3

НАУКОВІ ДОПОВІДІ, НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Демидова Л. М.
ДОКТРИНАЛЬНА МОДЕЛЬ КРИМІНАЛЬНО ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ
ЗАСАДИ 7

Присяжнюк І. І.
ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 11

Фесенко Є. В.

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ПРИТЯГНЕННІ ОСОБИ
ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЗАСУДЖЕННІ 15

Денисов С. Ф., Багіров С. Р.

ЛОГІКО-СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ КОНСТРУКЦІЙ
ДЕЯКИХ СТАТЕЙ РОЗДІЛУ І «ЗЛОЧИНИ
ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ» 20

Письменський Є. О., Пилипенко Є. В.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ
ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ:
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НАДМІРНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ
ТА ЗАКОНОДАВЧИХ ПРОГАЛИН..... 24

Гізімчук С. В.

ПРО ПИТАННЯ ПРО КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ
НА ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 28

Пономаренко Ю. А.

ПРО ДЕЯКІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ
ОКУПАЦІЇ ТА ДЕОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ..... 33

Фєдосєєв В. В.

ТЕРИТОРІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ 36

Арманов М. Г.

ГЕРМЕНЕВТИКА ПОНЯТТЯ ВЛАДА У КОНТЕКСТІ ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 39

Зайцев О. В., Філіпенко В. Р.

ЩОДО ПЕРЕХОДУ НА БІК ВОРОГА ЯК ФОРМА
ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ (СТ. 111 КК УКРАЇНИ) 43

Хряпінський П. В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ ЗА ВЧИНЕННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ..... 47

<i>Книженко О. О.</i> ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЮ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	51
<i>Павленко Т. А.</i> ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТА ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗЛОЧИНІВ	56
<i>Євтєєва Д. П.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ	60
<i>Шрамко С. С.</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	64
<i>Радутний О. Є.</i> ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ.....	67
<i>Бараненко Р. В., Присяжна Є. Ю.</i> КІБЕРВІЙНИ: КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МІЖНАРОДНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ	71
<i>Чумак К. О.</i> ВРЕГУЛЮВАННЯ ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ НА НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ (ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ) ТЕРИТОРІЯХ	75
<i>Філей Ю. В.</i> КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	78
<i>Шепітько М. В.</i> ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ ІЗ ЗЛОЧИНАМИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	81

<i>Книженко С. О.</i> ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ ЯК ОДНА ІЗ ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	84
<i>Рубащенко М. А.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗМІНИ МЕЖ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ТА КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ	88
<i>Невідома Н. В., Шульженко О. В.</i> ФІНАНСУВАННЯ ДІЙ, ВЧИНЕНИХ З МЕТОЮ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗМІНИ ЧИ ПОВАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ АБО ЗАХОПЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ЗМІНИ МЕЖ ТЕРИТОРІЇ АБО ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ (СТ. 110–2 КК УКРАЇНИ).....	93
<i>Ясиновський П. В.</i> РОДОВИЙ ОБ'ЄКТ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЗАКОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ.....	97
<i>Свірін М. О.</i> НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ – ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦИ УКРАЇНИ	101
<i>Бряцей Р. І.</i> ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕЖ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	105
<i>Шиян Д. С.</i> ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ВИДОВИЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ.....	109
<i>Годуєва К. І.</i> СЛУЖБОВА ОСОБА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА ЯК СУБ'ЄКТ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ.....	113

<i>Крайник Г. С., Крайник С. Г.</i> ЩОДО НЕВІДПОВІДНОСТІ СТ. 368 ² КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПОЛОЖЕННЯМ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА КОНВЕНЦІЇ ООН ПРОТИ КОРУПЦІЇ.....	117
--	-----

<i>Дорохіна Ю. А.</i> ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ОХОРОНИ ВЛАСНОСТІ.....	121
--	-----

<i>Шиян О. Ю.</i> ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ДОДАТКОВИЙ ОBOB'ЯЗКОВИЙ ОБ'ЄКТ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ, ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ ЧИ НАДАННЯ КРЕДИТІВ З БЮДЖЕТУ БЕЗ ВСТАНОВЛЕНИХ БЮДЖЕТНИХ ПРИЗНАЧЕНЬ АБО З ЇХ ПЕРЕВИЩЕННЯМ.....	124
---	-----

ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

<i>Дудник М. С.</i> ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 110 ² КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	128
--	-----

<i>Сергієвський С. К.</i> ..... ПРОБЛЕМИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ДЕРЖАВНУ ЗРАДУ.....	131
---	-----

<i>Климосюк А. С.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТА ДИВЕРСІЇ (СТ. 113 КК УКРАЇНИ)	135
--	-----

<i>Назарчук В. В.</i> ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД, ЙОГО ОЗНАКИ ТА ВИДИ (ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ)	139
---	-----

<i>Давидова М. М.</i> СХИЛЯННЯ ДО ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	143
--	-----

<i>Гора М. М.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 364 ¹ КК УКРАЇНИ.....	147
--	-----

ЗМІСТ

Тацій В. Я.
ВІТАЛЬНЕ СЛОВО 3

НАУКОВІ ДОПОВІДІ ТА НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Борисов В. І.
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ
ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА
НОРМАЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА..... 8

Демидова Л. М.
ДОКТРИНАЛЬНА МОДЕЛЬ КРИМІНАЛЬНО-
ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ:
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ..... 12

<i>Батургарєєва В. С.</i> ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ЗАГРОЗА ОСНОВАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	19
<i>Ємельянов В. П.</i> ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТЕРОРИСТИЧНІ ЗЛОЧИНИ	25
<i>Ляковска К.</i> СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ В ПОЛЬШЕ И РЕАГИРОВАНИЕ ГОСУДАРСТВА НА НЕЁ	31
<i>Митрофанов І. І.</i> НЕВИКОРИСТАНІ МОЖЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	47
<i>Радутний О. Е.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ТЕРОРИСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ З УРАХУВАННЯМ ДОСЯГНЕНЬ НАУКОВОГО ПРОГРЕСУ (БІОІНЖЕНЕРІЯ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, НЕОРГАНІЧНА ТА ЗМІШАНА ФОРМА ЖИТТЯ)	51
<i>Гринчак С. В.</i> ПОНЯТТЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	58
<i>Хомич В. М.</i> СИСТЕМА КРИМИНАЛІЗАЦІЇ ЕКСТРЕМИСТСЬКОЇ ДЕЯТЕЛЬНОСТІ В РЕСПУБЛІКЕ БЕЛАРУСЬ	63
<i>Житний О. О.</i> ПРОБЛЕМИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЄПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ	69
<i>Пономаренко Ю. А.</i> ПРОТИПРАВНІСТЬ ЯК ОЗНАКА НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ.....	74

<i>Шаблистий В. В.</i> ПРО СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИНИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ, БОЙОВИХ ПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ТА ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ В УКРАЇНІ	78
<i>Гізімчук С. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИН, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 259 КК	81
<i>Марчук В. В.</i> ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ КВАЛИФИКАЦИИ НЕЗАКОННЫХ ДЕЙСТВИЙ В ОТНОШЕНИИ ОГНЕСТРЕЛЬНОГО ОРУЖИЯ И БОЕПРИПАСОВ	85
<i>Пащенко О. О.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ	89
<i>Денисов С. Ф., Пузиревський М. В.</i> ОКРЕМІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	94
<i>Денисова Т. А.</i> СОЗДАНИЕ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПРЕСТУПНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В МЕСТАХ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ	98
<i>Киричко В. М.</i> ПОНЯТТЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ГРУПИ І ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗА КК УКРАЇНИ ТА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО БОРТЬБУ З ТЕРОРИЗМОМ»	103
<i>Дудоров О. О., Вознюк А. А.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ УЧАСНИКІВ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ГРУПИ ТА ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	108

<i>Письменський Є. О., Бондар В. С. З</i> БРОЯ ТА БОЙОВІ ПРИПАСИ ЯК ПРЕДМЕТ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ	112
<i>Торбєєв М. О.</i> ЗАГАЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ РАДІАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	119
<i>Книженко О. О.</i> ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ	123
<i>Богатирьов І. Г.</i> КОРУПЦІЙНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ І ГРОМАДСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	127
<i>Павленко Т. А.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ ЧИ ЗЛОЧИННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	130
<i>Євтєєва Д. П.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА МАЛОЛІТНІХ У ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ	133
<i>Невідома Н. В.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ ТА НІМЕЧЧИНИ.....	137
<i>Криворучко І. О.</i> ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ (СТ. 258-5 КК УКРАЇНИ): ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....	140
<i>Крайник Г. С.</i> ОБ'ЄКТИ ТА ПРЕДМЕТИ НЕОБЕРЕЖНИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	143

<i>Рубашченко М. А.</i> ВИЗНАЧЕНІСТЬ ЗМІСТУ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОТИПРАВНОСТІ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ (СТ. 263 КК): ВИПРОБУВАННЯ КРИТЕРІЯМИ СТРАСБУРЗЬКОГО СУДУ	146
<i>Дунаєва Т. Є.</i> СЛУЖБОВА НЕДБАЛІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	151
<i>Березовська Н. Л.</i> ЩОДО ТЕРМІНУ «БАНДА» В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ	155
<i>Базелюк В. В.</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ, БОЙОВИХ ПРИПАСІВ ТА ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН	159
<i>Новікова К. А.</i> СПЕЦІАЛЬНІ ПРАВИЛА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ СПІВУЧАСНИКАМ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	164
<i>Багіров С. Р.</i> НЕДБАЛЕ ЗБЕРІГАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО БОЙОВИХ ПРИПАСІВ: ЧИ Є ПІДСТАВИ ДЛЯ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ	167
<i>Богатирьов А. І.</i> ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЇЇ ОРГАНІЗОВАНІСТЬ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ	171
<i>Резнік Ю. С.</i> ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ І СУМІЖНІ ВИДИ ЗЛОЧИННОСТІ: СУЧАСНІ НАУКОВІ ПОГЛЯДИ В УКРАЇНІ	175
<i>Мокляк С. В.</i> ФАКТОРИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ	

ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 307 КК УКРАЇНИ, ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ	181
--	-----

ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

<i>Абрамянц А. В.</i> ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ.....	186
--	-----

<i>Климосюк А. С.</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ДИВЕРСІЇ (СТ. 113 КК УКРАЇНИ) І НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ МАТЕРІАЛАМИ (СТ. 265 КК УКРАЇНИ)	190
--	-----

<i>Дуднік М. С.</i> ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 110 ² КК УКРАЇНИ, КРИЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ	194
---	-----

<i>Попович О. С.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ТЕРОРИСТИЧНИМИ АКТАМИ	196
---	-----

<i>Квітка О. О.</i> ІНШІ ТЯЖКІ НАСЛІДКИ» ЯК ОЗНАКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 281 КК УКРАЇНИ	201
--	-----

<i>Лимаренко Ю. С.</i> ЗЛОЧИННА ОРГАНІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОНЯТТЯ	203
---	-----

<i>Буценко І. Ю.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ	206
---	-----

<i>Метельський І. Д.</i> ОСОБЛИВОСТІ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 345 КК УКРАЇНИ «ПОГРОЗА АБО НАСИЛЬСТВО ЩОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ	209
---	-----

Бойко В. В.
ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТЯЖКИМ НАСИЛЬНИЦЬКИМ
ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ
В ОСОБЛИВО ВЕЛИКОМУ МІСТІ У КОНТЕКСТІ
БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИНАМИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ 212

Топузьян А. Р.
ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУ ВИНИ У СКЛАДІ ЗЛОЧИНУ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТЕЮ 304 ККУ 216

УДК 343.3 (477)
Е 90

Е90 **Ефективність кримінального законодавства: доктринальні, законотворчі та правозастосовні проблеми й забезпечення** : матер. міжнар. наук.-практ. з'явд. столу (м. Харків, 17 трав. 2019 р.) / укладачі: Л. М. Демидова, К. А. Новикова, Н. В. Шульськова. – Харків : Константа, 2019. – 324 с.

У вступних дослідженнях подані три приклади підходи вітчизняної правової науки: сутність і зміст доктрини кримінального права, законотворчі й правозастосовні діяльності і позиції забезпечення ефективності кримінального законодавства. Розглянуто різні аспекти, а саме: проблеми доктринального забезпечення ефективності кримінального законодавства, вплив законотворчі та правозастосовні діяльності на ефективність кримінального права як галузі права, питання загальної і Особливої частини кримінального права і міжсудових відносин між кримінально-правового науки з позицій ефективності розглядаючи суцільний процес у розвитку країни з громадським суспільством. Самостійним напрямом наукової думки вивчено реформування законодавства про кримінальну відповідальність, що входить шляхом доцільно і обґрунтовано. Лише утримання внутрішньої захисту науки кримінального права, активна співпраця науковців, законодавців і правозастосовців, національне впровадження європейських і міжнародних інституцій у національне законодавство дозволить підвищити ефективність застосування кримінального законодавства у боротьбі зі злочинністю й забезпечити високий рівень безпеки в правоохороні в Україні.

Для науковців, працівників правоохоронних органів, студентів вишньої школи кримінального фаху.

УДК 343.3 (477)

© ГО «Всучас. асоц. крим. права» Харк. обл. орг.-ція, 2019
© Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019
© Наук.-досл. ін-т «Право» Харк. обл. акад. В. В. Ставища НАНУ, 2019
© Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2019
© Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна,
© Тацій В. Я., Демидова Л. М., Литвиненко О. М., Житний О. О. та ін., 2019

ЗМІСТ

Тацій Василь Якович
ПРИВІТАЛЬНЕ СЛОВО 3

Авдеева Галина Костянтинівна
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СУДОВУ ЕКСПЕРТИЗУ В УКРАЇНІ 5

Афонченко Татьяна Петровна
СОЦІАЛЬНИЙ УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ
ПРЕСТУПНОСТІ В ПОСТПЕНАЛЬНИЙ ПЕРІОД
ТРЕБУЕТ ОПТИМИЗАЦИИ И СИСТЕМАТИЗАЦИИ 8

Бабенко Андрій Миколайович, Мазуренко Олександр Васильович
ПРАКТИКА ЯК КРИТЕРІЙ ІСТИНИ В ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ
ЗАПОБІГАННЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ (РЕГІОНАЛЬНИЙ ЗРІЗ)..... 14

<i>Батургареєва Владислава Станіславівна</i> ЩОДО МЕТОДОЛОГІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ СТ. 34 КК УКРАЇНИ У ВИЗНАЧЕННІ КІЛЬКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....	18
<i>Борисов Вячеслав Іванович</i> ПОТЕРПІЛИЙ ВІД ЗЛОЧИНУ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ТА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ПРАВОМ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ	23
<i>Борисов Вячеслав Іванович, Демидова Людмила Миколаївна, Шепітько Михайло Валерійович</i> ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОНАННЯМ РІШЕННЯ СУДУ (НА ПРИКЛАДІ НАДАНИХ НАУКОВО-ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ).....	26
<i>Буценко Ірина Юріївна</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ	30
<i>Гетьман Галина Миколаївна</i> ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГО-ПСИХІАТРИЧНИХ ЗНАТЬ ІЗ МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ.....	32
<i>Голіна Володимир Васильович</i> НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї: ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ НАПРЯМИ І ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЙОГО ПРОЯВАМ В УКРАЇНІ	35
<i>Гродецький Юрій Васильович</i> ПОНЯТТЯ СТАДІЙ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ	41
<i>Гринчак Сергій Васильович</i> НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ: ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	53

Демидова Людмила Миколаївна
ДОКТРИНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ 57

*Демидова Людмила Миколаївна, Євтєєва Дарина Петрівна,
Новікова Катерина Андріївна*
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ
КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
З ПОЛОЖЕННЯМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА 62

Демидова Людмила Миколаївна, Попович Ольга Станіславівна
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ
Й КВАЛІФІКАЦІЇ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 73

Дудоров Олександр Олексійович, Вознюк Андрій Андрійович
НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ: У ПОШУКАХ ДІСВОЇ
МОДЕЛІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ЗАБОРОНИ 77

Житний Олександр Олександрович
ДЖЕРЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
ТА ЗАГАЛЬНОВИЗНАНІ ПРИНЦИПИ Й НОРМИ
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ 99

Євтєєва Дарина Петрівна
ОХОРОНА СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА ПІДОПІЧНИХ В УКРАЇНІ:
ЩОДО РІВНІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 103

Колодяжний Максим Геннадійович
ЕФЕКТИВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
КРИЗЬ ПРИЗМУ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ 108

Дзюба Анастасія Юріївна
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА,
ЩО РЕГУЛЮЄ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ПРИВАТНІЙ СФЕРІ 112

Дунаєва Тетяна Євгенівна, Крайник Григорій Сергійович
ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ ЛЮДИНИ
ТА ІНШИХ АНАТОМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ В УКРАЇНІ 117

<i>Лясковска Катажина</i> МЕРЫ УГОЛОВНО-ПРАВОВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В ОТНОШЕНИИ НЕСОВЕШЕННОЛЕТНИХ ПРАВОНАРУШИТЕЛЕЙ, СОВЕРШИВШИХ УГОЛОВНО НАКАЗУЕМЫЕ ДЕЯНИЯ И ПРЕСТУПЛЕНИЯ В ПОЛЬШЕ.....	123
<i>Киричко Василь Миколайович</i> ПРО ЗАХИСТ СИСТЕМИ КК УКРАЇНИ ВІД ЗАКОНОДАВЧОГО ВІРУСУ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ НОРМІ ПРО НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ.....	137
<i>Козак Вадим Анатолійович</i> НОВА РЕДАКЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ: ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ.....	142
<i>Крайник Григорій Сергійович</i> ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗАБРУДНЕННЯ АБО ПСУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ (СТ. 239 КК УКРАЇНИ).....	146
<i>Кубальський Владислав Нарцизович</i> ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ	148
<i>Литвинов Олексій Миколайович, Гладкова Євгенія Олексіївна</i> ДИСКУРС І ТЛУМАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ	152
<i>Марчук Василь Васильевич</i> О ТОЧНОСТИ И ПОЛНОТЕ КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕСТУПЛЕНИЯ.....	156
<i>Митрофанов Ігор Іванович</i> ДЛЯ ЧОГО В МЕХАНІЗМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНА НОРМА?	167
<i>Новікова Катерина Андріївна</i> МЕТА ПОКАРАННЯ ЯК ОДИН ІЗ КРИТЕРІЇВ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ.....	173

Павликівський Віталій Іванович, Юртаєва Ксенія Володимирівна
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ШКОДУ,
СПРИЧИНЕНУ АВТОНОМНИМИ ТРАНСПОРТНИМИ
ЗАСОБАМИ..... 176

Павленко Тетяна Анатоліївна
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ІСТОТНОЇ ШКОДИ
ТА ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ У ЗЛОЧИНАХ У СФЕРІ
СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ 181

Пащенко Олександр Олександрович
ЩОДО ВРАХУВАННЯ ДОКТРИНАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ
ПРИ ВСТАНОВЛЕННІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ЗАБОРОНИ..... 183

Письменський Євген Олександрович
ПРО ПОШУК НОВИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОМИЛУВАННЯ 186

Плаксюк Інна Юріївна
УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ
(ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ 190

Пономаренко Юрій Анатолійович
ЯК ВІДНАЙТИ ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ УМОВНОГО
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ?..... 194

Попович Ольга Станіславівна
ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРИ РОЗМЕЖУВАННІ
ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ І УЧАСТІ У ТЕРОРИСТИЧНІЙ
ГРУПІ ЧИ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ 198

Радутний Олександр Едуардович
РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ
У НАПРЯМКУ ВИЗНАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
ТА ЦИФРОВОЇ ЛЮДИНИ СУБ'ЄКТОМ ПРАВОВІДНОСИН
ТА СУБ'ЄКТОМ ЗЛОЧИНУ..... 202

<i>Хряпінський Петро Васильович</i> МІСЦЕ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ НОРМ У МЕХАНІЗМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	213
<i>Романченко Дар'я Ігорівна</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ СПІВУЧАСНИКАМ.....	218
<i>Рубашенко Микола Анатолійович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА З ІНШИМИ ГАЛУЗЯМИ ПРАВА В КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ	222
<i>Фоменко Марина Василівна</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ «ПОТЕРПЛОГО» ЯК СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН.....	225
<i>Рябчинська Олена Павлівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО КАРАНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ	229
<i>Харченко Вадим Борисович</i> ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ	235
<i>Христинч Інна Олександрівна</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇУПРИВАТНІЙСФЕРІ.....	239
<i>Яценко Андрій Миколайович</i> ПРИМУСОВІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПРИЧИННО-ФАКТОРНІЙ КОМПЛЕКС ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ.....	243

ТРИБУНА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ-СТУДЕНТІВ

<i>Абрамова Валентина Олександрівна</i> РЕЙДЕРСТВО – КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ І ПОКАРАННЯ.....	247
--	-----

Варакута Людмила Володимирівна
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА НЕЗАКОННЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ
ЛЮДИНИ У ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ 250

Гавриленко Тетяна Валеріївна
ВІДМЕЖУВАННЯ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО
СТ. 126 КК УКРАЇНИ, ВІД АДМІНІСТРАТИВНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА СТ. 173² КУПАП 252

Гордєєва Ксенія Олександрівна
ПРОБЛЕМА ОБМЕЖЕНОЇ ОСУДНОСТІ
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ 256

Джиги Діана Віталіївна
ПОНЯТТЯ ЕКСЦЕСУ ВИКОНАВЦЯ ТА ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ
ДІЯННЯ, ВЧИНЕНОГО ПРИ ЕКСЦЕСІ ВИКОНАВЦЯ 260

Заїка Сергій Васильович
ДО ПИТАННЯ ПРО НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ
АБО ФАРМАЦЕВТИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ 264

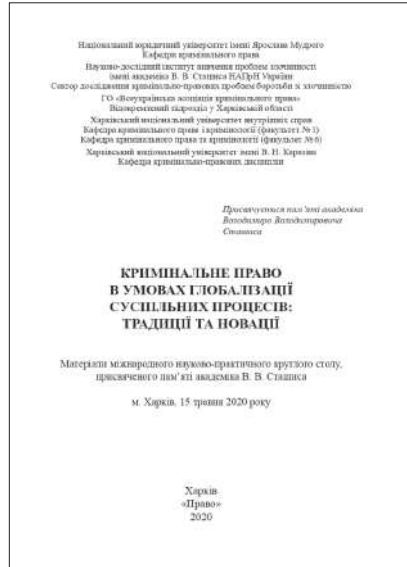
Зубко Анна Олександрівна
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА НАНЕСЕННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ
ТА ЗАПОДІЯННЯ СМЕРТІ ПІД ЧАС БІЙКИ 269

Капліна Владислава Андріївна
ДО ПИТАННЯ ПРО КРИПТОВАЛЮТУ ЯК ПРЕДМЕТ
ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ 271

Кисельова Віолетта Олегівна
КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА –
УДОСКОНАЛЕННЯ ПИТАННЯ ЗА ВІДКРИТИМИ ДВЕРИМА 276

Кучумов Олексій Юрійович
ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ,
ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ БІЖЕНЦЯМИ 279

<i>Мельниченко Ігор Олександрович</i> РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ УХИЛЕННЯМ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ)	282
<i>Погрібна Анастасія Юріївна</i> ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ГРАЛЬНОГО БІЗНЕСУ – НОВИЙ ВИКЛИК СУЧАСНОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ	286
<i>Рябінський Артур Віталійович</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ	291
<i>Суслова Вікторія Сергіївна</i> ВИЗНАЧЕННЯ ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ СПІВУЧАСНИКІВ	293
<i>Ткачук Катерина Романівна</i> ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТАТТЯМИ 201, 246 КК УКРАЇНИ.....	297
<i>Угольнікова Ірина Станіславівна</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУЛЮВАННЯ «ІСТОТНА ШКОДА» ТА «ТЯЖКІ НАСЛІДКИ» У ЗЛОЧИНІ, ПЕРЕДБАЧЕНОМУ РОЗДІЛОМ XVII ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	301
<i>Чистікова Світлана Олексіївна</i> ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ ЯК ЗАСОБИ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОГО РЕАГУВАННЯ НА ПРОЯВИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	306
<i>Чубарь Сергій Сергійович</i> НЕОБХІДНІСТЬ ВИЧЕРПНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЯНЬ ВИКОНАВЦЯ ЯК НАЙНЕБЕЗПЕЧНІШОГО ВИДУ СПІВУЧАСНИКІВ ЗЛОЧИНУ.....	311
<i>Шумченко Анжела Олександрівна</i> МЕДИЧНІ ЗЛОЧИНИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ	319

ЗМІСТ

Вступне слово (В. Я. Тацій) 3

Академік Володимир Володимирович Сташис – вчений,
вчитель, організатор (біографія видатної особистості)..... 6

Фотогалерея 9

**ВИДАТНІ УЧНІ ВОЛОДИМИРА ВОЛОДИМИРОВЧИА
СТАШИСА – АКАДЕМІК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
НАУК УКРАЇНИ І АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

Василь Якович Тацій – академік Національної академії наук України
і академік Національної академії правових наук України
(біографія видатної особистості)..... 20

Вячеслав Іванович Борисов – академік Національної академії
правових наук України (біографія видатної особистості) 23

Микола Іванович Панов – академік Національної академії правових наук України (біографія видатної особистості)	26
--	----

МАТЕРІАЛИ ПЛЕНАРНОГО І СЕКЦІЙНОГО ЗАСІДАНЬ КРУГЛОГО СТОЛУ

<i>Акімов М. О.</i> ДЕЯКІ РИСИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН СЕРЕДНЬОЇ АЗІЇ	29
--	----

<i>Бабич А. О.</i> КАУЗАЛЬНА СТРУКТУРА НЕОБЕРЕЖНОГО СПІВЗАПОДІЯННЯ	31
--	----

<i>Базелюк В. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 1 СТ. 298 КК УКРАЇНИ.....	35
--	----

<i>Батургарєєва В. С.</i> ЩОДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	39
---	----

<i>Баулін Ю. В.</i> ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ПРОЕКТУ КК УКРАЇНИ	45
---	----

<i>Біленко П. С.</i> ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	51
--	----

<i>Борисов В. І.</i> СКЛАД ЗЛОЧИНУ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ.....	56
---	----

<i>Борисов В. І., Євтєєва Д. П.</i> ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 152, 153 КК ІЗ ПРИЙНЯТТЯМ ЗАКОНУ УКРАЇНИ № 2227-VIII	61
---	----

<i>Борисов В. І., Пащенко О. О.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ Ч. 3 СТ. 185 КК (ЩОДО ПРОНИКНЕННЯ В «ІНШЕ ПРИМІЩЕННЯ» ПРИ ВЧИНЕННІ КРАДІЖКИ).....	68
<i>Буценко І. Ю.</i> ОБ'ЄКТ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ.....	72
<i>В'юник М. В.</i> ВИЗНАЧЕННЯ КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ТА ДИНАМІКИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ПОКАРАНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ	75
<i>Васильєв А. А., Пироженко О. С.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО СУДИМІСТЬ ЯК НАСЛІДОК ЗАСУДЖЕННЯ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ	77
<i>Вишневецька І. А.</i> ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОBOB'ЯЗКІВ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ, ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	81
<i>Володіна О. О.</i> ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ПИТАННЯ ПРО ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ	83
<i>Гаркуша А. О., Гаркуша С. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАГРОЗ ВІД КІБЕРЗЛОЧИНІВ В СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ МЕДИЧНИХ ВИРОБІВ.....	86
<i>Голіна В. В.</i> ЧИННИКИ СТВОРЕННЯ ЛАТЕНТНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....	91
<i>Горностай А. В.</i> НАСИЛЬНИЦЬКА СТЕРИЛІЗАЦІЯ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ ВАДИ ПСИХІЧНОГО АБО ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	94
<i>Григор'єва М. Є.</i> ЮРИДИЧНА ОСОБА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	96

<i>Гуторова Н. О., Пашков В. М.</i> ДІЯННЯ, ПОВ'ЯЗАНЕ З РИЗИКОМ, ПРИ ЛІКУВАННІ COVID-19: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	99
<i>Демидова Л. М.</i> ГЛОБАЛЬНА КРИЗА ТА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ	104
<i>Демчук П. В.</i> (НЕ) ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТЕХНІКИ ЯК ГАРАНТІЯ (НЕ) ЗАКОННОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ (НА ПРИКЛАДІ ПОВТОРНОЇ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ).....	109
<i>Денисов С. Ф., Павлов В. Г.</i> ЯКІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В ЧАСТИНІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ.....	113
<i>Денисова Т. А.</i> ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОКАРАННЯ, ЙОГО ФУНКЦІЙ І ЦІЛЕЙ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЇХ ВРАХУВАННЯ У УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	118
<i>Дзюба А. Ю.</i> ОСНОВНІ ФРЕЙМВОРКИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ У ПРИВАТНОМУ ІТ-СЕКТОРІ	123
<i>Дзюба Ю. П.</i> ЩОДО ПИТАННЯ ПРО КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	126
<i>Дудоров О. О., Титаренко С. С.</i> ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ЗЛОВЖИВАНЬ.....	129

Дунаєва Т. Є.

COVID-19: ЦІНА СЛУЖБОВОЇ НЕДБАЛОСТІ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ 146

Ємельяненко В. В.

ВПЛИВ РОЗМІРУ ШТРАФУ НА ВИЗНАЧЕННЯ ВИДУ
ТА ТЯЖКОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
(НА ПРИКЛАДІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ)..... 149

Житний О. О.

ДЕФЕКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ ЯК ПЕРЕДУМОВА
НЕЕФЕКТИВНОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
(НА ПРИКЛАДІ СТ. 75 КК) 153

Зайцев О. В.

ДЕРЖАВНА ЗРАДА ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ
НА ТЕРИТОРІЇ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ:
ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ 157

Казначєєва Д. В.

КРИПТОВАЛЮТА: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 160

Калініна А. В.

РОЗВИТОК КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ 165

Катеринчук К. В.

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ЗДОРОВ'Я ЛІКАРІВ ПІД ЧАС
ВИКОНАННЯ НИМИ ПРОФЕСІЙНИХ ОBOB'ЯЗКІВ 167

Киричко В. М.

ПРО ЗАХИСТ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ
УКРАЇНИ ВІД ЗАКОНОДАВЧОГО ВІРУСУ,
СПРИЧИНЕНОГО ПРОЦЕСАМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
ТА ІНШИМИ ФАКТОРАМИ 170

<i>Книженко О. О.</i> ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	174
<i>Кожевніков В. О.</i> ЕВОЛЮЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНО- КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ.....	177
<i>Козак В. М.</i> ПОНЯТТЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЯК СУЧАСНОГО ЯВИЩА.....	181
<i>Колб О. Г.</i> ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛІСНОЇ НЕПОКОРИ АДМІНІСТРАЦІЇ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ.....	185
<i>Колодяжний М. Г.</i> ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	189
<i>Коновалова А. Ю.</i> ЩОДО ПРАКТИКИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАНЬ НЕПОВНОЛІТНІМ ОСОБАМ.....	193
<i>Крайник Г. С.</i> ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВОДІЇВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, КОТРИ ВЧИНИЛИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ	195
<i>Кривопускова К. Л.</i> ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПУБЛІЧНІ ЗАКЛИКИ ДО ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ЗАРУБІЖНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	199
<i>Кубальський В. Н.</i> СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ АНТИДЕРЖАВНОГО ЕКСТРЕМІЗМУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	201

<i>Ландіна А. В.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ	207
<i>Лизогуб Я. Г.</i> ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕЯКИХ ОЗНАК ОСНОВНОГО СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ».....	210
<i>Литвинов О. М., Гладкова Є. О.</i> КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО В ЕРУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ	218
<i>Лясковска Катажина</i> УГОЛОВНАЯ ЗАЩИТА ЖИВОТНЫХ В ПОЛЬШЕ	223
<i>Марисюк К. Б.</i> ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА СУТЬ МАЙНОВИХ ПОКАРАНЬ.....	234
<i>Медицький І. Б.</i> «ЕКОНОМІКА» КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАКОНОТВОРЕННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ	240
<i>Михайліченко Т. О.</i> І ЗНОВУ ЩОДО ПИТАННЯ КОНТРАБАНДИ	248
<i>Ніколаєнко Т. Б.</i> МІСЦЕ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	253
<i>Новіков О. В.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ У ПРИВАТНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ	257
<i>Новікова К. А.</i> ПРИМУСОВЕ ЛІКУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	261
<i>Олійниченко А. Є.</i> ЩОДО ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЗА СТ. 911 КК УКРАЇНИ	263

<i>Олішевський О. В.</i> ІНФОРМАЦІЯ, ЩО МІСТИТЬ ПРОПАГАНДУ КУЛЬТУ НАСИЛЬСТВА І ЖОРСТОКОСТІ, РАСОВУ, НАЦІОНАЛЬНУ ЧИ РЕЛІГІЙНУ НЕТЕРПИМІСТЬ ТА ДИСКРИМІНАЦІЮ: ВИНЯТКИ ІЗ ПРАВИЛ	267
<i>Орлов Ю. В.</i> КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ДІЯНЬ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО НЕАДЕКВАТУ: СИМПТОМИ ТА ЧИННИКИ	270
<i>Орловська Н. А.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТУПЕНЕМ ТЯЖКОСТІ	274
<i>Павликівський В. І., Юртаєва К. В.</i> АВТОНОМНІ ТА АВТОМАТИЗОВАНІ ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ ЯК ПРЕДМЕТИ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ (СТ. СТ. 227, 275, 291 КК УКРАЇНИ).....	278
<i>Палюх Л. М.</i> ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДКУП УЧАСНИКІВ СУДОЧИНСТВА	283
<i>Панасюк О. А., Рак С. В.</i> ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 140 КК	287
<i>Панова С. В.</i> ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА КОРУПЦІЮ У ПРИВАТНІЙ СФЕРІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	292
<i>Пащенко О. О.</i> ЗАКОНОДАВЧІ ТРАДИЦІЇ ТА СУСПІЛЬНІ НОВАЦІЇ ЯК ДОКТРИНАЛЬНІ ОСНОВИ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ЗАБОРОНИ.....	294

<i>Письменський Є. О.</i> ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА НОВИЙ ЗЛОЧИН ПІСЛЯ УХВАЛЕННЯ ВИРОКУ ТА ДО НАБРАННЯ НИМ ЗАКОННОЇ СИЛИ.....	299
<i>Плаксюк І. Ю.</i> ЗАГАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 227 КК УКРАЇНИ, ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ.....	303
<i>Політова А. С.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИМУШУВАННЯ ДО ШЛЮБУ	307
<i>Поліщук Г. С.</i> ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КОНТРАБАНДИ БУРШТИНУ	312
<i>Пономаренко Ю. А.</i> ПРО СИСТЕМУ ПУБЛІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ РЕАГУВАННЯ НА НИХ.....	315
<i>Попович О. С.</i> СУБ'ЄКТ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ	320
<i>Радутний О. Е.</i> COVID-19, МІКРОЧІП ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	322
<i>Рена С. О.</i> ПРОТИПРАВНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ВБИВСТВА (З НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ В. В. СТАШИСА)	328
<i>Ромашкін С. І.</i> ПОНЯТТЯ «НАСИЛЬНИЦЬКЕ ЗНИКНЕННЯ»: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	330
<i>Рубащенко М. А.</i> ВПЛИВ ГІБРИДНОГО ХАРАКТЕРУ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ НА КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВУ ОЦІНКУ ДІЯНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОНФЛІКТОМ.....	334

<i>Рябчинська О. П.</i> КРИТЕРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ ВИКЛЮЧНОЇ ПРАВОВОЇ ПРОБЛЕМИ В СПРАВАХ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ: СУДОВЕ ТЛУМАЧЕННЯ	340
<i>Самощенко І. В.</i> ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, ЯК ПОКАРАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	344
<i>Сидоренко А. С.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА НОРМА ОХОРОНИ ПРАЦІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	347
<i>Сингаївська І. В.</i> ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН НА КРИМІНАЛІЗАЦІЮ ДІЯНЬ (НА ПРИКЛАДІ СТ. 151 ² КК УКРАЇНИ)	351
<i>Степанюк А. Ф.</i> РІВНІ БЕЗПЕКИ ВИПРАВНИХ КОЛОНІЙ	355
<i>Тимофєєва Л. Ю.</i> ПРОТИДІЯ ТЕРОРИЗМУ: СПІВВІДНОШЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА СВОБОДИ.....	359
<i>Туз Н. Д.</i> ПОНЯТТЯ ДИТИНИ ЯК ПОТЕРПІЛОГО У ЗЛОЧИНІ ВІДПОВІДНО ДО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	364
<i>Турлова Ю. А.</i> ЩОДО ВІДНОСНОЇ ПОШИРЕНОСТІ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУВАННЯ БУРШТИНУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ.....	367
<i>Ус О. В.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ВПЛИВ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....	370

<i>Фіалка М. І.</i> ДОКУМЕНТ ЧИ ОФІЦІЙНИЙ ДОКУМЕНТ: ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	375
<i>Фоменко М. В.</i> ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВІДМЕЖУВАННЯ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 170 КК УКРАЇНИ ВІД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 212 ³ КУПАП (ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ ТА ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ)	379
<i>Фріс П. Л.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРАВОСВІДОМІСТЬ (ДО ПОНЯТТЯ ЗМІСТУ).....	382
<i>Харитоновна О. В.</i> ОСВІТА, ШЕКСПІР І ЧУМА: РОЗРИВИ І МОЖЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19	390
<i>Христич І. О.</i> ПРОБЛЕМИ ВИМІРЮВАННЯ КОРУПЦІЇ У ПРИВАТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	393
<i>Хряпінський П. В.</i> ЩОДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПІДСТАВИ ЗАОХОЧЕННЯ В ЗАГАЛЬНІЙ ЧАСТИНІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	396
<i>Худолій Т. І.</i> ЩОДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДИФАМАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	400
<i>Черевко К. О.</i> ЩОДО ПИТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ТОВАРІВ ТА КРИПТОВАЛЮТ ЯК ПРЕДМЕТУ ЗЛОЧИНУ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ.....	403

<i>Чуваков О. А.</i> ДО ПИТАННЯ ПРОВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	407
<i>Шаблистий В. В.</i> ПРО «НОВЕЛИ» КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ПРО НАСЛІДКИ НІВЕЛЮВАННЯ ЙОГО ТРАДИЦІЙ	413
<i>Шармар О. М.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ	417
<i>Шевчук В. М.</i> КРИМІНАЛІСТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗАГРОЗ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ВПЛИВІВ	420
<i>Шевчук Т. А.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА РОЗШИРЕННЯ СФЕРИ ДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ	423
<i>Шепітько М. В.</i> УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ КАРНОГО ПРАВА: ОБМІН ДОСВІДОМ ЧИ ІНТЕГРАЦІЯ ДО МІЖНАРОДНОГО СПІВТОВАРИСТВА?	429
<i>Шостко О. Ю.</i> ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА КОРУПЦІЯ	433
<i>Шпіляревич В. В.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ, РЕГЛАМЕНТОВАНИХ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	436
<i>Шрамко С. С.</i> ЩОДО ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ ДОВКІЛЛЯ	438

Ярмиш Н. М.
ПРО СУКУПНІСТЬ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО
СТАТТЕЮ 375 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ,
З КОРУПЦІЙНИМИ ЗЛОЧИНАМИ 441

Яценко А. М.
ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕАГУВАННЯ
НА ПОСЯГАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
ОКРЕМІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ
ТА ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ 450

**ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ
У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ СТУДЕНТІВ
(матеріали конкурсу студентських наукових робіт)**

Алексалян К. А.
ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: ПРОБЛЕМА
УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ В УКРАЇНІ..... 455

Алексєєва А. О.
ДО ПИТАННЯ ПРО ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ОСОБАМИ
У СТАНІ СП'ЯНІННЯ, ВНАСЛІДОК ВЖИВАННЯ
АЛКОГОЛЮ, НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ
АБО ІНШИХ ОДУРМАНЮЮЧИХ РЕЧОВИН 467

Андрєєв Т. П.
ТРАНСГРЕСІЯ ПОЛІТИКИ У ПРАВОВІЙ РЕАЛЬНОСТІ:
ОБМІН «ВСІХ НА ВСІХ» У ГРУДНІ 2019 РОКУ
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НЕВИЗНАНИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У СВІТЛІ
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА 470

Атаманюк Н. І.
КЛІНІЧНА СМЕРТЬ: НОВИЙ ПІДХІД ДО КРИМІНАЛЬНО-
ПРАВОВОГО ЗНАЧЕННЯ 476

Беркела Г. Ю.
ПРОБЛЕМА ЗАЙНЯТТЯ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ В УКРАЇНІ 480

<i>Більченко А. Г.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ КАРАНТИННИХ НОРМ В УКРАЇНІ	484
<i>Бойко А. О.</i> ДОБРОВІЛЬНА ВІДМОВА ТА ДІЙОВЕ КАЯТТЯ: КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ	487
<i>Бондаренко Є. В.</i> ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ	490
<i>Боровенська Г. В.</i> ЧИ ПОТРІБНЕ ЗНИЖЕННЯ МІНІМАЛЬНОГО ВІКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ	493
<i>Бугай Ю. Р.</i> ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ В ПРИСУТНОСТІ ДИТИНИ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ПОКАРАННЯ	498
<i>Величко О. В.</i> РОЗМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПОДАННЯМ ДЕКЛАРАЦІЙ ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	500
<i>Ганич К. Д.</i> ПОНЯТТЯ ВОЄННОГО ЗЛОЧИНУ ТА ЙОГО ОЗНАКИ	505
<i>Гірка Д. В.</i> ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ ВИНИ	508
<i>Горкавчук С. Р.</i> ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ІЗ ВРАХУВАННЯМ СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ ВЧИНЕНОГО ЗЛОЧИНУ	511

<i>Григорова Д. С.</i> ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ПРАВО НА НАДІЮ	515
<i>Грищук К. С.</i> РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «ВИРОБНИЦТВО» І «ВИГОТОВЛЕННЯ» НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН	518
<i>Грубнік А. В.</i> КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ НА СТОРОЖІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ І ПОШИРЕННЮ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ГОСТРОЇ РЕСПІРАТОРНОЇ ХВОРОБИ COVID-19, СПРИЧИНЕНОЇ КОРОНАВІРУСОМ SARS-COV-2	520
<i>Гузікова К. С.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ НАРКОТИКІВ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ	524
<i>Гулевська О. В.</i> ТЕНДЕНЦІЇ КОРИСЛИВОЇ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	529
<i>Гуржій В. О.</i> ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ З ВИКОРИСТАННЯМ МАЛОЛІТНЬОГО ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ПОКАРАННЯ	532
<i>Дорош А. О.</i> ЩОДО ВИДІВ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ	535
<i>Драшпуль В. М.</i> ЩОДО ПРЕДМЕТУ ЗЛОЧИНУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ	539
<i>Друк С. В.</i> ФОРМИ ПРИЧЕТНОСТІ ДО ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ	541
<i>Дубровська Ю. В.</i> ВИДИ СПІВУЧАСНИКІВ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	544

<i>Дудка Т. С.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НАСИЛЬНИЦЬКЕ ЗНИКНЕННЯ.....	547
<i>Дядик В. О.</i> ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ В УКРАЇНІ	553
<i>Запорожець А. А.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА СТАТЕВОЇ СВОБОДИ І СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ: ДЕЯКІ ЗАКОНОДАВЧІ ВАДИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	556
<i>Зеленська К. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВБИВСТВО МАТЕР'Ю НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	559
<i>Канівець К. О.</i> ПРОБЛЕМА КВАЛІФІКАЦІЇ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	564
<i>Клімова В. В.</i> ОБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ПРИМУШУВАННЯ ДО ШЛЮБУ	566
<i>Колісник М. Я.</i> ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДІТЕЙ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ	569
<i>Контарьова Т. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРИ КОНКУРЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ	573
<i>Корецька Т. С.</i> МЕТА І МОТИВ ЯК ОЗНАКИ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ	576
<i>Кот Я. А.</i> ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО	580

<i>Креховецька А. Р.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ.....	583
<i>Лисенко Д. А.</i> АДАПТАЦІЯ ОХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН	586
<i>Ліліна В. В.</i> ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ	590
<i>Маник І. М.</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО (СТ. 126 ¹ КК УКРАЇНИ).....	597
<i>Махно А. М.</i> ТЯЖКІ НАСЛІДКИ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ	600
<i>Мироненко В. О., Чернявская С. А.</i> ВОЗМОЖНОСТІ КРАТКОГО АНАЛІЗА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРЕСТУПНОСТІ (НА ПРИМЕРЕ Г. ГОМЕЛЯ, РЕСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ).....	604
<i>Михайлин А. І.</i> ПРО ЮРИДИЧНУ ВИЗНАЧЕНІСТЬ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	609
<i>Монастирський Г. О.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КЛАСИФІКАЦІЇ КІБЕРЗЛОЧИНІВ	614
<i>Морозов Я. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ПРИ НЕЗАКІНЧЕНІЙ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ УМИСЛУ ВИННОГО	620
<i>Нестеренко І. В.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РЕЙДЕРСТВО ЗА ЧИННИМ КК УКРАЇНИ	623

<i>Ніколенко В. І.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	627
<i>Ольховська А. А., Чорнобривець Р. Є.</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЖИТТЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ (ВИДАЧІ ОСОБИ)	629
<i>Петракова О. А.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМОВ КАРАНТИННОГО РЕЖИМУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	633
<i>Петрухно В. В.</i> ЗЛОЧИНИ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ В ІНТЕРНЕТІ: СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ	637
<i>Поліщук Д. І.</i> ЗЛОЧИНИ, ДЛЯ ЯКИХ ВИННІСТЬ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВОЮ ОЗНАКОЮ, ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ АНГЛІЇ ТА США	639
<i>Потапова Л. В.</i> ПРАВОВА ОЦІНКА ТЯЖКОСТІ ДІЯННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ	642
<i>Різанов О. В.</i> ЗВОРОТНА ДІЯ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ЧАСІ: ПОРІВНЯЛЬНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.....	644
<i>Рижкова Ю. А.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ БОРОТЬБИ З СУЧАСНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ	648
<i>Рудик А. Р.</i> ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО	

З ПОТЕРПЛИМ У РАЗІ СМЕРТІ ПОТЕРПІЛОГО (СТ. 46 КК УКРАЇНИ).....	651
---	-----

<i>Сало Д. С.</i> ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО СЕРЕД ГЕТЕРО ТА ГОМОСЕСУАЛЬНИХ (ЛГБТ) ПАР: СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ТА ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	653
--	-----

<i>Світлична Ю. С.</i> ЩОДО ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	656
---	-----

<i>Свистун А. Ю.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КАЛІЦТВО СТАТЕТИВИХ ОРГАНІВ	659
--	-----

<i>Сергієнко А. В.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	661
--	-----

<i>Сєнна О. Г.</i> ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КІБЕРЗЛОЧИНУ	665
--	-----

<i>Скрипник Ю. О.</i> АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ БОРОТЬБИ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	669
---	-----

<i>Снігур А. І.</i> «ГРУПИ СМЕРТІ» В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ТА ЗАПОБІГАННЯ	674
---	-----

<i>Солодуха Є. О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗМЕЖУВАННЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ ТА УМИСНОГО ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО НА ЗАМОВЛЕННЯ	677
--	-----

Стародубцева Д. О.

ПОЧАТОК ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

ТА ЙОГО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ 679

Сулятицька В. В.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО

ВБИВСТВА МАТІР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ

ДИТИНИ (СТ. 117 КК УКРАЇНИ) 683

Ткачук К. В.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В КРИМІНАЛЬНОМУ

ПРАВІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР 687

Точій А. О.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ

ПРОТИ СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ МАЛОЛІТНІХ..... 694

Уколова В. О.

ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ

ВОЛІ ЯК СУЧАСНА АЛЬТЕРНАТИВА

СМЕРТНІЙ КАРІ 698

Уколова Є. О.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗВІЛЬНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ 701

Федоровська М. А.

ОПОСЕРЕДКОВАНЕ ВИКОНАННЯ

КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ 704

Філончук Г. А.

ПІДСТАВИ РОЗМЕЖУВАННЯ СТ. 444 КК УКРАЇНИ

ВІД ІНШИХ СУМІЖНИХ НОРМ В МЕЖАХ

КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЯННЯ 708

Шикір Д. О.

ПРО ПРАВОМІРНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСГУМАЦІЇ 713

Шкуропацька О. О.
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
НОВІ ВИКЛИКИ НОВОГО СТОЛІТТЯ 715

Янчев Р. В.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ
ДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ..... 717

**БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ. БЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА.
БЕЗПЕКА СВІТУ
(матеріали конкурсу шкільних доповідей)**

Артюх Ю. А.
ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ..... 721

Бараницька Є. О.
ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ ЯК РИЗИК
ПОРУШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СПОКОЮ 732

Кравчук М. О.
БУЛІНГ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 736

Пасічна І. С.
ПРАВО ЛЮДИНИ НА ОСВІТУ ЯК ОСНОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ..... 747

Осарчук Д. І.
БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ЯК ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ..... 751

Хижняк Т. О.
БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ..... 754

ЗМІСТ

ПРИВІТАЛЬНЕ СЛОВО (Л. М. Демидова).....	3
---	---

НАУКОВІ ДОПОВІДІ, НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Демидова Л. М.

ДОКТРИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ	6
--	---

Ляшковска Катажина

ПРЕСТУПЛЕННЯ ПРОТИВ СВОБОДИ СОВЕСТИ І ВЕРОІСПОВЕДАНИЯ В ПОЛЬШЕ – ПРАВОВІЕ НОРМИ І ПРАКТИКА ІХ ПРИМЕНЕННЯ.....	13
---	----

Панов М. І., Харитонов С. О.

ДОКТРИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОТВОРЕННЯ	25
---	----

Фріс П. Л.

ДОКТРИНА І КОНЦЕПЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	31
--	----

Борисов В. І., Євтєєва Д. П.

ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ НОРМ СТ. 325 КК УКРАЇНИ «ПОРУШЕННЯ САНІТАРНИХ ПРАВИЛ І НОРМ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ІНФЕКЦІЙНИМ ХВОРОБАМ ТА МАСОВИМ ОТРУЄННЯМ»	41
--	----

Пащенко О. О.

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ, КРИМІНАЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЯНЬ І СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	47
--	----

Шенітько М. В.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	51
---	----

Киричко В. М.

СУЧАСНА ДОКТРИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЕЦЬ ЗАВЖДИ ПРАВИЙ ЧИ МОЖЕ ПОМИЛИТИСЯ.....	55
--	----

Гродецький Ю. В.	
ТЕРМІНОЛОГІЧНА НАДМІРНІСТЬ ЯК НЕДОЛІК ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	60
Рубашенко М. А.	
СИСТЕМА ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ І ТРІАДА «ЛЮДИНА – СУСПІЛЬСТВО – ДЕРЖАВА»	64
Бабак М. А.	
ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ОДИН З ЧИННИКІВ ПРОБЛЕМАТИКИ МЕТОДОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	70
Шармар О. М.	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА АРЕШТУ В ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	74
Дунаєва Т. Є.	
РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЩОДО ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ КК УКРАЇНИ ТА КПК УКРАЇНИ	77
Політова А. С.	
ДОБРОВІЛЬНА ЗГОДА У ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ, СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ТА СТАТЕВОЇ МОРАЛЬНОСТІ ПРОЄКТА КК УКРАЇНИ	80
Навроцька В. В.	
ОБМОВА ЗАВІДОМО НЕВИНУВАТОГО ПІДОЗРЮВАНИМ, ОБВИНУВАЧЕНИМ – ЗЛОЧИН ЧИ ВІДСТОЮВАННЯ ВЛАСНИХ ІНТЕРЕСІВ?	84
Забуга Ю. Ю., Михайліченко Т. О.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАНІМАЦІЇ ТОВАРНОЇ КОНТРАБАНДИ	86
Христич І. О.	
ВСТАНОВЛЕННЯ ОБСЯГІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ	91
Попович О. С.	
РОЗМЕЖУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ ЗІ СХОЖИМИ ОЗНАКАМИ	94

ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

Плаксюк І. Ю.

УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ
(ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ:
СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ 98

Максименко А. І.

ОРГАНІЗОВАНІ ФОРМИ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ
(НА ПРИКЛАДІ СТ. 255¹ ККУ):
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 103

Ромашкін С. І.

ВИЗНАЧЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТУ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 146 КК УКРАЇНИ..... 106

Куковинець Д. О.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАГАННЯ
ДИТИНИ ДЛЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ
УКРАЇНИ ТА ІСПАНІЇ: ПРАВОВЕ ПОРІВНЯННЯ..... 111

ДОДАТКИ

(Інформація щодо науково-практичних круглих столів,
проведених у травні 2017 – травні 2020 року) 116

Наукове видання

**СУЧАСНА ДОКТРИНА
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ:
ПОНЯТТЯ, ДЖЕРЕЛА, ЗНАЧЕННЯ,
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ**

Матеріали

V міжнародного науково-практичного круглого столу

м. Харків, 14 травня 2021 року

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *О. А. Федосєєвої*

Підписано до друку 29.06.2021.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 7,0. Ум. друк. арк. 9,3. Тираж 20 прим.
Вид. № 2818.

Видавництво «Право»

Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Чернишевська, 80а, Харків, Україна, 61002
Сайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4219 від 01.12.2011

Виготовлено у друкарні ФОП Дуюнова Т. В.
Тел. (057) 717-28-80